ДОКЛАД УПОЛНОМОЧЕННОГО ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА В РЕСПУБЛИКЕ ТАТАРСТАН

О СОБЛЮДЕНИИ ПРАВ И СВОБОД ЧЕЛОВЕКА И ГРАЖДАНИНА В РЕСПУБЛИКЕ ТАТАРСТАН В 2015 ГОДУ

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА КЕШЕ ХОКУКЛАРЫ БУЕНЧА ВӘКАЛӘТЛЕ ВӘКИЛ ДОКЛАДЫ

2015 ЕЛДА ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА КЕШЕ ҺӘМ ГРАЖДАННЫҢ ХОКУКЛАРЫН ҺӘМ ИРЕКЛӘРЕН САКЛАУ ТУРЫНДА

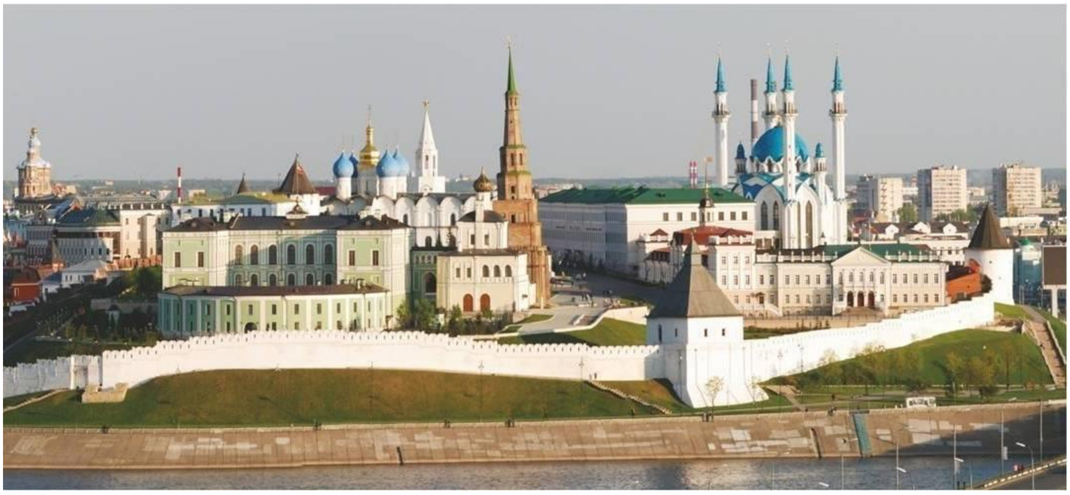

КАЗАНЬ 2016

ББК 67.99(2)0
УДК 342.7

С12

Доклад Уполномоченного по правам человека в Республике Татарстан «О соблюдении прав и свобод человека и гражданина в Республике Татарстан в 2015 году» подготовлен в соответствии со статьей 26 Закона Республики Татарстан от 03.03.2000 № 95 «Об Уполномоченном по правам человека в Республике Татарстан».

Сабурская С.Х.

С12 О соблюдении прав и свобод человека и гражданина в Республике Татарстан в 2015 году: доклад Уполномоченного по правам человека в Республике Татарстан / С.Х.Сабурская. – Казань: типография «ЗурКазан», 2016. – 130 с.

© Аппарат Уполномоченного по правам человека в Республике Татарстан

****

Татарстан Республикасында Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкилнең «2015 елда Татарстан Республикасында кеше һәм гражданның хокукларын һәм ирекләрен саклау турында» доклады «Татарстан Республикасында Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкил турында» 2000 елның 3 мартындагы 95 номерлы Татарстан Республикасы Законының 26 статьясы нигезендә әзерләнде.

Сабурская С.Х.

С12 2015 елда Татарстан Республикасында кеше һәм гражданның хокукларын һәм ирекләрен саклау турында: Татарстан Республикасында Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкил доклады / С.Х. Сабурская. – Казан: «ЗурКазан» типографиясы, 2016. –130 б.

© Татарстан Республикасында Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкил Аппараты

УПОЛНОМОЧЕННЫЙ ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА В РЕСПУБЛИКЕ ТАТАРСТАН

О СОБЛЮДЕНИИ ПРАВ И СВОБОД ЧЕЛОВЕКА И ГРАЖДАНИНА В РЕСПУБЛИКЕ ТАТАРСТАН В 2015 ГОДУ

ДОКЛАД УПОЛНОМОЧЕННОГО ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА В РЕСПУБЛИКЕ ТАТАРСТАН

СОДЕРЖАНИЕ

Введение……………………………………………………………………..….5

Анализ обращений граждан…………………………………………….….…6

Соблюдение прав человека в сфере трудовых отношений………..……..…...11

Соблюдение жилищных прав……………………………………………….18

Соблюдение прав на охрану здоровья и медицинскую помощь…………..…26

Соблюдение прав человека на благоприятную окружающую среду………...32

Соблюдение прав инвалидов…………………………………………………36

Соблюдение прав человека в миграционных отношениях……………...….45

Соблюдение прав лиц, содержащихся в учреждениях пенитенциарной системы…………………………………………………………...………49

Обеспечение прав граждан в Республике Татарстан на получение бесплатной юридической помощи…………………………………………...………53

Заключение………………………………...………………...………59

Введение

Настоящий доклад о соблюдении прав и свобод человека и гражданина в Республике Татарстан подготовлен в соответствии со статьей 26 Закона Республики Татарстан от 3 марта 2000 года № 95 «Об Уполномоченном по правам человека в Республике Татарстан» и направляется Президенту Республики Татарстан, в Государственный Совет Республики Татарстан, Кабинет Министров Республики Татарстан, Конституционный суд Республики Татарстан, Верховный Суд Республики Татарстан, Арбитражный суд Республики Татарстан, Прокурору Республики Татарстан.

Подготовленный доклад основывается на обобщении результатов рассмотрения поступивших к Уполномоченному по правам человека в Республике Татарстан (далее – Уполномоченный) жалоб заявителей, итогов проверок, сведений государственной информационной системы «Народный контроль», данных государственных органов и органов местного самоуправления, а также информации, представленной общественными помощниками Уполномоченного, сообщений неправительственных правозащитных организаций и средств массовой информации, материалов республиканских межведомственных комиссий и других источников. В докладе отражена информация о реализации мероприятий Стратегии по правам человека в Республике Татарстан на 2014–2018 годы, утвержденной постановлением Кабинета Министров Республики Татарстан.

Содержанием настоящего доклада является оценка соблюдения прав и свобод человека и гражданина в Республике Татарстан в трудовой и жилищной сферах, сфере здравоохранения, сфере экологии. В докладе также описывается ситуация по соблюдению и защите прав инвалидов, мигрантов и лиц, находящихся в местах принудительного содержания.

В докладе также содержится аналитическая информация об обеспечении прав граждан на получение бесплатной юридической помощи.

Анализ обращений граждан

Анализ поступивших к Уполномоченному в течение года обращений (заявлений, жалоб, предложений) является одним из основных инструментов оценки ситуации в сфере защиты прав и свобод человека и гражданина в Республике Татарстан.

В 2015 году к Уполномоченному поступило 2998 обращений. В рамках личного приема Уполномоченным и сотрудниками Аппарата Уполномоченного было принято 1246 (41,56 %) граждан. В письменной форме и в виде электронного документа в течение 2015 года поступило 1752 (58,44 %) обращения.

Количество обращений граждан к Уполномоченному по правам человека в Республике Татарстан в 2015 году

Показатели	Количество обращений граждан
Всего обращений	2998
В том числе: обращений в письменной форме или в виде электронного документа,	1752
из них в рамках личного приема	182
Устных обращений (личный прием)	1246

Чаще всего обращения граждан (заявления, жалобы, предложения), включая письменные обращения, поступившие в рамках личного приема в 2015 году, были связаны с реализацией жилищных прав граждан, в том числе вопросов жилищно-коммунального обслуживания (634 обращения). Кроме того, наиболее распространенными обращениями в общей структуре являлись обращения, связанные с социальным обеспечением и социальной защитой населения (305), с жалобами на сотрудников правоохранительных органов (255), медицинским обслуживанием (222), несогласием с судебными

решениями (211) и вопросами функционирования ГИС РТ «Народный контроль» (200).

Структура тематики обращений к Уполномоченному по правам человека в Республике Татарстан в 2015 году

	Тематика обращений	**Количество обращений**
1	Жилищные вопросы, в том числе жилищно-коммунального обслуживания	634
2	Социальное обеспечение и социальная защита населения	305
3	Жалоба на сотрудников правоохранительных органов	255
4	Медицинское обслуживание	222
5	Несогласие с судебными решениями	211
6	Условия содержания лиц, отбывающих наказание в местах лишения свободы или заключенных под стражу	167
7	Трудовое законодательство	166
8	Служба в Вооруженных Силах Российской Федерации	91
9	Вопросы приема в гражданство и паспортизации	81
10	Земельные вопросы	58
11	Исполнительное производство	53
12	Образование	37
13	Вопросы предоставления правовой информации	186
14	Вопросы функционирования ГИС РТ «НК»	200
15	Другие вопросы (право граждан на личные и коллективные обращения в органы государственной власти, вопросы благоустройства муниципального образования либо конкретного места проживания (дорожное хозяйство, общественный транспорт, точечное строительство и др.), вопросы,	332

	связанные с договорными отношениями между гражданами и кредитными организациями и т.д.)	
	Всего	2998

Анализ тематики поступивших обращений свидетельствует о росте количества обращений по социальным вопросам (медицинского обслуживания, социального обеспечения и социальной защиты населения, образования), что обусловлено внедрением и использованием проактивных форм работы с заявителями (Школа правовых знаний при Уполномоченном, День правовой помощи, в том числе по вопросам доступности и качества оказания медицинской помощи).

Редкими остаются обращения по политическим и культурным правам. Однако, учитывая проведение в сентябре 2015 года выборов Президента Республики Татарстан и депутатов представительных органов муниципальных образований республики, Уполномоченным по данному направлению проводилась проактивная работа.

Так, в рамках избирательной кампании 2015 года Уполномоченным 13 сентября, в единый день голосования, был проведен мониторинг соблюдения законодательства в области защиты избирательных прав граждан.

Были проверены возможности обеспечения правопорядка и охраны общественной безопасности на выборах, обеспечение и реализация избирательных прав отдельных категорий граждан, посещены избирательные участки, образованные в ЦРБ г.Зеленодольска, ИВС ОМВД России в г.Зеленодольске, ИВС № 1 и № 2 Управления Министерства внутренних дел Российской Федерации по г.Казани, ИВС УМВД России по г.Набережные Челны, ИВС УМВД России по Нижнекамскому району, в четырех следственных изоляторах республики: СИЗО-1 (г.Казань), СИЗО-2 (г.Казань), СИЗО-3 (г.Бугульма), СИЗО-5 (г.Чистополь), ряд избирательных участков в г.Казани и селе Новошешминск.

Также Уполномоченным было проверено обеспечение предусмотренных законодательством Российской Федерации условий для беспрепятственного доступа к голосованию избирателей, являющихся инвалидами, а именно оборудование помещений для голосования пандусами и поручнями, а также обеспечение участия такого лица в голосовании в жилом помещении, в котором он проживает, в случае его обращения в участковую комиссию избирательного участка, на котором он внесен в список избирателей, о невозможности по уважительным причинам (по состоянию здоровья, инвалидности) прибыть в помещение для голосования.

Уполномоченным в 2015 году проведено:

- 36 личных приемов в Аппарате Уполномоченного в рамках единого приемного дня граждан (209 человек);
- 2 личных приема в приемной Президента Российской Федерации в Республике Татарстан (10 человек);
- 3 личных приема в режиме видеоконференцсвязи (25 человек);
- 4 выездных приема в Альметьевском, Алькеевском, Заинском, Буинском муниципальных районах (25 человек).

Учитывая стабильно значительное количество поступающих к Уполномоченному жалоб граждан на сотрудников правоохранительных органов, продолжена практика проведения совместных приемов с руководством правоохранительных органов республики. Так, в 2015 году было проведено 8 совместных приемов (3 совместных выездных приема в г. Набережные Челны, Чистопольском и Нижнекамском муниципальных районах): 3 приема с руководством Министерства внутренних дел по Республике Татарстан, 2 приема с руководством следственного управления Следственного комитета Российской Федерации по Республике Татарстан, 2 приема с Прокуратурой Республики Татарстан и 1 прием с Общественной наблюдательной комиссией Республики Татарстан. Всего в рамках совместных (тематических) приемов было принято 103 человека.

В августе 2015 года Уполномоченным совместно с УФСИН России по Республике Татарстан была введена новая форма интерактивной работы с заявителями, а именно День правовой помощи в местах лишения свободы. Во втором полугодии Аппаратом Уполномоченного было организовано 5 Дней правовой помощи осужденным в исправительных учреждениях: ФКУ ИК-18 УФСИН России по Республике Татарстан, ФКУ ИК-3 УФСИН России по Республике Татарстан, ФКУ ИК-2 УФСИН России по Республике Татарстан, ФКУ ИК-19 УФСИН России по Республике Татарстан, ФКУ ИК-5 УФСИН России по Республике Татарстан, в рамках которых было принято и проконсультировано 260 человек, в том числе Уполномоченным – 82 человека.

С 2013 года Уполномоченным осуществляется деятельность главного модератора государственной информационной системы Республики Татарстан «Народный контроль» (далее – ГИС РТ «Народный контроль»).

Мониторинг поступающих уведомлений свидетельствует о возрастающей активности граждан республики в работе государственной информационной системы Республики Татарстан «Народный контроль». Так, за 2015 год опубликовано 29668 уведомлений, что на 38% больше по сравнению с аналогичным периодом 2014 года.

В текущем году по сравнению с 2014 годом увеличилось количество поступающих в ГИС РТ «Народный контроль» уведомлений по социально значимым категориям: «Благоустройство территории», «Детские сады», «Доступная среда», «Жилищно-коммунальные услуги», «Общественный транспорт», «Поликлиники и больницы» и др.

В 2015 году по уведомлениям, поступающим в ГИС РТ «Народный контроль», после вмешательства Уполномоченного были приняты меры по следующим социально значимым категориям: «Детские сады» (ремонт кровельного покрытия теневых навесов прогулочных веранд, занижение бордюров и др.), «Доступная среда» (оборудование тактильной плитки, бетонных пологих спусков для колясок, пандусов и др.), «Благоустройство

территории» (ремонт детской площадки, тротуаров), Общественный транспорт» (установка дорожных знаков, отсутствие крыши остановочного павильона и др.).

В 2015 году ГИС РТ «Народный контроль» еще раз показала востребованность у населения республики данного интернет-ресурса, как одного из прямых каналов связи граждан и органов местного самоуправления по решению обращений граждан на республиканском и местном уровнях.

В муниципальных образованиях республики активное содействие по рассмотрению обращений граждан и проведению проверочных мероприятий оказывают общественные помощники Уполномоченного. В 2015 году к общественным помощникам Уполномоченного поступило 2065 обращений.

Основными вопросами, с которыми граждане обращаются к общественным помощникам, являются жилищные вопросы, в том числе вопросы жилищно-коммунального обслуживания, вопросы социальной защиты и социального обеспечения, медицинского обслуживания, вопросы по трудовому законодательству, земельные вопросы и вопросы образования.

Соблюдение прав человека в сфере трудовых отношений

В условиях экономических трудностей, сопровождающихся, как правило, стремлением работодателей оптимизировать штатную структуру и снизить расходы на оплату труда, для работающих граждан возникают дополнительные риски, связанные с нарушением трудовых прав. Безусловно, что в непростое для экономики время от государственных органов все чаще ожидается принятие действенных мер по обеспечению и защите трудовых прав граждан.

В настоящем докладе Уполномоченный обращается к ряду проблем в сфере трудовых отношений, о важности преодоления которых говорится и в Стратегии по правам человека в Республике Татарстан на 2014–2018 годы.

Наиболее распространенными в трудовой сфере остаются нарушения,

связанные с несвоевременной выплатой заработной платы. По состоянию на 1 января 2016 года задолженность по заработной плате на предприятиях республики составила 28641 тыс. рублей.

По итогам 2015 года увеличилось число случаев, когда работники не могли получить заработную плату и после вынесенного в их пользу судебного решения, поскольку работодатель-должник оказывался неплатежеспособным и не имеющим имущества. Этот вывод основывается на данных Управления Федеральной службы судебных приставов по Республике Татарстан. Если в 2014 году в связи с отсутствием у должника имущества, на которое может быть обращено взыскание, было окончено 193 исполнительных производства (2,4% от общего числа оконченных и прекращенных исполнительных производств за год) на сумму 7329 тыс. рублей, то в 2015 году по данному основанию было окончено 224 исполнительных производства (3,2% от общего числа оконченных и прекращенных исполнительных производств за год) на общую сумму 21393 тыс. рублей.

Из вышеприведенных данных усматривается и увеличение размера задолженности неплатежеспособного работодателя-должника. Если в 2014 году он составлял в среднем 37974 рубля на одно исполнительное производство, то в 2015 году этот показатель был равен 95504 рублям на одно исполнительное производство, т.е. примерно трем среднемесячным заработным платам в Татарстане, согласно данным официальной статистики.

По мнению Уполномоченного, данное положение вещей свидетельствует о необходимости усиления контрольно-надзорных мероприятий компетентных органов до обращения работников в суд или комиссию по трудовым спорам и принятия мер правового реагирования, мотивирующих недобросовестных работодателей, накапливающих долги по заработной плате, на ее выплату.

На фоне падения реальных доходов населения еще более важное значение имеет недопущение ситуаций по удержанию денежных средств из

заработной платы по основаниям, не предусмотренным законодательством.

В прошедшем году в средствах массовой информации была опубликована статья о заключении договора между ООО «Единый расчетно-кассовый центр-Елабуга» и Елабужской центральной районной больницей, а также МУП «Елабужский Водоканал», которым предусмотрено, что учреждения на основании личных заявлений работников производят удержание из их заработной платы в счет погашения задолженности за жилищно-коммунальные услуги.

В связи с названным материалом прокуратурой г.Елабуги была проведена проверка, по результатам которой было возбуждено дело об административном правонарушении в отношении МУП «Елабужский Водоканал», производящего удержания из заработной платы работников в счет их обязательств – долгов за жилищно-коммунальные услуги без письменного заявления, подтверждающего согласие на такое удержание.

Согласно представленной на запрос Уполномоченного информации, ООО «ЕРКЦ-Елабуга» договоры о перечислении денежных средств были заключены с 41 организацией города. И хотя впоследствии в течение года жалоб или иных сведений о нарушении трудовых прав работников этих организаций в части незаконных удержаний из заработной платы в наш адрес не поступало, подобные ситуации заслуживают пристального внимания. Результаты прокурорской проверки, по мнению Уполномоченного, свидетельствуют о том, что решение по заключению договоров с ООО «ЕРКЦ-Елабуга» о погашении долга за жилищно-комунальные услуги работников возникло не из-за многочисленных инициатив самих работников.

Возможно, что для кого-то из работников вычеты из заработной платы являются самым удобным вариантом для внесения текущих платежей за жилое помещение и коммунальные услуги. Другое дело, что заключение договоров между расчетными центрами и работодателями не должно быть способом борьбы с должниками. Погашение задолженности за счет вычета определенной суммы из заработной платы должно быть делом

добровольным. В связи с этим недопустимы случаи передачи сведений расчетными центрами о должниках за жилищно-коммунальные услуги его работодателю.

К сожалению, по-прежнему нередки ситуации, когда работники, не получившие своевременно заработную плату в полном объеме либо полагающиеся по закону пособия в связи с временной нетрудоспособностью или материнством, не могут защитить свои трудовые права в связи с тем, что работодатель-должник изменил свой фактический адрес. Несоответствие фактического местонахождения организации сведениям из Единого государственного реестра юридических лиц ведет к тому, что работник не может рассчитывать на проведение проверочных мероприятий со стороны контрольно-надзорных органов, влекущих за собой восстановление нарушенных прав. Как показывает и собственная практика, таких недобросовестных работодателей в подавляющем большинстве случаев не найти и по другим адресам, которые размещены в сети «Интернет». Более того, даже после вступившего в законную силу решения суда работники не всегда могут рассчитывать, что работодатель полностью погасит долги. Так, по данным Управления Федеральной службы судебных приставов Республики Татарстан, в 2015 году окончено в связи с невозможностью установить местонахождение должника, его имущества 153 исполнительных производства (2,2% от общего числа оконченных и прекращенных исполнительных производств за год) на общую сумму 12 249 тыс. рублей.

Однако есть и обратные примеры, когда ситуация поменялась кардинальным образом после нашего вмешательства. Так, в Аппарат Уполномоченного по правам человека в Республике Татарстан поступила жалоба жительницы города Нижнекамска о неисполнении решения суда по взысканию задолженности по заработной плате с ООО «ПЖКХ-Строй-НК» в ее пользу. Ранее во внесудебном порядке эта женщина также не могла решить проблему в связи с тем, что контрольно-надзорными органами не был выявлен фактический адрес организации.

Среди приложенных к обращению документов имелось письмо МУП «Департамент строительства, жилищно-коммунального хозяйства и благоустройства города Нижнекамска», в котором заявительнице сообщалось о планируемых выплатах ООО «ПЖКХ-Строй-НК» по имеющейся задолженности. Кроме того, к письму прилагалась справка о факте выполнения работы заявительницей, подписанная директором ООО «ПЖКХ-Строй-НК».

Учитывая, что в муниципальном унитарном предприятии имелась информация о местонахождении должника, жалоба с данными сведениями была направлена в Управление Федеральной службы судебных приставов по Республике Татарстан. По представленной через месяц информации исполнительное производство было окончено фактическим исполнением.

Полагаем, что компетентные органы должны быть более активными в установлении местонахождения работодателей, на которых поступили жалобы о нарушении трудовых прав, в том числе, используя данные сети «Интернет». Учитывая, что организация может являться участником размещения заказа для обеспечения государственных или муниципальных нужд либо являться стороной судопроизводства по правому спору, представляется возможным и целесообразным осуществлять поиск скрывающихся работодателей через сведения, размещенные в информационной системе в сфере закупок и на сайтах судебных органов.

Разумеется, что данная мера не сможет преломить текущую ситуацию в целом. Для распространения досудебных форм защиты трудовых прав работников представляется целесообразным усиление межведомственного взаимодействия в данном направлении работы.

Трудности, возникшие в связи с экономической обстановкой, – не повод спекулировать правами нанятых для выполнения работы людей. В прошедшем году в Государственную информационную систему Республики Татарстан «Народный контроль» были введены дополнительные категории, связанные с защитой трудовых прав граждан («Нарушения требований

охраны труда», «Скрытые формы оплаты труда», «Неоформление трудовых отношений»). Данные категории не получили до настоящего времени широкого распространения, но даже немногочисленные уведомления по данной тематике обратили на себя внимание. Анализ уведомлений по категории «Неоформление трудовых отношений» свидетельствует, на наш взгляд, о неполноте проверок территориальными межведомственными комиссиями по повышению уровня жизни и легализации доходов уведомлений (ответственными исполнителями по категории), направленных в информационную систему, о заключении недобросовестными работодателями гражданско-правовых договоров вместо трудовых договоров, в результате чего работники не могут претендовать на предусмотренные законодательством гарантии.

Так, например, при проверке одного из уведомлений, аргументируя вывод об отсутствии нарушения трудовых прав, Исполнительный комитет г.Набережные Челны как исполнитель по данной категории сослался лишь на установление факта заключения гражданско-правовых договоров с людьми, выполняющими работу в организации. Действительно, в соответствии с положениями трудового законодательства отношения, связанные с использованием личного труда, могут возникнуть и на основании гражданско-правового договора. Вместе с тем заключение гражданско-правовых договоров в случаях, фактически регулирующих трудовые отношения между работником и работодателем, является недопустимым.

Таким образом, при рассмотрении уведомления по данной категории необходимо непосредственно исследование факта правомерности заключения гражданско-правового договора. При этом признаки трудовых отношений прямо указаны в Трудовом кодексе Российской Федерации. Кроме того, по мнению Уполномоченного, должны учитываться способы, посредством которых работодатель осуществлял набор специалистов для выполнения работ (наличие факта размещения объявлений работодателем о приеме на работу в соответствии с трудовым законодательством в те

периоды, когда с требуемым специалистом заключался гражданско-правовой договор, наличие факта заключения гражданско-правового договора со специалистом, который был направлен к работодателю органом службы занятости как безработный гражданин для трудоустройства). Особое внимание должно уделяться проверкам уведомлений, в которых содержится информация о найме по выполнению работ в отраслях, где фиксируется наиболее высокий уровень производственного травматизма.

По данным Государственной инспекции труда в Республике Татарстан по итогам 2015 года зарегистрировано 66 несчастных случаев на производстве, повлекших смертельный исход (в 2014 году – 68; в 2013 году – 103).

К сожалению, тенденция уменьшения числа смертельных случаев на производстве не выглядит очевидной, хотя нельзя не признать, что в республике осуществляется системная работа по снижению производственного травматизма. В нее включены и меры по наказанию работодателей, допустивших несчастные случаи на производстве, и мероприятия по профилактике производственного травматизма и профессиональной заболеваемости.

Несмотря на сложившуюся системную работу, она окажется недостаточной, если сами работники не будут заинтересованы в принятии работодателем мер по охране труда. Право на рабочее место, соответствующее государственным нормативным требованиям охраны труда и условиям, предусмотренным коллективным договором, должно восприниматься как неотъемлемое.

Еще более заметная роль в обеспечении прав работников на безопасный труд должна принадлежать профсоюзным организациям. В отрасли строительства заслуживает внимания координирующая роль Министерства строительства, архитектуры и жилищно-коммунального хозяйства Республики Татарстан. Совместно с Исполкомом Татарстанской Республиканской организации (Профсоюз строителей России) и

Содружеством строителей Республики Татарстан названное министерство постановило профсоюзным организациям отрасли добиваться включения в коллективные договоры мероприятий, направленных на снижение производственного травматизма, сокращение рабочих мест с тяжелыми и вредными условиями труда, проведение специальной оценки условий труда и выделение необходимых средств для их реализации. Тенденция к увеличению числа организаций, осуществляющих производственную деятельность, в коллективных договорах которых содержится развернутый раздел об охране труда, обусловленная деятельностью профсоюзных органов, по мнению Уполномоченного, послужит хорошим подспорьем для дальнейшего развития системы государственного управления охраной труда.

Соблюдение жилищных прав

Темпы строительства жилья в республике не снижают свои обороты, и Татарстан остается одним из лидеров по этому показателю среди субъектов Российской Федерации. Согласно данным Татарстанстат, по итогам 2015 года в республике введено 2405,5 тыс. кв. метров жилья. Введено 130 многоквартирных домов по программе многоквартирного инвестиционного жилья и 10082 дома по программе малоэтажного строительства. Сданы в эксплуатацию 4 проблемных долевых объекта, где получил квартиры 661 дольщик.

По программам улучшения жилищных условий были обеспечены жильем 249 ветеранов Великой Отечественной войны, 70 молодых семей. Реализованы 45 жилищных сертификатов многодетными семьями. Еще 42 семьи были обеспечены государственными жилищными сертификатами из федерального бюджета.

Несмотря на реализацию жилищных федеральных и республиканских программ, а также развитие рынка ипотечного жилищного кредитования, единственной возможностью улучшения жилищных условий для некоторой

части населения по-прежнему остается найм жилых помещений из государственного или муниципального жилищного фонда. В качестве нуждающихся в улучшении жилищных условий по договору социального найма состоят десятки тысяч жителей республики.

За отсутствием строительства муниципального жилья необходима эффективная организация работы органов местного самоуправления по предоставлению жилых помещений по договору социального найма за счет пустующих или освободившихся по тем или иным основаниям (выселение граждан по решению суда, смерть одиноко проживающего нанимателя и др.) квартир (комнат) муниципального жилищного фонда. Как показывает практика, основными причинами нераспределения пустующих жилых помещений муниципального жилищного фонда могут являться их непригодность для проживания, в том числе и в случаях, когда многоквартирный дом не признан аварийным, а также образовавшаяся задолженность по коммунальным услугам предыдущих жильцов, которая согласно действующему законодательству не может распространяться на лиц, с которыми может быть заключен договор социального найма.

Так, в ходе проверки по жалобе жительницы г.Казани о неисполнении решения суда по предоставлению ей жилого помещения по договору социального найма было установлено, что в 2014 году в целях исполнения муниципальной адресной программы по переселению граждан из аварийного жилищного фонда Исполнительным комитетом г. Казани обследованы и выявлены 85 свободных квартир, в которые планируется переселить граждан из домов, признанных аварийными. Однако, по информации Исполнительного комитета г.Казани, все 85 свободных квартир находятся в неудовлетворительном состоянии и требуют ремонта.

Ситуация, когда несколько десятков квартир стали непригодными для проживания, возникла не в течение одного дня. В связи с данным примером и обстановкой в целом Уполномоченный вновь отмечает, что при отсутствии строительства муниципального жилья ресурс в виде предоставления квартир

по договору социального найма за счет пустующих или освободившихся жилых помещений должен использоваться более эффективно.

Находить оптимальные решения при недостаточном финансировании необходимо и при реализации жилищных прав лиц из числа детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей. По итогам 2015 года 331 человек осуществили выбор жилых помещений и заключили договор найма специализированных жилых помещений специализированного жилищного фонда Республики Татарстан. Общее же число лиц из числа детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей, достигших 18-летнего возраста, признанных нуждающимися, но не обеспеченных жилыми помещениями специализированного жилищного фонда, на 31.12.2015, по данным Министерства образования и науки Республики Татарстан, составило 1265 человек.

Согласно информации Министерства образования и науки Республики Татарстан, прежде всего, обеспечиваются жилыми помещениями дети-сироты и дети, оставшиеся без попечения родителей, лица из числа детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей, которые хронологически ранее были поставлены на учет.

В соответствии с частью 1 статьи 3 Закона Республики Татарстан от 12.01.2013 № 8-ЗРТ «Об обеспечении жилыми помещениями детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей, и о внесении изменения в статью 8 Закона Республики Татарстан «Об адресной социальной поддержке населения в Республике Татарстан» жилые помещения предоставляются детям-сиротам и детям, оставшимся без попечения родителей, лицам из числа детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей, по достижении ими возраста 18 лет, а также в случае приобретения ими полной дееспособности до достижения совершеннолетия.

В силу указанной нормы юридически значимым для обеспечения жилым помещением является достижение возраста 18 лет и подача заявления об обеспечении жилым помещением, а не дата постановки лица на учет.

Таким образом, по мнению Уполномоченного, в условиях дефицита ресурсов при организации работы по предоставлению жилых помещений Министерство образования и науки Республики Татарстан должно исходить из давности срока неполучения лицом из числа детей-сирот или детей, оставшихся без попечения родителей, полагающегося ему по закону жилья, при условии подачи им соответствующего заявления. В противном случае при несвоевременном обеспечении жилым помещением в большей степени будут ущемлены права тех детей-сирот, в отношении которых администрациями муниципальных образований своевременно не был зафиксирован факт нуждаемости.

Разумеется, решение проблемы по принципу «из двух зол меньшее» не может считаться правильным. В частности, крайне важным представляется принятие исчерпывающих мер по недопущению ситуаций, когда жилые помещения становятся непригодными для постоянного проживания или не отвечают установленным для жилых помещений санитарным и техническим правилам и нормам, иным требованиям законодательства Российской Федерации в период нахождения ребенка-сироты в образовательных организациях, медицинских организациях или организациях, оказывающих социальные услуги до достижения им 18 лет.

Необходимо также отметить, что право на обеспечение жилыми помещениями имеют дети, оставшиеся без попечения родителей, которые являются нанимателями жилых помещений по договорам социального найма или членами семьи нанимателя жилого помещения по договору социального найма либо собственниками жилых помещений, но проживание в занимаемых жилых помещениях признается невозможным. В соответствии с действующим законодательством одним из обстоятельств для признания проживания в ранее занимаемом жилом помещении невозможным является проживание в нем лиц, лишенных родительских прав в отношении этих детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей, лиц из числа детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей (при наличии

вступившего в законную силу решения суда об отказе в принудительном обмене жилого помещения в соответствии с частью 3 статьи 72 Жилищного кодекса Российской Федерации). Разумеется, что сам несовершеннолетний с таким заявлением в суд не обратится. Во избежание спорных ситуаций в отношении данной категории детей-сирот органы опеки должны своевременно в каждом случае инициировать подачу законными представителями ребенка заявления в суд о принудительном обмене жилого помещения.

Требует пристального внимания вопрос о реализации жилищных прав детей-сирот, являющихся собственниками или нанимателями жилых помещений, в части внесения ими платы за жилое помещение и коммунальные услуги. В 2015 году Уполномоченный принял участие в рабочей группе по вопросам совершенствования законодательства в сфере исполнения финансовых обязательств детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей, перед жилищно-коммунальными службами.

В ходе изучения данного вопроса было выявлено, что основная причина образования долгов за оплату жилищно-коммунальных услуг в жилых помещениях, закрепленных за детьми-сиротами, это долги родителей, лишенных родительских прав, а также неблагополучных родственников, зарегистрированных в этих жилых помещениях. Таким образом, ситуация, когда лицо из числа детей-сирот, возвращаясь в дом, становится должником жилищно-коммунальных служб, крайне несправедлива.

Работа по сокращению задолженности детей-сирот перед жилищно-коммунальными службами должна иметь системный характер. По состоянию на 1 ноября 2015 года имелась значительная задолженность детей-сирот за оплату жилого помещения и коммунальные услуги в Казани – 7,5 млн. рублей, в Зеленодольске – 2 млн. рублей, в Сабинском муниципальном районе – 381 тысяча 404 рубля, в Высокогорском муниципальном районе – 361 тысяча 986 рублей. Одним из аспектов практической значимости работы является реагирование на неправомерные начисления коммунальных

платежей. Так, по данным Министерства образования и науки Республики Татарстан, в 2015 году в суды было подано 146 исковых заявлений по данной категории дел, в 102 случаях вынесены положительные решения в пользу несовершеннолетних.

В республике проводится большая работа по обеспечению жилищных прав участников Великой Отечественной войны и вдов участников Великой Отечественной войны. Несмотря на это, к сожалению, и в текущем году нами были выявлены случаи, когда ветераны долгое время проживали в жилых помещениях, признанных непригодными для проживания и не подлежащими реконструкции, и не были признаны нуждающимися в улучшении жилищных условий в установленном законодательством порядке.

Например, в связи со статьей в одном из печатных средств массовой информации нами была проведена проверка информации о непринятии мер Исполнительным комитетом Альметьевского муниципального района Республики Татарстан по постановке на учет в качестве нуждающейся в улучшении жилищных условий участницы Великой Отечественной войны, проживающей в многоквартирном доме, признанном непригодным для проживания и подлежащим сносу. Установлено, что распоряжение о постановке на учет этой женщины было принято в ходе проверки.

Впоследствии нами было направлено письмо в адрес руководителей исполнительных комитетов муниципальных образований Республики Татарстан о принятии мер по постановке на учет на улучшение жилищных условий тех ветеранов Великой Отечественной войны, чьи жилые помещения (являющиеся для них единственными) признаны непригодными для проживания и не подлежащими реконструкции, не состоящих на учете в качестве нуждающихся в улучшении жилищных условий. При этом в виде обратной связи мы получили информацию с примерами, когда исполнительные комитеты ставят ветеранов на учет в течение нескольких дней после издания распоряжения о признании дома, в котором они проживали, непригодным для проживания и подлежащим сносу. Полагаю,

что такая практика должна использоваться во всех муниципальных образованиях как дань уважения людям, прошедшим Великую Отечественную войну.

Не перестает быть актуальной тема обеспечения прав граждан, чьи жилые помещения по вине застройщиков могут быть признаны в судебном порядке самовольными постройками. Тема строительства 18-этажного дома фирмой «Свей» при наличии разрешения на строительство лишь 9-этажного дома, снос лжекоттеджей широко транслировались средствами массовой информации.

Иски о признании жилого помещения (части жилого помещения) самовольной постройкой чаще всего поступают в суды г. Казани. В связи с этим в прошлом году нами была проведена проверка в отношении МКУ «Управление градостроительных разрешений Исполнительного комитета муниципального образования г.Казани» по вопросам своевременного выявления самовольных построек и принятия мер реагирования по ним. В ходе нее было установлено, что для совершения одних и тех же процедур выявления и пресечения объектов самовольного строительства сотрудникам МКУ «Управление градостроительных разрешений Исполнительного комитета муниципального образования города Казани» требовались различные временные промежутки. По некоторым объектам с момента первичного осмотра до момента подачи искового заявления о признании самовольной постройкой проходило больше полугода, в то время как по другим требовались существенно меньшие сроки.

Несвоевременное принятие мер по предотвращению сделок в жилых домах, в отношении которых могут быть приняты судебные решения о признании домов самовольными постройками и их сносе, может повлечь значительный материальный ущерб граждан, приобретших жилые помещения в самовольных постройках в период с момента первичного осмотра объектов до момента подачи исковых заявлений в суд. Кроме того, затягивание сроков подачи искового заявления о признании жилого дома

самовольной постройкой с ходатайством о запрете сделок в качестве меры по обеспечению иска позволяет недобросовестным застройщикам осуществлять продажу помещений, на которые еще не нашлись покупатели. Поэтому по результатам проверки было рекомендовано исключить случаи дифференцированного подхода к принятию решений о подаче исковых заявлений, в том числе путем издания распоряжения, регламентирующего сроки принятия мер по подаче исковых заявлений с момента первичного осмотра объектов самовольного строительства.

Достаточно регулярно, не найдя поддержки со стороны контрольно-надзорных органов, к Уполномоченному обращаются заявители с жалобами на управляющие организации. По результатам проверок в адрес управляющих организаций направлялись заключения Уполномоченного в связи с выявленными нарушениями порядка приостановления или ограничения коммунальных услуг, нарушениями порядка взыскания задолженности по плате за жилое помещение и коммунальные услуги, необоснованным отказом в принятии на учет индивидуальных приборов учета и др. По мнению Уполномоченного, одной из причин нарушений, допускаемых управляющими организациями, является так называемая «борьба с должниками». Собирать платежи за жилищно-коммунальные услуги – работа необходимая и, по сути, направленная на интересы жильцов, проживающих в одном доме с должниками. Другое дело, что осуществляться она должна в рамках закона и эффективность ее проведения должна быть сопряжена с отсутствием вреда для потребителей коммунальных услуг. В противном случае – всегда будет еще одна причина, по которой сфера оказания жилищно-коммунальных услуг будет оставаться злободневной темой для татарстанцев.

Соблюдение прав на охрану здоровья и медицинскую помощь

2015 год прошел под знаком реформы здравоохранения: утверждены

критерии оценки качества медицинской помощи, формируемые по группам заболеваний или состояний на основе порядков оказания медицинской помощи, стандартов медицинской помощи, клинических рекомендаций (протоколов лечения) по вопросам оказания медицинской помощи, Порядок организации оказания высокотехнологичной медицинской помощи с применением специализированной информационной системы.

В республике на протяжении пяти лет наблюдается естественный прирост населения, в рейтинге регионов Приволжского федерального округа Республика Татарстан по данному показателю занимает лидирующее место, среди субъектов Российской Федерации входит в первую двадцатку. Заслуга органов здравоохранения в этом плане видится в снижении показателей смертности от болезней системы кровообращения на 26%, младенческой смертности – на 6,1%.

В 2015 году в республике реализован ряд мероприятий, обозначенных Стратегией по правам человека в Республике Татарстан на 2014–2018 годы, направленных на повышение качества и доступности медицинской помощи в Республике Татарстан: заключен договор страхования ответственности врачей, показатель удовлетворенности населения качеством медицинской помощи в 2015 году составил 74,2% от числа опрошенных (в 2014 году – 67,6%), с целью снижения смертности от неинфекционных заболеваний и факторов риска в рамках проведенного Года борьбы с сердечно-сосудистыми заболеваниями реализован пилотный проект по организации рабочих мест по самоконтролю артериального давления на промышленных предприятиях (АО ПО «Завод имени Серго» (компания POZIS), ООО УК «Просто молоко»), организованы посты самоконтроля артериального давления в 48 медицинских учреждениях республики. Реализуется пилотный проект по внедрению современного метода диагностики состояния сосудов и его соответствия биологическому возрасту.

Наряду с названными достижениями остаются проблемные вопросы в сфере оказания первичной медицинской помощи, а также лекарственного обеспечения.

В адрес Уполномоченного регулярно поступают жалобы на доступность и качество медицинской помощи. Например, только в течение одного дня телефонной «горячей линии», проведенной Уполномоченным, по вопросам качества оказания медицинской помощи обратились 104 гражданина. Помимо рассмотрения жалоб граждан, Уполномоченным осуществляется функция главного модератора государственной информационной системы Республики Татарстан «Народный контроль», включающей в себя категорию «Поликлиники и больницы».

Анализ заявок в категории «Поликлиники и больницы» позволил выделить ряд проблем доступности и качества обслуживания населения в сфере здравоохранения, которые носят длительный характер.

Одна из них связана с реализацией права граждан на гарантированный объем медицинской помощи в соответствии с программой государственных гарантий сквозь призму процессов развития платной медицинской помощи, оказываемой в том числе и в государственных учреждениях здравоохранения. Согласно прогнозу социально-экономического развития Российской Федерации на 2015 год и на плановый период 2016 и 2017 годов, разработанному Минэкономразвития России, в структуре отечественного рынка платных услуг населению доля медицинских услуг занимает около 6% объема рынка.

Индикатором масштаба проблемы принято считать соотношение доли посещений на бесплатной основе к доле платных услуг, оказываемых государственными учреждениями здравоохранения. По нашему мнению, данный показатель информативен, но подвержен изменениям из-за многообразия факторов, обуславливающих как снижение общего числа обращающихся пациентов в государственные учреждения здравоохранения и фактически получивших медицинские услуги без взимания платы, а не

направленных в частные клиники, так и распространенность получения гражданами платных медицинских услуг вместо бесплатного оказания медицинской помощи.

Имеющиеся недостатки обусловлены человеческим фактором: кадровый дефицит в медицинской организации вкупе с большим потоком пациентов, отсутствие необходимого медицинского оборудования, недостаточный контроль со стороны руководства учреждения здравоохранения, выбор населения в пользу попадания на осмотр к узким специалистам без направления терапевта через кабинет платных услуг.

Так, например, житель Казани обратился с жалобой на невозможность попасть на медицинский осмотр к неврологу и окулисту для прохождения медицинского осмотра несовершеннолетнего ребенка в ГАУЗ «Городская детская клиническая больница №7» г. Казани и предложение педиатра учреждения обратиться в платную клинику. Министерством здравоохранения Республики Татарстан как модератором категории размещается ответ о трудности с приемом узких специалистов в связи с кадровым дефицитом.

Легальность сектора платных услуг в сфере медицины не должна порождать привычку к распространению случаев взимания платы с пациента, а по существу замещать оказание медицинской помощи в рамках реализации программы государственных гарантий. Например, в системе «Народный контроль» был зафиксирован факт проведения в ГАУЗ «Городская больница № 5» г. Набережные Челны на платной основе УЗИ пациенту, поступившему в приемное отделение по экстренным показаниям (впоследствии были приняты организационные меры по недопущению подобных случаев в будущем).

По мнению Уполномоченного, ряд заявок в системе «Народный контроль» по категории «Поликлиники и больницы» вызван неинформированностью граждан об объеме и сроках оказания медицинской помощи, в том числе и сроков ожидания, проведения диагностических

исследований в рамках оказания плановой медицинской помощи в соответствии с программой государственных гарантий бесплатного оказания гражданам медицинской помощи.

Мониторинг сайтов медицинских организаций, проведенный Аппаратом Уполномоченного по правам человека в Республике Татарстан в декабре 2015 года, показал, что нарушения в части информирования граждан носят системный характер. Это свидетельствует о недостаточном внимании руководителей медицинских организаций к организации соответствующей работы.

В ряде организаций здравоохранения на период проведения мониторинга не размещена информация о правилах и сроках госпитализации (Актанышская, Атнинская, Лениногорская, Нурлатская ЦРБ), о медицинских работниках (Бавлинская, Буинская ЦРБ), об отзывах потребителей услуг (ГАУЗ «Городская клиническая больница №7» г. Казани, Бугульминская ЦРБ), о правилах подготовки к диагностическим исследованиям (Атнинская, Сабинская ЦРБ), о бесплатной медицинской помощи (Азнакаевская ЦРБ), о сроках, порядке и результатах диспансеризации населения (Мензелинская ЦРБ, Новошешминская ЦРБ).

Ряд медицинских организаций (Алексеевская ЦРБ, Камско-Устьинская ЦРБ, Лаишевская ЦРБ, Мамадышская ЦРБ, Мензелинская ЦРБ, Муслюмовская ЦРБ и другие) не имел персональных сайтов. Информация, размещенная на портале здравоохранения, в частности, о ГАУЗ «Менделеевская ЦРБ», содержала данные только о персонале и программе государственных гарантий, о ГАУЗ «Сармановская ЦРБ» и вовсе отсутствовала.

Совершенствование сайтов медицинских организаций в части своевременного их наполнения и обновления информации, необходимой для проведения независимой оценки качества оказания услуг медицинскими организациями, должно быть предметом постоянного внимания руководителей медицинских организаций.

Для достижения устойчивости позитивной динамики показателей здоровья населения огромное значение имеет качество и доступность медицинской помощи в Республике Татарстан.

Вместе с тем анализ данных компетентных органов показывает наличие проблем в этой области.

Так, по данным Территориального Фонда обязательного медицинского страхования, в 2015 году основными причинами обоснованных жалоб являются следующие: организация работы медицинской организации, отказ в предоставлении медицинской помощи по программам обязательного медицинского страхования, качество медицинской помощи, взимание денежных средств по программам обязательного медицинского страхования. При этом сами медицинские организации в большинстве случаев соглашаются с выводами страховщиков и доводами заявителей. Большинство жалоб, признаваемых обоснованными, удовлетворяются в досудебном порядке (91,6%). Наибольшее количество жалоб в территориальный фонд и страховые медицинские организации поступило на ГАУЗ «Городская клиническая больница № 7» г. Казани, ГАУЗ «Нижнекамская ЦРМБ», ГАУЗ «Бугульминская центральная районная больница», ГАУЗ «Городская больница № 5» г. Набережные Челны, ГАУЗ «Камско-Полянская районная больница», ГАУЗ «Лениногорская центральная районная больница», ГАУЗ «Городская поликлиника № 20» г. Казани, ГАУЗ «Зеленодольская центральная районная больница», ГАУЗ «Городская поликлиника № 3» г.Набережные Челны.

В спорных случаях, дошедших до судебного рассмотрения, удовлетворена примерно половина исков. Наиболее распространенной причиной удовлетворения явились дела, связанные с качеством оказанной медицинской помощи (77%).

Вопросы качества медицинской помощи непосредственно связаны и с обеспечением безопасности при ее оказании. Например, по иску территориального отдела Управления Федеральной службы по надзору в

сфере защиты прав потребителей и благополучия человека по Республике Татарстан решением Сармановского районного суда признано незаконным бездействие ГАУЗ «Сармановская ЦРБ» по устранению нарушений санитарного законодательства. Тем самым до исполнения судебного решения деятельность медицинской организации по проведению рентгенодиагностических исследований пациентов осуществлялась без санитарно-эпидемиологического заключения о соответствии условий работы с источниками физических факторов (ионизирующее излучение – радиация) воздействия на человека санитарным нормам и правилам, несмотря на то, что рядом с рентгенологическими кабинетами по коридорам ходили пациенты.

Таким образом, в условиях роста количества обоснованных жалоб еще более актуальным становится необходимость внедрения системы менеджмента качества, организации внутреннего контроля качества медицинской деятельности.

Важным аспектом реализации права на охрану здоровья граждан является возможность получения гражданами медицинской помощи на ранней стадии заболевания.

В прошедшем 2015 году наблюдался рост заболеваемости туберкулезом в ряде муниципальных районов Республики Татарстан. Так, по итогам 9 месяцев 2015 года в два и более раза в сравнении с аналогичным периодом прошлого года этот показатель вырос в Атнинском, Верхнеуслонском, Заинском, Мензелинском, Сармановском, Ютазинском районах. Кроме того, в Новошешминском муниципальном районе продолжался рост заболеваемости и в 2015 году.

По информации Министерства здравоохранения Республики Татарстан, рост заболеваемости связан с лицами, принадлежащим к социальным группам высокого риска заболеваемости туберкулезом.

Вместе с тем среди впервые выявленных заболевших, например, в Атнинском муниципальном районе, – лица иных категорий: работники учреждений, пенсионеры. При этом одной из основных причин роста

заболеваемости является длительное (в течение трех–пяти и более лет) непрохождение флюорографии.

К сожалению, по итогам 2015 года наблюдается рост смертности населения от онкологических заболеваний – 197,2 на 100 тыс. населения (в 2014 году – 180,9).

Наряду с этим, в отдельных муниципальных районах Республики Татарстан (Алькеевский, Заинский, Кайбицкий, Камско-Устьинский, Тетюшский) в первом полугодии 2015 года в сравнении с аналогичным периодом 2014 года зарегистрировано заметное увеличение числа впервые выявленных случаев злокачественных новообразований на запущенных стадиях.

В целях недопущения нарушения прав граждан на охрану здоровья, по мнению Уполномоченного, представляется целесообразным принятие Министерством здравоохранения Республики Татарстан мер по обеспечению своевременного охвата профилактическими медицинскими осмотрами взрослого населения, включая пенсионеров, безработных, при взаимодействии с Министерством образования и науки Республики Татарстан – по прохождению обучающимися флюорографических осмотров, а также по усилению контроля за организацией работы по ранней диагностике онкологических заболеваний.

Соблюдение прав человека на благоприятную окружающую среду

Проблемы охраны окружающей среды занимают одно из приоритетных мест в жизни Республики Татарстан, на экологическую обстановку в которой влияют предприятия теплоэнергетического комплекса и нефтяной промышленности, химические, нефтехимические и машиностроительные производства, строительный комплекс и сельское хозяйство.

Несмотря на стремление к социально-экономическому росту, сопряженному с развитием промышленности, создание благоприятной

окружающей среды и экономики, ориентированной на экологию, остается основной целью развития Татарстана, что отражено и в Стратегии социально-экономического развития Республики Татарстан до 2030 года, утвержденной Законом Республики Татарстан от 17.06.2015 № 40-ЗРТ.

2015 год изначально ожидался как год проведения интенсивных мероприятий по улучшению экологической ситуации и в связи с тем, что, по итогам доклада Министерства природных ресурсов и экологии Российской Федерации за 2014 год, Республика Татарстан вошла в число субъектов Российской Федерации с наибольшим объемом выбросов загрязняющих веществ в атмосферный воздух (576,3 тыс. тонн), в том числе от стационарных источников (293,7 тыс. тонн); с наибольшим сбросом загрязненных сточных вод (439,4 млн. куб. метров); с наибольшей долей проб питьевой воды в распределительных сетях, не соответствующих нормативам по санитарно-химическим показателям (11,9 %); с наибольшей долей проб питьевой воды в нецентрализованной системе водоснабжения, не соответствующих нормативам по санитарно-химическим показателям (29,8%).

При этом определенные улучшения в состоянии атмосферного воздуха наблюдались. По сравнению с 2014 г. уровень загрязнения атмосферного воздуха в городах снизился. По данным Министерства экологии и природных ресурсов Республики Татарстан, если в 2014 году уровень загрязнения составлял по г. Казани – 28 мг/куб. метр предельно допустимой максимальной разовой концентрации химического вещества в воздухе населенных мест (ПДК м.р.), г. Набережные Челны – 18, г. Нижнекамску – 17, то по итогам 2015 г. он составил 17, 11 и 8 ПДК м.р. соответственно.

Данные результаты достигнуты благодаря реализации 291 целевого природоохранного мероприятия за счет бюджетных средств на общую сумму 1 247 500 тыс. рублей.

Кроме того, достижение указанных результатов было достигнуто не в последнюю очередь вследствие использования санкционных мер. По данным

Министерства экологии и природных ресурсов Республики Татарстан, судами республики принято решение о приостановке деятельности 71 предприятия.

Активность в данном вопросе проявили и граждане республики, направлявшие уведомления о загрязнении атмосферного воздуха в государственную информационную систему Республики Татарстан «Народный контроль» (далее – ГИС «Народный контроль»). В уведомлениях указаны жалобы на запах сероводорода, различных выбросов, газа, проявление аллергических реакций, проявление смога и т.д.

Указом Президента Республики Татарстан от 04.12.2015 № УП-1162 текущий 2016 год объявлен в республике Годом водоохранных зон.

По итогам 2015 года, можно отметить положительные изменения в части борьбы со сбросами сточных вод в водные объекты на территории республики.

К примеру, по информации Министерства экологии и природных ресурсов Республики Татарстан, в настоящее время осуществляется предотвращение дальнейшего загрязнения р. Ик посредством использования биологических очистных сооружений г. Октябрьского, а также замены сети канализации протяженностью 4700 м (в две линии) и дальнейшей реконструкции биологических очистных сооружений.

Кроме того, специализированной инспекцией аналитического контроля Министерства экологии и природных ресурсов Республики Татарстан в рамках экологического мониторинга водных объектов ежемесячно проводится отбор проб воды в устье р. Ик и р. Камы в месте впадения в нее р.Ик.

Вместе с тем обращает на себя внимание тот факт, что выбросы загрязненных сточных вод в р. Ик осуществлялись в течение почти трех месяцев, проверка же по соблюдению требований природоохранного законодательства была проведена еще позже, по истечении указанного периода, когда водному объекту уже был нанесен серьезный урон.

Об актуальности темы сбросов загрязненных сточных вод свидетельствуют также проверки, проведенные Счетной палатой Республики Татарстан в 2015 году. По информации, полученной по результатам проверки, в Татарстане из 3 564 источников централизованного водоснабжения 10,5% не отвечают требованиям санитарных норм и правил.

Анализ состояния канализационных и очистных сооружений показал, что во многих населенных пунктах очистные сооружения работают неудовлетворительно, в водные объекты продолжают сбрасываться загрязненные сточные воды, создавая угрозу для здоровья населения. По информации, озвученной на Коллегии Счетной палаты Республики Татарстан, основными причинами неэффективной работы очистных сооружений остаются морально устаревшие конструкции, перегрузка по гидравлике и концентрации загрязняющих веществ в поступающих на очистку сточных водах, неудовлетворительная эксплуатация сооружений.

Важное значение для окружающей среды имеет озеленение городов, которое играет важную роль в ее оздоровлении.

Объявление 2015 года Годом парков и скверов обусловило проведение ряда мероприятий по озеленению. В рамках реализации программы создано порядка 140 новых объектов общественного пространства. Только в Казани появилось более 700 новых лиственных и хвойных деревьев, более 6500 кустарников, 35 км. обустроенных велодорожек, 19,5 тыс. кв. метров асфальтового покрытия, свыше 1 тыс. новых скамеек, более 1,5 тыс. новых уличных фонарей и т.д.

Вместе с тем в республике остается проблемой образование несанкционированных свалок на территориях муниципальных образований. По данным контролирующих органов площадь отдельных свалок может достигать нескольких тысяч квадратных метров. Например, подобная свалка была выявлена Управлением Росприроднадзора по Республике Татарстан в районе с.Улитино (Зеленодольский муниципальный район) на границе с Чувашской Республикой.

5 января 2016 г. Президентом Российской Федерации В.В. Путиным был подписан Указ № 7 «О проведении в Российской Федерации Года экологии», в соответствии с которым в 2017 году будет проведен Год экологии, образован организационный комитет по его проведению, Правительством будет разработан и утвержден план основных мероприятий, органам исполнительной власти субъектов Российской Федерации необходимо осуществлять необходимые мероприятия в рамках проводимого Года экологии.

Уполномоченный по правам человека в Республике Татарстан считает, что в преддверии Года экологии в Российской Федерации необходимо принять самое активное участие в выполнении мероприятий по его подготовке и в дальнейшем добиваться улучшения экологической ситуации.

Соблюдение прав инвалидов

Подписание и ратификация Российской Федерацией Конвенции о правах инвалидов от 13 декабря 2006 года способствовало актуализации вопросов формирования условий, направленных на соблюдение международных стандартов экономических, социальных, юридических и других прав инвалидов. Большее значение стало придаваться принятию надлежащих мер по обеспечению инвалидам наравне с другими гражданами доступа к физическому окружению, транспорту, информации и связи, а также другим объектам и услугам, открытым или предоставляемым населению. Как указано в Государственной программе Российской Федерации «Доступная среда» на 2011–2020 годы, утвержденной постановлением Правительства Российской Федерации от 01.12.2015 № 1297, обеспечение доступной среды для инвалидов и других маломобильных групп населения является одной из важнейших социально-экономических задач, затрагивающих права и потребности миллионов граждан Российской Федерации, проживающих как в городской, так и сельской местности.

В Татарстане создание доступной среды для инвалидов и других маломобильных групп населения рассматривается как неотъемлемое направление в государственной политике по социальной поддержке граждан. По данным Министерства труда, занятости и социальной защиты Республики Татарстан, в рамках подпрограммы «Доступная среда» государственной программы «Социальная поддержка граждан Республики Татарстан» на 2014–2020 годы в 2015 году для инвалидов всех категорий был адаптирован 101 объект социальной инфраструктуры (20 объектов здравоохранения, 22 объекта социальной защиты и занятости населения, 25 объектов культуры, 16 объектов физической культуры и спорта, 18 учреждений профессионального образования). В начале предыдущего года о положительной работе республики публично высказался Министр труда и социальной защиты Российской Федерации М.А. Топилин, который заявил, что Казань и Сочи можно назвать самыми удобными городами для инвалидов в России.

Несмотря на сказанное, можно выделить ряд проблем, связанных с реализацией прав инвалидов на доступную среду, а также другие проблемы, которые до настоящего времени выглядят не замеченными для государственных органов и органов местного самоуправления.

Безбарьерная среда для инвалида начинается с возможности его выхода из дома, в котором он живет. В связи с этим нельзя не затронуть тему оказания помощи инвалидам-колясочникам и семьям, имеющим детей-инвалидов (колясочников), проживающим в многоквартирных домах, по переселению с верхних этажей домов на нижние в случаях, когда жилое помещение принадлежит инвалиду или родителям ребенка-инвалида на праве собственности. Тем более, что в других субъектах Российской Федерации имеется положительный опыт решения.

На федеральном уровне данный вопрос регулируется Правилами предоставления льгот инвалидам и семьям, имеющим детей-инвалидов, по обеспечению их жилыми помещениями, оплате жилья и коммунальных услуг, утвержденными постановлением Правительства Российской

Федерации от 27 июля 1996 года № 901. Согласно этим Правилам помощь в переселении может быть оказана инвалидам и семьям, имеющим детей-инвалидов, при их согласии и в соответствии с индивидуальной программой реабилитации инвалида органами исполнительной власти субъектов Российской Федерации и органами местного самоуправления. На практике же в регионах используются различные механизмы помощи инвалидам.

Например, на территории Ханты-Мансийского автономного округа – Югры действует постановление Правительства автономного округа от 22.03.2012 № 110-п «О Порядке отчуждения жилых помещений жилищного фонда коммерческого использования Ханты-Мансийского автономного округа – Югры», согласно которому в целях переселения инвалидов, пользующихся в связи с заболеванием креслом-коляской, в жилое помещение, расположенное на нижнем этаже здания, предусмотрена возможность смены жилого помещения, находящегося в собственности инвалида I группы с ограничением способности к самообслуживанию и передвижению 3 степени и инвалида II группы с ограничением способности к самообслуживанию и передвижению 2 степени, на жилое помещение из жилищного фонда коммерческого использования Ханты-Мансийского автономного округа – Югры.

Анализ материалов СМИ в сети «Интернет» показал, что в Кемеровской области также озабочены данной проблемой, решение которой видится в предоставлении бесплатной юридической помощи инвалидам-колясочникам в оформлении документов при совершении сделки мены жилых помещений.

Начиная с 2013 года в республике все проекты жилых домов, включаемых в инвестиционную программу Государственного жилищного фонда при Президенте Республики Татарстан, предусматривают наличие квартир на первом этаже, обеспеченных доступом для маломобильных граждан.

Однако, к сожалению, нет систематической работы в отношении инвалидов, которые не являются неотложниками по программе социальной ипотеки и не состоят на учете по получению жилья в иных программах или по договору социального найма.

Например, после обращения гражданина в интересах инвалида в городе Лениногорске Уполномоченный рекомендовал местной администрации принять меры по юридическому сопровождению сделки обмена жилых помещений. Представители органов местного самоуправления направили запрос в агентство недвижимости, но в дальнейшем практическое решение вопроса повисло в воздухе.

Фактически одиноко проживающие в многоквартирных домах инвалиды-колясочники, не имеющие возможности рассчитывать на постоянную помощь со стороны близких людей, лишены не только доступа к объектам социальной инфраструктуры, но и возможности выйти за пределы жилого помещения. С целью недопущения подобных ситуаций республике целесообразно перенять опыт других регионов или, например, рассмотреть вопрос об использовании практики обмена жилых помещений с инвалидами-колясочниками за счет жилых помещений, построенных по программе социальной ипотеки.

Результатом формирования условий беспрепятственного доступа к объектам и услугам в важнейших сферах жизнедеятельности является обеспечение надлежащих мер, позволяющих инвалиду наравне с другими гражданами иметь допуск к объектам социальной инфраструктуры, в том числе комфортно пользоваться личным транспортным средством или общественным транспортом.

В 2015 году мы столкнулись с рядом острых вопросов, связанных с обеспечением доступной среды для инвалидов, являющихся водителями транспортных средств или пассажирами общественного транспорта.

В связи с поступившей жалобой жителя Казани об ограничении доступа инвалидов-колясочников и представителей других маломобильных

категорий населения в маршрутные транспортные средства г.Казани в связи с установкой в дверных проемах разделительных поручней (установленных для подсчета пассажиров) нами была проведена соответствующая проверка. По ее результатам был выявлен случай неисправности разделительного поручня, в результате которого создавалось препятствие для пользования транспортом инвалидов-колясочников. По итогам рассмотрения жалобы МУП «Метроэлектротранс» было рекомендовано принять дополнительные меры по недопущению случаев воспрепятствования проезда в общественном транспорте инвалидов-колясочников и представителей других маломобильных групп населения в связи с эксплуатацией съемных поручней в дверных проемах транспортных средств, а также рассмотреть вопрос об отдельном входе без поручней.

По результатам рассмотрения жалобы об установлении платы за пользование муниципальными парковками на автомобильных дорогах общего пользования местного значения г.Казани (за исключением инвалидов I и II групп), учитывая положения части 9 статьи 15 Федерального закона от 24.11.1995 № 181-ФЗ «О социальной защите инвалидов в Российской Федерации», пункта 15.1 приложения № 3 к техническому регламенту Таможенного союза «О безопасности колесных транспортных средств» (ТР ТС 018/2011) и постановления Правительства Российской Федерации от 21.12.2000 № 998, в адрес Исполнительного комитета г.Казани было направлено заключение с рекомендацией принять меры по недопущению случаев взимания платы на муниципальных парковках с инвалидов III группы, паркующихся на специально оборудованных для использования инвалидами автомобилях при наличии у их владельцев соответствующего разрешения на изменение конструкции транспортного средства, выданного в порядке, предусмотренном действующим законодательством, а также с инвалидов III группы, имеющих легковые автомобили, полученные (приобретенные) через органы социальной защиты населения субъектов Российской Федерации или Фонд социального страхования Российской

Федерации и переоборудованные для профилактики инвалидности или реабилитации инвалидов. По итогам рассмотрения заключения рекомендация была выполнена.

Вместе с тем в пункте 18 приложения к Европейскому соглашению, дополняющему Конвенцию о дорожном движении, открытую для подписания в Вене 8 ноября 1968 года, одной из сторон которого является Российская Федерация, указано, что внутреннее законодательство может разрешать инвалидам с ограниченной способностью к передвижению ставить на стоянку их транспортные средства на государственных автодорогах там, где стоянка запрещена, или держать их на стоянках с ограниченным временем стоянки дольше предписанного времени.

В рамках реализации положений вышеуказанного документа, связанного с реализацией прав инвалидов на доступную среду, Исполнительный комитет г.Казани мог бы пойти навстречу инвалидам III группы, имеющим ограниченную способность к передвижению, не взимая с них плату за пользование парковочными местами, независимо от того, переоборудован автомобиль для профилактики инвалидности или реабилитации инвалидов либо нет.

В соответствии с Конвенцией о правах инвалидов и отечественным законодательством инвалиды имеют право на труд и защиту от безработицы. Важно учитывать, что трудоустройство инвалидов имеет свои особенности. Оно предусматривает создание специальных условий труда, переоборудование рабочих мест в соответствии с условиями реабилитации.

По данным Министерства труда, занятости и социальной защиты Республики Татарстан, из общего числа обратившихся в органы службы занятости инвалидов трудоустраиваются чуть более половины (52%). По мнению Уполномоченного, один из факторов, влияющих на трудоустройство инвалида, заключается в полноте сведений о мероприятиях, указанных в индивидуальной программе реабилитации, в случаях, когда инвалид способен осуществлять трудовую деятельность.

Из информации, поступившей от организаций, в которых в 2015 году трудоустроено наибольшее количество граждан из числа инвалидов следует, что создание специальных условий труда и проведение реабилитационных мероприятий с учетом требований индивидуальных программ реабилитации работников-инвалидов вызывает определенные сложности. Работодателям приходится самостоятельно интерпретировать содержащиеся в индивидуальных программах реабилитации рекомендации общего типа «может работать в специально созданных условиях» или «может работать в системе Всероссийского общества слепых». В результате, как указывают работодатели, им приходится неоднократно обращаться в органы медико-социальной экспертизы для уточнения способов реализации программ реабилитации.

Позиция работодателя, принимающего на работу инвалидов, понятна. Ему должно быть предельно ясно, на что необходимо потратить денежные средства, полученные для трудоустройства инвалида. С точки же зрения обеспечения прав инвалида важно, что полнота сведений, содержащихся в программе реабилитации или абилитации, способствует его профессиональной адаптации и минимизирует риски ухудшения состояния здоровья при ненадлежащих условиях труда. Оптимальный вариант в решении данного вопроса видится в том, чтобы органы медико-социальной экспертизы в индивидуальных программах реабилитации или абилитации инвалидов исчерпывающим образом описывали примерные условия, в которых возможно осуществление трудовой деятельности инвалида в случае возможности таковой, а также режим работы и отдыха, тяжесть и напряженность труда, санитарно-гигиенические условия рабочего места, характеристики технических средств адаптации рабочего места.

Уполномоченный снова обращается к теме соблюдения прав недееспособных граждан, помещенных в психоневрологические интернаты. В прошедшем году в адрес Уполномоченного поступили сведения о том, что Министерство труда, занятости и социальной защиты Республики Татарстан

направило информационное письмо в психоневрологические интернаты, являющиеся подведомственными учреждениями министерства, об отсутствии в действующем законодательстве норм, предусматривающих временное выбытие недееспособных граждан из стационарных учреждений социального обслуживания. В связи с данным письмом психоневрологическими интернатами была прекращена практика «отпусков» к родственникам.

Сформировавшаяся практика запрета «отпусков» правомерна и не нарушает права граждан лишь в тех случаях, когда родственники гражданина, признанного недееспособным, не являются его опекунами. Данная точка зрения основывается на положениях действующего гражданского законодательства. В силу статьи 39 Гражданского кодекса Российской Федерации решение органов опеки и попечительства об освобождении ранее назначенного опекуна или попечителя от исполнения им его обязанностей принимается в случаях, если это не противоречит интересам подопечного. Таким образом, при помещении недееспособного гражданина в психоневрологический интернат органу опеки и попечительства необходимо выяснять обстоятельства, при которых ранее назначенный опекун может быть освобожден от своих обязанностей или нет, исходя из интересов подопечного.

На практике наблюдается шаблонное решение вопроса. Согласно представленной информации органов опеки и попечительства (из районов, на территориях которых находятся психоневрологические интернаты), случаев устройства недееспособных граждан в данный вид учреждения социального обслуживания без освобождения опекуна от исполнения обязанностей не имеется. Как правило, на основании личного заявления опекуна готовится распоряжение о разрешении на определение недееспособного гражданина в психоневрологический интернат и об освобождении гражданина от обязанностей опекуна с момента помещения недееспособного в психоневрологический интернат. Лишь из Нижнекамского муниципального

района к нам поступила информация о том, что при приеме заявления и документов специалист отдела опеки разъясняет гражданам их право оставаться опекуном.

За указанным алгоритмом действий интересы недееспособных граждан становятся вторичными. Такая ситуация вызывает сожаление, поскольку для некоторых подопечных встречи со своими близкими в стенах дома могут наполнять их самыми положительными эмоциями в их и так сложной жизненной ситуации.

Кроме того, рассмотрение вопроса о назначении двух или более опекунов целесообразно при наличии имущества у недееспособного в том населенном пункте, в котором проживает гражданин, исполнявший ранее обязанности его опекуна. Представляется логичным, что гражданин, являющийся близким человеком для недееспособного и ранее добросовестно исполнявший обязанности его опекуна, имеет большую возможность оперативно и регулярно принимать меры по сохранности имущества подопечного, нежели откомандированный сотрудник учреждения.

Таким образом, по мнению Уполномоченного, органы опеки и попечительства при помещении недееспособных граждан в медицинские организации или организации, оказывающие социальные услуги, в каждом случае должны выяснять, имеют ли место обстоятельства, при которых освобождение от обязанностей предыдущего опекуна будет противоречить интересам подопечного.

В Татарстане продолжают оставаться актуальными проблемы инвалидов, характерные в целом для Российской Федерации (несвоевременное обеспечение техническими средствами реабилитации, отсутствие пандусов и др.). Примечательно, что с 1 января 2016 года на федеральном уровне вступили в силу нормы о подготовке докладов о мерах, принимаемых для выполнения обязательств Российской Федерации по Конвенции о правах инвалидов, которые будут направляться уже в недалеком будущем в Комитет по правам инвалидов, являющийся

уполномоченным органом по контролю за выполнением международных соглашений. Уполномоченный выражает надежду, что масштабные меры (изменения в законодательстве, реализация государственных проблем) будут сопровождаться конкретными мероприятиями, направленными на социальную интеграцию инвалидов.

Соблюдение прав человека в миграционных отношениях

В 2015 году тема миграционных отношений и адаптации лиц, вынужденно покинувших территорию своего государства в связи с военными конфликтами, стала актуальна не только для России, принявшей более двух миллионов граждан Украины, но и для всего мира, столкнувшегося с необходимостью обеспечить проживание и социальную поддержку беженцам из стран Ближнего Востока. Несмотря на столкновение мнений по миграционной политике, на государства международными нормами возложены обязанности по созданию приемлемых механизмов защиты и эффективному решению проблем беженцев. С целью недопущения нарушения прав иностранных граждан Уполномоченным проводится постоянный мониторинг ситуации в республике по приему, размещению и документированию граждан Украины, являющихся вынужденными переселенцами.

Всего в Республику Татарстан прибыло около девяти тысяч человек, из них немногим менее двух тысяч человек – несовершеннолетние. Согласно распоряжению Кабинета Министров Республики Татарстан № 1390-р Уполномоченный вошел в состав Консультационной группы по оказанию правовой помощи гражданам Украины, лицам без гражданства, постоянно проживавшим на территории Украины, прибывшим на территорию Республики Татарстан в поисках убежища. В рамках мониторинга, а также деятельности Консультационной группы Уполномоченным и его представителями осуществлялись выезды в пункты временного размещения

иностранных граждан, проверки условий их проживания и медицинского обеспечения.

За время пребывания в Татарстане вынужденным переселенцам оказаны всесторонняя помощь в медицинском обеспечении (оказана экстренная (неотложная) медицинская помощь по 3407 обращениям, плановая медицинская помощь по 3291 обращению граждан), содействие в трудоустройстве (трудоустроено 3745 граждан), социальном обеспечении (2595 граждан Украины получили материальную помощь). По окончании 2015 года в Республике Татарстан продолжали действовать 11 пунктов временного размещения для граждан Украины, проживавших на территориях, оказавшихся в зоне боевых действий.

Необходимо, чтобы прибывшие иностранные граждане своевременно определялись со своим правовым статусом и оформляли патенты, разрешения на временное проживание или получали иной статус, разрешающий законное пребывание на территории Российской Федерации. Непринятие мер влечет пребывание лица вне правового поля.

В адрес Уполномоченного достаточно регулярно поступают обращения граждан, которые не смогли получить разрешение на временное проживание в пределах имеющейся квоты. С целью обеспечения равномерного использования квоты Управлением Федеральной миграционной службы по Республике Татарстан (УФМС России по Республике Татарстан) в 2014 году создана комиссия по ее распределению, а также введены критерии и условия соответствия лиц, претендующих на получение разрешения на временное проживание. Так, преференции от Комиссии могут получить граждане в зависимости от возраста, образования, опыта работы по специальности и даже наличия в собственности жилья в республике.

В 2015 году данная практика получила принципиальное решение. Так, по результатам рассмотрения апелляционной жалобы в судебной коллегии по административным делам Верховного Суда Республики Татарстан решение Комиссии по распределению квоты на разрешение на временное проживание,

действующей при УФМС России по Республике Татарстан, было признано незаконным и нарушающим права заявителей в связи с тем, что при наличии квоты к заявителям комиссией были предъявлены дополнительные требования, не регламентированные законом. Аналогичное решение имеется в Алтайском крае.

Учитывая то, что как в 2015, так и в 2016 году количество иностранных граждан, обращающихся за разрешением на временное проживание, будет существенно больше выделенной квоты, считаем целесообразным УФМС России по Республике Татарстан при предоставлении государственной услуги по выдаче разрешения на временное проживание в Российской Федерации распределять квоту, учитывая состоявшуюся судебную практику, а не ждать обращения иностранных граждан в суд для защиты своих прав.

По итогам 2015 года необходимо отметить сокращение срока исполнения решений суда об административном выдворении за пределы Российской Федерации лиц, содержащихся в специальном учреждении временного содержания иностранных граждан и лиц без гражданства УФМС России по Республике Татарстан. Более 63% иностранных граждан, содержавшихся в спецучреждении, были выдворены в срок, не превышающий одного месяца.

Более длительные сроки в спецучреждении УФМС России по Республике Татарстан содержатся граждане Республики Таджикистан, ожидающие ответа на запросы, направленные УФМС России по Республике Татарстан, от 4 и более месяцев.

К примеру, 4 запроса о наличии гражданства Республики Таджикистан в отношении лица, содержащегося в спецучреждении УФМС России по Республике Татарстан, направленные в консульство республики с момента помещения его в спецучреждение 26.03.2015, до настоящего момента остаются без ответа. 4 аналогичных запроса еще по одному лицу, направленные в период с июля 2015 года по январь 2016 года, также не были исполнены. Без официального ответа на запрос лица не могут быть

выдворены в страну исхода либо признаны лицами без гражданства и на этом основании оставлены в России.

При данных обстоятельствах с целью оказания содействия в скорейшем исполнении решений суда об административном выдворении граждан Республики Таджикистан Уполномоченным в рамках взаимного сотрудничества, а также с учетом статуса члена Совета Директоров Азиатской Ассоциации Омбудсманов направлено письмо Уполномоченному по правам человека Республики Таджикистан с просьбой обратить внимание на сложившуюся ситуацию и принять необходимые меры.

Еще хуже обстоит ситуация с выдворением лиц без гражданства.

На конец декабря 2015 года в спецучреждении УФМС России по Республике Татарстан содержались 133 лица, из них 10 лиц без гражданства, трое из которых помещены в спецучреждение еще в 2014 году. При этом выдворение за пределы Российской Федерации лиц данной категории либо их самостоятельный выезд являются заведомо неисполнимыми в связи с отсутствием у них каких-либо документов, действительных для пересечения границы.

С учетом таких обстоятельств считаем важным для соблюдения прав лиц без гражданства усилить взаимодействие между органами миграционной службы и службой судебных приставов. При установлении факта невозможности исполнения решения суда об административном выдворении в связи с неподтверждением наличия гражданства предполагаемой страны исхода считаем целесообразным в разумные сроки должностным лицам Управления Федеральной службы судебных приставов по Республике Татарстан направить обращение в суд о прекращении производства по административному делу и предоставлении лицу без гражданства законного права оставаться в Российской Федерации. При подобных обстоятельствах на сотрудников УФМС России по Республике Татарстан возлагается ответственность по оформлению необходимых документов для законного

пребывания лица, с тем, чтобы предотвратить повторное задержание заявителя.

Необходимость принятия указанных мер в отношении лиц без гражданства подтверждена судебной практикой, в том числе постановлениями Европейского суда по правам человека (например, от 17 июля 2014 года по делу № 44260/13 «Ким против России»).

Условия и сроки содержания иностранных граждан в специальном учреждении временного содержания иностранных граждан и лиц без гражданства УФМС России по Республике Татарстан остаются на постоянном контроле Уполномоченного.

Соблюдение прав лиц, содержащихся в учреждениях пенитенциарной системы

Уполномоченный проводит постоянную работу по контролю за деятельностью учреждений пенитенциарной системы в республике в сфере соблюдения прав и свобод, а также мониторингу условий содержания лиц, заключенных под стражу, и осужденных, отбывающих наказание в виде лишения свободы.

В целом можно отметить удовлетворительную работу пенитенциарных учреждений в Республике Татарстан. В течение года не было допущено беспорядков в исправительных учреждениях, массовых акций протеста либо иных форм неповиновения, произошедших в других регионах страны. Продолжена работа по созданию надлежащих условий содержания, в том числе по повышению значений показателей доступности для инвалидов объектов Федеральной службы исполнения наказаний и Министерства внутренних дел Российской Федерации.

В то же время формирование благоприятного социально-психологического климата должно быть сопряжено с воспитательной и коррекционной работой в исправительных учреждениях. В этом плане

обращает на себя внимание высокий процент лиц, осужденных к отбыванию наказания в виде лишения свободы, совершивших преступления в сфере оборота наркотических средств (более 23% от общего числа содержащихся осужденных), а также совершивших преступления в состоянии алкогольного опьянения.

По данным УФСИН России по Республике Татарстан, на учете состоят 538 наркозависимых осужденных, 105 лиц, страдающих алкогольной зависимостью. Рецидив совершения преступлений среди лиц, состоящих в данных группах, наиболее велик. По данным УФСИН России по Республике Татарстан, по итогам 2015 года около 48%, т.е. каждый второй осужденный за хранение, сбыт, изготовление и переработку наркотических и психотропных веществ, являются рецидивистами.

Это свидетельствует о том, что цели исполнения наказания в виде исправления осужденных и предупреждения совершения ими новых преступлений не достигаются в полной мере психокоррекционной и воспитательной работой сотрудников исправительных учреждений. Высокий уровень рецидивной преступности связан также и с проблемами ресоциализации указанной категории граждан. Практически каждый освобожденный из мест лишения свободы нуждается в квалифицированной помощи в решении проблем трудового, бытового, медицинского, психологического и правового характера, невозможной без участия органов местного самоуправления.

Интересен опыт пенитенциарных учреждений Иркутской области по сотрудничеству исправительных учреждений республики с волонтерами гражданских центров реабилитации наркозависимых. Данные организации имеют накопленный уникальный опыт работы с наркозависимыми лицами и, являясь площадкой для разработки наиболее эффективных программ реабилитации, могут вести постоянную просветительскую работу в исправительных учреждениях, чтобы не потерять осужденного после освобождения, а продолжить его реабилитацию уже в гражданских центрах

реабилитации наркозависимых. В Калининградской области между УФСИН и государственным Центром реабилитации лиц больных наркоманией заключено соглашение о сотрудничестве.

В работе с лицами, подверженными алкогольной зависимости, также необходимо ориентироваться на успешный опыт в регионах России, к примеру, на Красноярский край, где с ноября 2006 года в учреждениях ГУФСИН реализуется проект по добровольному кодированию от алкогольной зависимости осужденных. За это время процедуру прошли более 10 тысяч осужденных. В Республике Татарстан акция по добровольному кодированию проводилась лишь в 2012 году в трех исправительных учреждениях и привлекла 25 осужденных, в 2015 году 9 осужденных из одного исправительного учреждения прошли добровольное лечение от алкоголизма.

В целях профилактики совершения рецидивной преступности, с учетом положительного опыта других регионов, представляется целесообразным проведение УФСИН России по Республике Татарстан в 2016 году повторной и более масштабной реализации проекта по добровольному кодированию от алкогольной зависимости осужденных, содержащихся в исправительных учреждениях Республики Татарстан.

По данным УФСИН России по Республике Татарстан, за 12 месяцев 2015 года уровень нарушений установленного порядка отбывания наказания в расчете на 1000 человек составил 1427 случаев. В 2014 году расчет составил 1187 нарушений порядка на 1000 осужденных. Рост числа правонарушений в колонии и высокая доля рецидива преступлений отрицательно влияют на складывающуюся практику по условно-досрочному освобождению осужденных.

При этом вопросы условно-досрочного освобождения являются одними из наиболее интересующих осужденных при проведении личных приемов Уполномоченным и членами Общественной наблюдательной комиссии по Республике Татарстан и в письменных обращениях.

Являясь членом комиссий исправительных учреждений по оценке поведения осужденных, Уполномоченный отмечает, что при рассмотрении комиссиями по «социальным лифтам» 2916 ходатайств об условно-досрочном освобождении, поданных в 2015 году, 2066 ходатайств были поддержаны комиссиями по «социальным лифтам» как положительно характеризующиеся (70 % от обратившихся осужденных). В то же время судами было удовлетворено только 771 ходатайство (26,4% от общего числа).

Не рассуждая о законности и обоснованности принятых судебных решений, представляется, что одной из причин, обуславливающих существенную разницу между положительными характеристиками на осужденных, представленными комиссиями по «социальным лифтам», и постановлениями суда об удовлетворении ходатайств об условно-досрочном освобождении, является недостаточное аргументирование первых, а именно – неполное указание на конкретные обстоятельства, при которых осужденный может считаться исправившимся и достаточные для его освобождения.

Данный вывод подтверждается и результатами анализа Нижнекамским прокурором по надзору за соблюдением законов в исправительных учреждениях Республики Татарстан решений Менделеевского районного суда Республики Татарстан, по итогам которого установлено, что материалы, направляемые администрацией исправительного учреждения в суд, не всегда содержат объективно-мотивированные характеристики на осужденных, что препятствует принятию законного и обоснованного решения по делу судом.

Приведенные обстоятельства непосредственно оказывают влияние на соблюдение принципов законности, справедливости и гуманизма, негативно отражаются на судьбе осужденных, а также препятствуют процессу их ресоциализации.

С учетом изложенного считаем целесообразным УФСИН России по Республике Татарстан обратить внимание администраций исправительных учреждений республики на объективность и полноту направляемых в суды

материалов, а также недопущение случаев подготовки «шаблонных» характеристик, не отражающих обстоятельства, имеющие значение для рассматриваемого ходатайства об освобождении.

С учетом того, что Уполномоченный является одним из субъектов контроля за деятельностью органов пенитенциарной системы, вопросы, связанные с соблюдением прав и свобод лиц, заключенных под стражу, и осужденных, отбывающих наказание в виде лишения свободы, будут оставаться объектом его внимания.

Обеспечение прав граждан в Республике Татарстан на получение бесплатной юридической помощи

Статья 48 Конституции Российской Федерации устанавливает право всех граждан на квалифицированную юридическую помощь. Обеспечение одинаковой юридической защиты гарантировано всем, при этом на государственном уровне особое внимание уделяется реализации данного права социально уязвимыми категориями граждан.

Законодательство о бесплатной юридической помощи предусматривает две системы оказания гражданам бесплатной юридической помощи – государственную и негосударственную. Оказывать бесплатную правовую помощь на высоком профессиональном уровне – важная задача как для государства, так и для юридического сообщества.

Участниками негосударственной системы бесплатной юридической помощи в Республике Татарстан являются юридические клиники, негосударственный центр бесплатной юридической помощи и социально ориентированные некоммерческие организации.

В настоящее время в восьми образовательных организациях высшего образования в Республике Татарстан созданы юридические клиники, осуществляющие консультационную, аналитическую и правовую помощь.

По информации юридических клиник, в 2014 году ими оказана бесплатная юридическая помощь 1451 гражданину, в 2015 году – 1702.

При Институте экономики, управления и права (г. Казань) в 2013 году создан негосударственный центр бесплатной юридической помощи Республики Татарстан, специалистами которого оказывается бесплатная юридическая помощь. Среди актуальных проектов, реализуемых Центром, проекты, направленные на защиту прав пациентов, прав обучающихся и защиту прав иностранных граждан.

Участники негосударственной системы бесплатной юридической помощи играют важную роль в создании равных условий гражданам для защиты их нарушенных или оспариваемых прав, свобод и законных интересов, поскольку к ним могут обращаться граждане, не имеющие возможности обратиться в коммерческую организацию либо не подпадающие под критерии, установленные в рамках государственной системы бесплатной юридической помощи.

Учитывая, что перечень категорий граждан, которые в соответствии с законодательством имеют право на бесплатную юридическую помощь, является ограниченным, важную роль в предоставлении бесплатной юридической помощи также принадлежит институту Уполномоченного по правам человека. Так, например, Аппаратом Уполномоченного по правам человека в Республике Татарстан, помимо устного и письменного консультирования граждан, в рамках реализации задачи правового просвещения по вопросам прав и свобод человека, форм и методов их защиты организуется ряд мероприятий консультационного и просветительского характера (Дни правовой помощи, занятия Школы правовых знаний для различных целевых аудиторий, «круглые столы», телефонные «горячие линии» и др.). Социальными партнерами и активными участниками данных мероприятий являются представители Прокуратуры Республики Татарстан, Военного комиссариата Республики Татарстан, Управления Федеральной службы исполнения наказаний России по

Республике Татарстан, Управления Федеральной службы по надзору в сфере защиты прав потребителей и благополучия человека по Республике Татарстан, Территориального фонда обязательного медицинского страхования Республики Татарстан, Отделения Пенсионного фонда Российской Федерации по Республике Татарстан, Министерства труда, занятости и социальной защиты Республики Татарстан, Государственной жилищной инспекции Республики Татарстан, некоммерческих организаций «Адвокатская палата Республики Татарстан» и «Нотариальная палата Республики Татарстан», Регионального отделения Общероссийской общественной организации «Союз пенсионеров России» по Республике Татарстан, автономной благотворительной некоммерческой организации «Новый век», Региональной общественной организации «Центр правовой помощи мигрантам и иным социально незащищенным слоям населения Республики Татарстан «Юридическая клиника».

Особо активную позицию среди социально ориентированных некоммерческих организаций, осуществляющих деятельность по оказанию бесплатной юридической помощи гражданам в Республике Татарстан, занимает Татарстанское региональное отделение общероссийской общественной организации «Ассоциация юристов России», которое совместно с Министерством юстиции Республики Татарстан реализует различные актуальные проекты в области оказания бесплатной юридической помощи.

Органы исполнительной власти Республики Татарстан и подведомственные им учреждения, являясь участниками государственной системы бесплатной юридической помощи, оказывают бесплатную юридическую помощь в виде правового консультирования в устной и письменной формах по вопросам, относящимся к их компетенции. В каждом органе исполнительной власти республики определены ответственные лица за оказание бесплатной юридической помощи, дни и время приема граждан,

на официальных сайтах созданы информационные разделы «Бесплатная юридическая помощь».

В Республике Татарстан, как и в большинстве субъектов Российской Федерации, к оказанию бесплатной юридической помощи привлечено адвокатское сообщество. Ежегодно, начиная с 2013 года, в соответствии с Федеральным законом от 21.11.2011 № 324-ФЗ «О бесплатной юридической помощи в Российской Федерации» и Указом Президента Республики Татарстан от 24.05.2013 № УП-444 «Об утверждении Порядка взаимодействия участников государственной системы бесплатной юридической помощи на территории Республики Татарстан» Адвокатская палата Республики Татарстан и Министерство юстиции Республики Татарстан заключают соглашения об оказании бесплатной юридической помощи адвокатами.

По информации Адвокатской палаты Республики Татарстан, в 2015 году бесплатную юридическую помощь у адвокатов получили 203 гражданина (в 2014 году – 250) по следующим видам бесплатной юридической помощи: устные и письменные консультации (1497 консультаций); составление жалоб, ходатайств, исков, заявлений и других документов правового характера – 831 документ; представительство в судах, госорганах и организациях – 107 случаев.

Основными получателями бесплатной юридической помощи в 2014–2015 гг. были инвалиды I и II групп, дети-инвалиды, дети-сироты, дети, оставшиеся без попечения родителей, ветераны Великой Отечественной войны. Тематика обращений – вопросы, связанные с защитой прав потребителей, реализацией жилищных прав граждан, сделками с недвижимым имуществом, земельными правоотношениями, мерами социальной поддержки и взысканием алиментов.

Адвокаты, являющиеся участниками государственной системы бесплатной юридической помощи (на 24.12.2015 – 146 адвокатов), осуществляют свою деятельность на всей территории Республики Татарстан,

за исключением Спасского муниципального района Республики Татарстан. Жители указанного района могут воспользоваться бесплатными услугами адвокатов в близлежащих районах.

В 2014–2015 годах Министерством юстиции Республики Татарстан совместно с Адвокатской палатой Республики Татарстан проведена работа по размещению адвокатов, являющихся участниками государственной системы бесплатной юридической помощи, в многофункциональных центрах предоставления государственных и муниципальных услуг Республики Татарстан (далее – МФЦ). В настоящее время в 27 муниципальных образованиях Республики Татарстан граждане могут воспользоваться услугами адвокатов в МФЦ.

Однако, по информации Министерства юстиции Республики Татарстан, из 146 адвокатов, являющихся участниками государственной системы, фактически деятельность по оказанию бесплатной юридической помощи осуществляли в 2014–2015 годах лишь 24 адвоката. В рамках заседания «круглого стола» 30 ноября 2015 года на тему «Государственная система бесплатной юридической помощи Республики Татарстан: пути дальнейшего развития», организованного Министерством юстиции Республики Татарстан, Адвокатской палате Республики Татарстан предложено рассмотреть возможность дополнительного материального стимулирования адвокатов, являющихся участниками государственной системы бесплатной юридической помощи.

В Министерство юстиции Республики Татарстан поступают жалобы граждан на действия адвокатов при оказании бесплатной юридической помощи. По результатам рассмотрения жалоб выясняется, что и граждане злоупотребляют своим правом на получение бесплатной юридической помощи. Как было отмечено в рамках заседания «круглого стола», в целях пресечения подобной практики в Санкт-Петербурге имеется опыт по отслеживанию количественно-качественных показателей деятельности адвокатов. К примеру, повторное получение одним и тем же лицом

бесплатной юридической помощи у адвоката возможно лишь при условии соответствующего комиссионного (коллегиального) решения. Указанное обстоятельство позволяет исключить возможность злоупотребления со стороны граждан, а также исключить искусственное завышение показателей деятельности адвокатов.

С целью оптимизации системы бесплатной юридической помощи и упрощения процедуры сбора документов, подтверждающих право на бесплатную помощь, Уполномоченный считает важным проработать в 2016 году вопрос создания подсистемы «Бесплатная юридическая помощь» в рамках государственной информационной системы «Социальный регистр населения Республики Татарстан», определенной постановлением Кабинета Министров Республики Татарстан от 12.11.2014 № 863.

Деятельность по оказанию квалифицированной правовой помощи и правовому просвещению населения является одним из важнейших факторов эффективной защиты прав и свобод граждан, повышения уровня юридической грамотности населения, формирования правовой активности личности, становления гражданского общества и правового государства.

Важно констатировать, что в Республике Татарстан нормативная правовая база, необходимая для реализации прав граждан на получение бесплатной юридической помощи, сформирована. С 1 января 2013 года действует Закон Республики Татарстан от 02.11.2012 № 73-ЗРТ «Об оказании бесплатной юридической помощи гражданам в Республике Татарстан», принятый на основании Федерального закона от 21.12.2011 № 324-ФЗ «О бесплатной юридической помощи в Российской Федерации». Во исполнение данного Закона приняты подзаконные нормативные акты.

В настоящее время ставится задача по развитию и совершенствованию деятельности по предоставлению бесплатной юридической помощи в республике, обеспечению высокого качества оказываемой правовой помощи и содействию в создании условий гражданам для эффективной реализации данного конституционного права.

Заключение

Оценивая ситуацию с соблюдением прав и свобод человека и гражданина в Республике Татарстан, невозможно игнорировать факторы макроуровня. Ушедший 2015 год характеризовался изменением экономической обстановки, повлиявшей на уровень жизни населения.

На фоне экономических трудностей, повлекших падение реальных доходов населения, от государственных органов ожидается принятие эффективных мер по обеспечению и защите трудовых прав граждан. Требуются меры по усилению гарантий защиты трудовых прав работников в случаях невыплаты заработной платы, удержаний заработной платы по не предусмотренным законодательством основаниям, укрывательства работодателей от выдачи заработной платы, неоформления трудовых отношений.

В республике проводится целенаправленная работа по снижению производственного травматизма. Помимо системной работы по наказанию работодателей, допустивших несчастные случаи на производстве, и проведению мероприятий по профилактике производственного травматизма и профессиональной заболеваемости важное значение должно придаваться популяризации здоровых и безопасных условий труда, большей заинтересованности в них самих работников.

В течение года в республике планомерно решалась задача по строительству жилья, и по данному показателю Татарстан в очередной раз оказался одним из лучших среди субъектов Российской Федерации. Несмотря на высокие темпы строительства и ввода жилья, проблема улучшения жилищных условий малообеспеченных жителей республики не теряет своей актуальности. Эффективнее должна стать организация работы по предоставлению жилых помещений по договору социального найма. Более пристальное внимание должно уделяться реализации жилищных прав детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей, а также ветеранов

Великой Отечественной войны.

В целях недопущения распространения случаев выселения граждан из жилых помещений, признаваемых самовольными постройками, необходимы своевременные меры реагирования по пресечению деятельности недобросовестных застройщиков. Учитывая имеющиеся факты строительства жилых домов без соответствующих разрешений на строительство, работа в данном направлении должна проводиться более эффективно.

Развитие здравоохранения невозможно без эффективной системы первичной медицинской помощи. По итогам прошлого года, не наблюдается корреляции между уровнем удовлетворенности населения оказанием медицинских услуг и уменьшением числа обоснованных жалоб граждан на качество и доступность медицинской помощи, поступивших в контролирующие органы. Является недостаточной работа по размещению информации для граждан об объемах медицинской помощи в соответствии с программой государственных гарантий на сайтах медицинских учреждений.

Итоги прошедшего года указывают на необходимость дополнительных мер для предотвращения появления тенденции роста заболеваний туберкулезом в ряде муниципальных образований республики. Рост смертности населения от онкологических заболеваний и заметное увеличение впервые выявленных случаев злокачественных новообразований на запущенных стадиях в нескольких муниципальных образованиях республики актуализируют вопрос ранней диагностики онкологических заболеваний.

Объявление в республике 2015 года Годом парков и скверов, а 2016 года – Годом водоохранных зон свидетельствует о важности понимания в Татарстане вопросов, связанных с экологическим благополучием населения. Наряду с пресечением фактов нелегитимного водопользования и ограничения свободного доступа граждан к водным объектам, необходимо своевременное реагирование по случаям загрязнения водных объектов промышленными предприятиями.

В республике придается все большее значение формированию условий, направленных на соблюдение международных стандартов экономических, социальных и других прав инвалидов. Несмотря на принимаемые меры по обеспечению инвалидам доступа к физическому окружению, транспорту, информации и связи, а также другим объектам и услугам, открытым или предоставляемым населению, остается ряд острых проблем, связанных с реализацией прав инвалидов на доступную среду.

Существуют определенные сложности профессиональной реабилитации инвалидов из-за недостаточной информации у работодателей о рекомендуемых условиях труда и рекомендациях по оснащению (оборудованию) специального рабочего места. Требуется более внимательное отношение к соблюдению прав недееспособных граждан, помещенных под надзор учреждений социального обслуживания.

Татарстан по-прежнему остается привлекательным регионом для мигрантов. Одним из условий стабильности взаимоотношений жителей республики с мигрантами является получение иностранными гражданами статуса, разрешающего законное пребывание на территории Российской Федерации. Учитывая, что число иностранных граждан и лиц без гражданства, желающих получить разрешение на временное проживание, каждый год превышает установленную квоту, необходим четкий механизм ее распределения.

Нарушение законодательства Российской Федерации иностранными гражданами и лицами без гражданства может повлечь за собой многомесячное содержание мигрантов в спецучреждении по причине невозможности оперативного выдворения за пределы Российской Федерации. К сожалению, в республике такая ситуация продолжает иметь место в отношении лиц без гражданства.

По итогам 2015 года, обстановка с соблюдением прав человека в местах принудительного содержания была благоприятной. Вместе с тем, учитывая опыт других субъектов Российской Федерации, желательно

активизировать деятельность по осуществлению социально-психологической помощи лицам, являющимся наркозависимыми или страдающими алкогольной зависимостью, в условиях их нахождения в местах лишения свободы. Имеются недостатки работы по подготовке администрациями исправительных учреждений характеристик на осужденных, направляющих ходатайства в судебные органы об условно-досрочном освобождении.

Неотъемлемым признаком уважения государственными органами, органами местного самоуправления и должностными лицами принципа соблюдения прав и свобод человека и гражданина является правовое просвещение населения. Важны меры по преодолению правового нигилизма.

Учитывая вышеизложенное, в целях обеспечения и усиления защиты прав и свобод человека и гражданина Уполномоченный предлагает государственным органам, органам местного самоуправления и должностным лицам принять ряд следующих мер.

1. В целях реализации прав человека в сфере трудовых отношений:

1.1. Государственным органам, осуществляющим контроль (надзор) за соблюдением трудового законодательства:

усилить деятельность по принятию мер правового реагирования в отношении работодателей, допустивших увеличение размера задолженности по заработной плате;

усилить деятельность по пресечению случаев удержаний из заработной платы работников по основаниям, не предусмотренным трудовым законодательством;

усилить деятельность по установлению местонахождения работодателей, на которых поступили жалобы о нарушении трудовых прав и чей фактический адрес не соответствует сведениям из Единого государственного реестра юридических лиц.

1.2. Федерации профсоюзов Республики Татарстан, Республиканским отраслевым профсоюзным органам, Координационному совету работодателей Республики Татарстан осуществлять меры, ориентированные

на включение в коллективные договоры организаций, осуществляющих производственную деятельность, мероприятий, направленных на снижение производственного травматизма, сокращение рабочих мест с тяжелыми и вредными условиями труда, проведение специальной оценки условий труда и выделение необходимых средств для их реализации.

1.3. Республиканской межведомственной комиссии по вопросам повышения уровня жизни населения, труда, привлечения и использования иностранных работников в Республике Татарстан рассмотреть вопрос о межведомственном взаимодействии при проведении надзорных мероприятий в отношении работодателей, на которых поступили жалобы о нарушении трудовых прав и чей фактический адрес не соответствует сведениям из Единого государственного реестра юридических лиц.

1.4. Органам местного самоуправления в рамках рассмотрения уведомлений по категории «Неоформление трудовых отношений» государственной информационной системы Республики Татарстан «Народный контроль» в каждом случае исследовать факт правомерности заключения гражданско-правовых договоров вместо трудовых договоров с учетом всех обстоятельств, при которых работодатель осуществлял набор специалистов для выполнения работ или оказания услуг.

2. В целях реализации жилищных прав граждан:

2.1. Министерству образования и науки Республики Татарстан:

совместно с Министерством здравоохранения Республики Татарстан и Министерством труда, занятости и социальной защиты Республики Татарстан разработать систему мониторинга ситуации сохранности жилых помещений детей-сирот, являющихся нанимателями или собственниками жилых помещений и находящихся в образовательных организациях, медицинских организациях или организациях, оказывающих социальные услуги до достижения ими 18 лет;

совместно с органами опеки и попечительства муниципальных образований и городских округов Республики Татарстан организовать работу

по подаче исковых заявлений в суд опекунами детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей, о принудительном обмене жилых помещений при наличии обстоятельств, указанных в части 4 статьи 1 Закона Республики Татарстан от 12.01.2013 № 8-ЗРТ «Об обеспечении жилыми помещениями детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей, и о внесении изменения в статью 8 Закона Республики Татарстан «Об адресной социальной поддержке населения в Республике Татарстан»;

совместно с органами местного самоуправления осуществлять систематическую работу по сокращению задолженности детей-сирот перед жилищно-коммунальными службами.

2.2. Органам местного самоуправления:

принять меры по благоустройству и предоставлению пустующих жилых помещений муниципального жилищного фонда признанным нуждающимися в улучшении жилищных условий гражданам по договору социального найма;

в случаях признания жилых помещений непригодными для проживания и подлежащими сносу и проживания в них ветеранов Великой Отечественной войны, имеющих право на обеспечение жильем за счет средств федерального бюджета, принимать безотлагательные меры по постановке на учет таких граждан в качестве нуждающихся в улучшении жилищных условий;

в случаях подачи в суд исковых заявлений о признании многоквартирных домов или помещений в многоквартирном доме самовольной постройкой в каждом случае обращаться с ходатайством о запрете сделок в качестве меры по обеспечению иска; исключить случаи дифференцированного подхода к принятию решений о подаче исковых заявлений, в том числе путем издания распоряжения, регламентирующего сроки принятия мер по подаче исковых заявлений с момента первичного осмотра объектов самовольного строительства.

3. В целях реализации прав граждан на охрану здоровья и

медицинскую помощь:

3.1. Министерству здравоохранения Республики Татарстан:

организовать работу учреждений здравоохранения Республики Татарстан по актуализации и восполнению информации на их сайтах о гарантированном объеме бесплатной медицинской помощи, об установленных нормативных сроках ожидания оказания консультаций врачей-специалистов, диагностических инструментальных и лабораторных исследований;

усилить работу по снижению числа обоснованных жалоб на качество оказания медицинской помощи;

разработать меры, направленные на сокращение числа граждан, не охваченных профилактическими медицинскими осмотрами, в целях выявления туберкулеза;

принять дополнительные меры по ранней диагностике онкологических заболеваний.

4. В целях реализации прав граждан на благоприятную окружающую среду органам, осуществляющим государственный экологический надзор, усилить контроль за исполнением хозяйствующими субъектами установленных требований по очистке сточных вод.

5. В целях реализации прав инвалидов:

5.1. Кабинету Министров Республики Татарстан рассмотреть вопрос о принятии нормативного акта о переселении по заявительному характеру инвалидов, пользующихся в связи с заболеванием креслом-коляской, в жилые помещения, расположенные на первом этаже многоквартирных домов, путем мены жилого помещения, находящегося в индивидуальной собственности инвалида с ограничением способности к самообслуживанию и передвижению 2 или 3 степени на равноценное жилое помещение, построенное по программе «Социальная ипотека».

5.2. Федеральным государственным учреждениям медико-социальной экспертизы в индивидуальных программах реабилитации или абилитации

инвалидов не допускать случаев неполного описания условий, при которых возможно осуществление трудовой деятельности инвалидов.

5.3. Органам опеки и попечительства муниципальных образований и городских округов Республики Татарстан исключить практику освобождения от исполнения обязанностей опекунов граждан, признанных недееспособными, при помещении подопечных в медицинские организации или организации, оказывающие социальные услуги, при наличии обстоятельств, при которых освобождение от обязанностей предыдущего опекуна будет противоречить интересам подопечного (с выяснением о наличии или отсутствии таких обстоятельств в каждом случае).

5.4. Исполнительному комитету г.Казани рассмотреть вопрос об освобождении от платы на платных муниципальных парковках (парковочных мест) на автомобильных дорогах общего пользования местного значения в г.Казани инвалидов III группы, имеющих ограниченную способность к передвижению.

6. В целях реализации прав иностранных граждан и лиц без гражданства:

6.1. Управлению Федеральной миграционной службы по Республике Татарстан с учетом имеющейся судебной практики исключить случаи самостоятельной возможности распределения квоты на разрешение на временное проживание в Российской Федерации иностранных граждан и лиц без гражданства.

6.2. Управлению Федеральной службы судебных приставов по Республике Татарстан рассмотреть вопрос об организации работы по подаче в судебные органы заявлений судебными приставами-исполнителями о прекращении исполнительных производств по административным делам в отношении лиц без гражданства в случаях установления фактов, свидетельствующих о невозможности исполнения исполнительных документов о выдворении за пределы Российской Федерации в разумные сроки.

7. В целях реализации прав лиц, содержащихся в местах принудительного содержания:

7.1. Управлению Федеральной службы исполнения наказаний по Республике Татарстан:

рассмотреть вопрос об использовании опыта других субъектов Российской Федерации в части реабилитационной работы с лицами, являющихся наркозависимыми или страдающими алкогольной зависимостью, в условиях их нахождения в местах лишения свободы;

рассмотреть вопрос об объективности и полноте материалов, направляемых администрациями учреждений, исполняющих наказания, в суды для рассмотрения ходатайств осужденных об условно-досрочном освобождении от отбывания наказания.

8. В целях совершенствования работы по оказанию бесплатной юридической помощи:

8.1. Министерству юстиции Республики Татарстан:

принять меры по дальнейшему совершенствованию работы по обеспечению комплексного развития системы оказания бесплатной юридической помощи в Республике Татарстан;

проработать вопрос создания подсистемы «Бесплатная юридическая помощь» в рамках государственной информационной системы «Социальный регистр населения Республики Татарстан», определенной постановлением Кабинета Министров Республики Татарстан от 12.11.2014 № 863 «О государственной информационной системе «Социальный регистр населения Республики Татарстан»;

рассмотреть возможность включения ветеранов боевых действий, инвалидов III группы в перечень категорий граждан, имеющих право на получение бесплатной юридической помощи в рамках государственной системы бесплатной юридической помощи в Республике Татарстан;

рассмотреть возможность создания Единого республиканского портала бесплатной юридической помощи Республики Татарстан с размещением

информации о центрах, предоставляющих бесплатные юридические услуги, и обеспечением возможности проведения на портале бесплатных онлайн и оффлайн консультаций;

рассмотреть возможность организации воскресных курсов правовой грамотности взрослого населения с разработкой обучающих просветительских программ по наиболее актуальным и востребованным отраслям права.

8.2. Республиканскому агентству по печати и массовым коммуникациям «Татмедиа» распространять информацию о возможности получения населением бесплатной юридической помощи и положительном опыте работы по правовому просвещению в Республике Татарстан.

Уполномоченный по правам человека
в Республике Татарстан **С.Х.Сабурская**

г.Казань
Январь, 2016 год

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА КЕШЕ ХОКУКЛАРЫ БУЕНЧА ВӘКАЛӘТЛЕ ВӘКИЛ

2015 ЕЛДА ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА КЕШЕ ҺӘМ ГРАЖДАННЫҢ ХОКУКЛАРЫН ҺӘМ ИРЕКЛӘРЕН САКЛАУ ТУРЫНДА

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА КЕШЕ ХОКУКЛАРЫ БУЕНЧА ВӘКАЛӘТЛЕ ВӘКИЛ ДОКЛАДЫ

ЭЧТӘЛЕК

Кереш.....……………………………………………………………………71

Гражданнар мөрәҗәгатьләрен анализлау ...……………………………………...72

Хезмәт мөнәсәбәтләре өлкәсендә кеше хокукларын саклау………………...77

Торак хокукларын саклау…………………………......................................83

Сәламәтлек саклауга һәм медицина ярдәменә хокукны яклау...………………89

Уңайлы әйләнә-тирәлеккә кеше хокукларын саклау.....................................95

Инвалидлар хокукларын яклау...99

Миграция мөнәсәбәтләрендә кеше хокукларын саклау...............................107

Пенитенциар система учреждениеләрендә тотылучы затлар хокукларын саклау...……...........111

Татарстан Республикасы гражданнарының бушлай юридик ярдәм алуга хокукларын тәэмин итү…………………………......………….........115

Йомгак………………………...…………………….……………..……........120

Кереш

Татарстан Республикасында кеше һәм граждан хокукларын һәм ирекләрен саклау турындагы әлеге доклад 2000 елның 3 мартында дөнья күргән 95 нче «Татарстан Республикасында Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкил турында»гы Татарстан Республикасы Законының 26 маддәсенә ярашлы рәвештә әзерләнде һәм Татарстан Республикасы Президентына, Татарстан Республикасы Дәүләт Советына, Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетына, Татарстан Республикасы Конституция судына, Татарстан Республикасы Югары судына, Татарстан Республикасы Арбитраж судына, Татарстан Республикасы Прокурорына җибәрелә.

Әзерләнгән доклад Татарстан Республикасында Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкилгә (алга таба – Вәкил) килгән шикаятьләрне карау нәтиҗәләренә, тикшерү йомгакларына, «Халык контроле» дәүләт мәгълүмат системасы белешмәләренә, дәүләт органнары һәм җирле үзидарә органнары мәгълүматларына, шулай ук Вәкилнең җәмәгатьчелек ярдәмчеләре биргән мәгълүматларга, хөкүмәтнеке булмаган хокук саклау оешмалары һәм массакүләм мәгълүмат чаралары белдерүләренә, республика ведомствоара комиссияләре материалларына һәм башка чыганакларга нигезләнә. Докладта Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты карары белән расланган 2014-2018 елларга Татарстан Республикасында кеше хокуклары буенча Стратегия чараларын тормышка ашыру турында мәгълүмат яктыртыла.

Әлеге докладта Татарстан Репсубликасында кеше һәм гражданның хезмәт һәм торак өлкәләрендә, сәламәтлек саклау, экология өлкәсендә хокукларын һәм ирекләрен саклауга бәя бирелә. Докладта шулай ук инвалидлар, мигрантлар һәм мәҗбүри тоту урыннарында булган затларның хокукларын саклау һәм яклау буенча хәл сурәтләнә.

Шулай ук докладта гражданнарның бушлай юридик ярдәм алуга хокукын тәэмин итү турында аналитик мәгълүмат бар.

Гражданнар мөрәҗәгатьләрен анализлау

Татарстан Республикасында Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкилгә ел дәвамында килгән мөрәҗәгатьләрне (гаризалар, шикаятьләр, тәкъдимнәр) анализлау Татарстан Республикасында кеше һәм граждан хокукларын һәм ирекләрен яклау өлкәсендә хәлне бәяләүнең төп инструментларының берсе булып кала.

2015 елда Вәкилгә 2998 мөрәҗәгать керде. Вәкил һәм аның Аппараты хезмәткәрләре 1246 (41,56%) кешене кабул итте. Язмача һәм электрон документ рәвешендә 2015 ел дәвамында 1752 (58,44%) мөрәҗәгать керде.

2015 елда Вәкилгә гражданнарның мөрәҗәгатьләре саны

Күрсәткечләр	Гражданнар мөрәҗәгатьләре саны
Барлык мөрәҗәгать	2998
Шул исәптән: язмача яки электрон документ рәвешендә мөрәҗәгатьләр,	1752
Шулардан шәхси кабул итүдә	182
Телдән мөрәҗәгатьләр (шәхси кабул итү)	1246

2015 елда шәхси кабул итү барышында гражданнарның мөрәҗәгатьләре (гаризалар, шиаятьләр, тәкъдимнәр), язмача мөрәҗәгатьләрне дә кертеп барыннан да бигрәк, гражданнарның хезмәткә хокукларын тормышка ашыруга, шул исәптән, торак-коммуналь хезмәте күрсәтү белән бәйле иде (634 мөрәҗәгать). Моннан тыш, иң киң таралган мөрәҗәгатьләр социаль тәэминат һәм социаль яклау (305), хокук саклау органнары хезмәткәрләренә (255) һәм медицина хезмәте күрсәтүгә (222)

шикаятьләр, суд карарларыннан риза булмау (211) һәм «Халык контроле» дәүләт мәгълүмат системасы эше мәсьәләләре (200) белән бәйле иде.

2015 елда Вәкилгә мөрәҗәгатьләрнең темасы

	Мөрәҗәгатьләрнең темасы	**Мөрәҗәгатьләр саны**
1	Торак мәсьәләләре, шул исәптән торак-коммуналь хезмәт күрсәтү	634
2	Социаль тәэминат һәм халыкны социаль яклау	305
3	Хокук саклау органнары хезмәткәрләренә шикаятьләр	255
4	Медицина хезмәте күрсәтү	222
5	Суд карарларыннан риза булмау	211
6	Иректән мәхрүм итү урыннарында җәза үтүче яки сак астына алынган затларны тоту шартлары	167
7	Хезмәт законнары	166
8	Россия Федерациясе Кораллы көчләрендә хезмәт итү	91
9	Гражданлык һәм паспорт алу мәсьәләләре	81
10	Җир мәсьәләләре	58
11	Башкару производствосы	53
12	Мәгариф	37
13	Хокукый мәгълүмат бирү мәсьәләләре	186
14	«Халык контроле” эше мәсьәләләре	200
15	Башка мәсьәләләр (гражданнарның дәүләт хакимияте органнарына шәхси һәм күмәк мөрәҗәгатьләре, муниципаль берәмлекне яки конкрет үзе яши торган урынны төзекләндерү мәсьәләләре (юл хуҗалыгы, җәмәгать транспорты, төзелеш һәм башкалар.),гражданнар һәм кредит оешмалары арасында килешү мөнәсәбәтләре	332

	мәсьәләләре һәм башкалар)	
	Барлыгы	2998

Килгән мөрәҗәгатьләрнең темасын анализлау социаль мәсьәләләр буенча (медицина хезмәте күрсәтү, социаль тәэминат һәм социаль яклау, мәгариф) мөрәҗәгатьләрнең саны арту гариза бирүчеләр белән проактив эш формалары (Вәкил каршындагы «Хокукый белемнәр мәктәбе», «Хокукый ярдәм көне», шул исәптән медицина ярдәме күрсәтү сыйфаты мәсьәләләре буенча) кертү һәм куллану белән бәйле икәнне дәлилли.

Сәяси һәм мәдәни хокуклар буенча мөрәҗәгатьләр аз булып кала. Әмма 2015 елның сентябрендә Татарстан Республикасы Президентын һәм республиканың муниципаль берәмлекләре вәкиллекле органнары депутатларын сайлауны үткәрүне исәпкә алып, Вәкил тарафыннан бу юнәлештә актив эш алып барылды.

2015 елның 13 сентябрендә сайлау кампаниясе кысаларында бердәм тавыш бирү көнендә, Вәкил гражданнарның сайлау хокукларын саклау өлкәсендә законнар саклау мониторингын үткәрде.

Сайлауларда хокук тәртибен тәэмин итү һәм җәмәгать иминлеген саклау, гражданнарның аерым төрләренең сайлау хокукларын тәэмин итү, тормышка ашыру мөмкинлекләре тикшерелде. Вәкил һәм аның Аппараты хезмәткәрләре Яшел Үзән шәһәренең үзәк район хастаханәсендә, Россия Эчке эшләр министрлыгының Яшел Үзән бүлегенең вакытлыча тоту изоляторында, Россия Эчке эшләр министрлыгының Казан шәһәре буенча идарәсенең 1 нче һәм 2 нче вакытлыча тоту изоляторларында, Россия Эчке эшләр министрлыгының Чаллы шәһәре буенча идарәсенең вакытлыча тоту изоляторында, Россия Эчке эшләр министрлыгының Түбән Кама шәһәре буенча идарәсенең вакытлыча тоту изоляторында, Казан шәһәренең 1 нче һәм 2 нче тикшерү изоляторларында, Бөгелмә шәһәренең 3 нче, Чистай шәһәренең 5 нче тикшерү изоляторларында оештырылган сайлау участокларында, Казан шәһәренең берничә сайлау участогы, Яңа Чишмә

авылындагы сайлау участогында булып, сайлау хокукларын тәэмин итү барышы белән якыннан таныштылар.

Шулай ук Вәкил тарафыннан инвалид булган сайлаучыларның тавыш бирүгә каршылыксыз керүе өчен Россия Федерациясе законнарында каралган шартлар, аерым алганда, тавыш бирү өчен биналарны пандуслар һәм тотынгычлар белән җиһазлау, шулай ук мондый зат уңай сәбәпләр аркасында (сәламәтлеге торышы, инвалидлык буенча) тавыш бирү бинасына килә алмаган очракта, сайлаучылар исемлегенә кертелеп, сайлау участогы участок комиссиясенә мөрәҗәгать иткән очракта, ул яши торган өйдә тавыш бирүен тәэмин итү шартлары тикшерелде.

Татарстан Республикасында Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкил 2015 елда түбәндәге кабул итүләрне үткәрде:

- Гражданнарны бердәм кабул итү көне кысаларында Вәкил аппаратында 36 шәхси кабул итү (209 кеше);
- Россия Федерациясе Президентының Татарстандагы кабул итү бүлмәсендә 2 шәхси кабул итү (10 кеше);
- Видеоконференцэлемтә режимында 3 шәхси кабул итү (25 кеше);
- Әлмәт, Әлки, Зәй, Буа муниципаль районнарында 4 күчмә кабул итү (25 кеше).

Вәкилгә гражданнардан хокук саклау органнары хезмәткәрләре өстеннән килгән шикаятьләренең шактый күп булуын исәпкә алып, республиканың хокук саклау органнары җитәкчелеге белән уртак кабул итүләр үткәрү практикасы дәвам иттерелде. Мәсәлән, 2015 елда 8 уртак кабул итүләр (Яр Чаллы, Чистай, Түбән Кама шәһәрләрендә 3 күчмә уртак кабул итү): Татарстан Эчке эшләр министрлыгы җитәкчелеге белән 3 кабул итү, Россия Федерациясе Тикшерү комитетының Татарстан Республикасындагы тикшерү идарәсе җитәкчелеге белән 2 кабул итү, Татарстан Республикасы прокуратурасы белән 2 кабул итү һәм Татарстан Республикасы Иҗтимагый күзәтү комиссиясе белән 1 кабул итү үткәрелде. Барлыгы уртак (тематик) кабул итүләр кысаларында 103 кеше кабул ителде.

2015 елның августында Вәкил Россия Җәзаларны үтәтү федераль хезмәтенең Татарстан Республикасындагы идарәсе белән берлектә гариза бирүчеләр белән интерактив эшләүнең яңа формасын, иректән мәхрүм итү урыннарында «Хокукый ярдәм көне»н уздыруны кертте. Икенче яртыеллыкта Вәкил Аппараты төзәтү учреждениеләрендә: Россия Җәзаларны үтәтү федераль хезмәтенең Татарстан Республикасындагы идарәсенең 18 нче һәм 3 нче, 19 нчы, 5 нче төзәтү колонияләрендә хөкем ителгәннәргә 5 «Хокукый ярдәм көне» оештырды, аның кысаларында 260 кеше кабул ителеп, консультацияләр үткәрелде, шул исәптән Вәкил тарафыннан – 82 кеше кабул ителде.

2013 елдан Вәкил тарафыннан Татарстан Республикасы «Халык контроле» дәүләт мәгълүмат системасы баш модераторы эше тормышка ашырыла.

Килгән белдерүләрне күзәтү 2014 ел белән чагыштырганда «Халык контроле» дәүләт мәгълүмат системасы эшендә гражданнарның активлыгы артуны дәлилли.

Агымдагы елда 2014 белән чагыштырганда социаль әһәмиятле төрләр: «Территорияләрне төзекләндерү», «Балалар бакчалары», «Уңайлы тирәлек», «Торак-коммуналь хезмәтләре», «Җәмәгать транспорты», «Сырхауханәләр һәм хастаханәләр» һәм башкалар буенча «Халык контроле» дәүләт мәгълүмат системасына килгән белдерүләр саны артты.

2015 елда Вәкил катышыннан соң, «Халык контроле» дәүләт мәгълүмат системасына «Балалар бакчасы» (ялга чыга торган верандаларның күләгә төшә торган япма-түбәләрен төзекләндерү, бордюрларны түбәнәйтү), «Уңайлы тирәлек» (тактиль плиткә җиһазлау, бала арбалары өчен төшү юллары, пандуслар булдыру), «Территорияләрне төзекләндерү» (балалар мәйданчыкларын, тротуарларны ремонтлау, «Җәмәгать транспорты» (юл билгеләре урнаштыру, тукталыш павильоннарының түбәсе булмау һәм башкалар) кебек социаль әһәмиятле төрләр буенча килгән белдерүләр уңаеннан чаралар күрелде.

2015 елда «Халык контроле» дәүләт мәгълүмат системасы, гражданнарның мөрәҗәгатьләрен республика һәм җирле дәрәҗәдә хәл итү буенча гражданнар һәм җирле үзидарәләр органнары элемтәсенең турыдан туры каналы буларак, әлеге интернет-ресурсның республика халкына кирәклеген тагын бер тапкыр күрсәтте.

Республиканың муниципаль берәмлекләрендә гражданнарның мөрәҗәгатьләрен карау һәм тикшерү чаралары үткәрү буенча Вәкилнең җәмәгатьчелек ярдәмчеләре актив булышлык күрсәтәләр. 2015 елда Вәкилнең җәмәгатьчелек ярдәмчеләренә 2065 мөрәҗәгать керде.

Җәмәгатьчелек ярдәмчеләренә гражданнар нигездә торак мәсьәләләре, шул исәптән торак-коммуналь хезмәт күрсәтү, социаль яклау һәм социаль тәэминат, медицина хезмәте күрсәтү, хезмәт законнары, җир һәм мәгариф мәсьәләләре буенча мөрәҗәгать итәләр.

Хезмәт мөнәсәбәтләре өлкәсендә кеше хокукларын саклау

Катлаулы икътисадый шартларда, кагыйдә буларак эш бирүче штат структурасын кыскартырга һәм эш хакы чыгымнарын киметергә тырыша, шунлыктан эшләүче гражданнар өчен хезмәт хокукларын бозу белән бәйле өстәмә куркыныч килеп чыга. Сүз дә юк, икътисад өчен җиңел булмаган вакытта дәүләт органнарыннан гражданнарның хезмәт хокукын тәэмин итү һәм яклау буенча саллы чаралар көтелә.

Бу докладта Вәкил хезмәт мөнәсәбәтләре өлкәсендә берничә проблеманы күрсәтә, аларны хәл итү мөһимлеге Татарстан Республикасында 2014-2018 елларга Кеше хокуклары буенча стратегиядә дә күрсәтелә.

Хезмәт өлкәсендә иң күп хокук бозулар эш хакын вакытында түләмәү белән бәйле. 2016 елның 1 гыйнварына республика предприятиеләрендә эш хакы буенча бурыч 28641 мең сумны тәшкил итә.

2015 ел нәтиҗәләре буенча суд карары алар файдасына чыгарылып та хезмәткәрләрнең эш хакы ала алмау очраклары арта, чөнки бурычлы эш

бирүченең ахыр чиктә акчасы да, милке дә юк булып чыга. Бу нәтиҗә Суд приставлары Федераль хезмәтенең Татарстан Республикасы идарәсе мәгълүматларына нигезләнде. Әгәр 2014 елда судка бирелгән бурычлының милке булмау белән бәйле 7 329 мең суммасында 193 эш ябылган булса, (бер ел эчендә судка бирелгән төгәлләнгән, туктатылган барлык эшләрнең 2,4%), 2015 елда әлеге нигезнамә буенча 21393 мең сумлык 224 эш төгәлләнгән (ел эчендә судка бирелгән төгәлләнгән һәм туктатылган барлык эшләрнең 3,2 %).

Югарыда күрсәтелгән мәгълүматта түли алмаучы бурычлы эш бирүченең бурычы күләме артуы күренә. Әгәр 2014 елда бер суд эшенә уртача 37 974 сум туры килсә, 2015 елда бу күрсәткеч 95 504 сум, ягъни, рәсми статистика күрсәткечләренә ярашлы рәвештә, Татарстандагы якынча өч айлык уртача хакына тигез.

Вәкил фикеренчә, бу хәл хезмәткәрләр судка яки хезмәт бәхәсләре буенча комиссиягә мөрәҗәгать иткәнче һәм эш хакы һәм аны түләү буенча бурычлар җыючы намуссыз эш бирүчеләрне дәлилләүче хокукый чаралар башланганчы компетентлы органнарның контроль-күзәтчелек чараларын көчәйтү кирәклеге турында дәлилли.

Халыкның кереме кимүе фонында законнарда күрсәтелмәгән дәлилләр буенча эш хакыннан акча тотып калу очракларын булдырмау тагын да мөһимрәк әһәмияткә ия.

Узган ел массакүләм мәгълүмат чараларында «Бердәм хисап-касса үзәге – Алабуга» җаваплылыгы чикләнгән ширкәт һәм Алабуга үзәк район сырхауханәсе һәм шулай ук «Алабуга Водоканал» МУП арасында килешү төзелү һәм әлеге учреждениеләр хезмәткәрләренең шәхси гаризасы нигезендә торак-коммуналь хезмәтләр буенча бурычларны каплау өчен эш хакыннан акча тотып калу турында мәкалә басылган иде.

Шул уңайдан күрсәтелгән материал буенча Алабуга шәһәрендә тикшерү уздырылды, аның нәтиҗәсе буенча тотып калуга язмача гаризалары булмаган килеш хезмәткәрләрнең эш хакыннан акча тотып калучы «Алабуга

Водоканал» МУПына карата хокук бозу турында административ эш кузгатылды.

Вәкил запросына «ЕРКЦ-Алабуга» ширкәте биргән мәгълүматка ярашлы рәвештә, акча күчерү турында килешү шәһәрнең 41 оешмасы белән төзелгәнлеге билгеле булды. Нәтиҗәдә ел дәвамында бу оешма хезмәткәрләренең хезмәт хокукын бозу турында, аерым алганда, эш хакыннан акчаны законсыз тотып калу турында безнең адреска дәгъвалар килмәсә дә, мондый хәл аерым игътибарга лаек. Вәкил фикеренчә, прокурор тикшерүе нәтиҗәсе торак-коммуналь хезмәтләр өчен бурычны каплау турында «ЕРКЦ-Алабуга» ширкәте белән килешү төзү карары хезмәткәрләрнең күп санлы инициативаларыннан килеп тумаганлыгын дәлилләде.

Бәлки, кайсыдыр хезмәткәр өчен эш хакыннан тотып калу торак һәм коммуналь хезмәтләр өчен түләүнең яхшы вариантыдыр. Әмма хисап үзәге һәм эш бирүчеләр арасында килешү төзү бурычларга каршы көрәш ысулы булырга тиеш түгел. Эш хакыннан билгеле бер сумманы бурыч каплау өчен тотып калу ирекле булырга тиеш. Шуңа бәйле рәвештә хисап үзәкләренең торак-коммуналь хезмәтләр өчен бурычлылар турында мәгълүматны да эш бирүчеләргә бирергә хакы юк.

Кызганычка, хезмәт хакын яки вакытлыча эшкә сәләтне югалту, ана булу буенча законда каралган тиешле пособиене тулысынча яки вакытында ала алмаучыларның бурычлы эш бирүченең чынбарлыктагы адресын үзгәртүе аркасында үзенең хезмәт хокукын яклый алмавы фактлары элеккечә күп була. Оешманың факттагы урыны юридик затларның бердәм дәүләт реестрына туры килмәве аркасында хезмәткәр, хокукын торгызу өчен контроль-күзәтчелек органнары тарафыннан тикшерү чаралары үткәрүгә исәп тота алмый. Практика күрсәткәнчә, мондый намуссыз эш бирүчеләрне күпчелек очракта «Интернет» челтәрендә куелган башка адреслар буенча да табып булмый. Ул гына да түгел, суд карары законлы көченә кергәч тә, хезмәткәр эш бирүченең бурычны тулысынча каплавына һәрвакыт исәп тота

алмый. Суд приставлары Федераль хезмәтенең Татарстан Республикасы идарәсе мәгълүматлары буенча 2015 елда бурычлының аның милке кайдалыгын белү мөмкин булмаганлыктан, гомуми суммасы 12 249 млн сум булган 153 суд эше төгәлләнгән (бер елда төгәлләнгән һәм туктатылган барлык эшләрнең 2,2%).

Шулай булса да, без катнашканнан соң, кардиналь рәвештә үзгәргән мисаллар да бар. Менә, мәсәлән, Татарстан Республикасында Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкил аппаратына Түбән Кама шәһәрендә яшәүчедән «ПЖКХ-Строй-НК» ширкәтенең эш хакы буенча бурычны кайтару турында аның файдасына чыгарылган суд карарын үтәмәве турында дәгъва керде. Моңа кадәр бу ханым судка бирми генә бу проблеманы хәл итә алмаган, чөнки контроль-күзәтчелек органнары әлеге оешманың чынбарлыктагы адресын таба алмаган.

Тәкъдим ителгән документлар арасында «Түбән Кама шәһәренең төзелеш-торак-коммуналь хуҗалыгы һәм төзекләндерү департаменты» МУП хаты бар һәм анда «ПЖКХ-Строй-НК» ширкәтенең гариза бирүчегә булган бурычны түләүне планлаштыруы хәбәр ителгән. Моннан кала, хатка гариза бирүченең эшне үтәү факты турында «ПЖКХ-Строй-НК» ширкәте директоры кул куйган белешмә дә бар.

Муниципаль унитар предприятиедә бурычлының кайдалыгы турында мәгълүмат булуын исәпкә алып, әлеге мәгълүматлар белән дәгъва Суд приставлары Федераль хезмәтенең Татарстан Республикасы идарәсенә җибәрелде. Бер атнадан соң бирелгән мәгълүматлар буенча башкару производствосы туктатылды. Хезмәт хокукларын бозган эш бирүчеләрнең кайдалыгын билгеләүдә компетентлы органнар «Интернет» челтәре мәгълүматларын да файдаланып, активрак булырга тиеш, дип саныйбыз.

Оешма дәүләт һәм муниципаль хаҗәтләрне тәэмин итү өчен заказлар урнаштыруда катнашучы булырга яки, хокукый бәхәс буенча суд производствосы ягы була алуын исәпкә алсак, качып йөрүче эш бирүчеләрне

сату-алу өлкәсендәге мәгълүмат системасына куелган мәгълүматлар аркылы яки суд органнары сайтларында эзләргә мөмкин һәм бу максатка да ярашлы.

Әлбәттә инде, әлеге чара гомумән алганда килеп туган хәлдән чыгу юлы түгел. Хезмәткәрләрнең хезмәткә хокукын яклауның судка кадәрге формаларын тарату өчен эшнең әлеге юнәлешендә ведомствоара үзара эшләрне көчәйтү максатка ярашлы.

Икътисадый хәл белән бәйле авырлыклар эшне башкаручы өчен ялланганнарның хокукы белән спекуляция ясау өчен сәбәп түгел. Узган ел Татарстан Республикасы «Халык контроле» дәүләт мәгълүмати системасына гражданнар хокукын яклау белән бәйле өстәмә төрләр кертелде («Хезмәтне саклау таләпләрен бозу», «Хезмәткә түләүнең яшерен формалары», «Хезмәт мөнәсәбәтләрен рәсмиләштермәү»). Әлеге төрләр бүгенге көнгә кадәр киң җәелдерелмәде, әмма хәтта бу тематика буенча аз санлы белдерүләр дә игътибарны үзләренә җәлеп итте.

«Хезмәт мөнәсәбәтләрен рәсмиләштермәү» төрләре буенча белдерүләр анализы, безгә калса, мәгълүмат системасына җибәрелгән яшәү сыйфатын күтәрү һәм керемнәрне легальләштерү буенча территориаль ведомствоара комиссияләре тикшерүләре тулысынча үткәрелмәве, намуссыз эш бирүчеләрнең хезмәт килешүе урынына гражданлык-хокукый килешү төзүе турында күрсәтә, нәтиҗәдә хезмәткәр законда каралган гарантиядән файдалана алмый.

Менә, мәсәлән, бер белдерүне тикшергәндә Яр Чаллы шәһәре башкарма комитеты, хезмәт хокукын бозылу факты юклыгын дәлил итеп алып, әлеге төр буенча башкаручы буларак, оешмада эш башкарган кешеләр белән гражданлык-хокукый килешүе төзү фактын ачыклауга гына сылтаган. Чыннан да, хезмәт закончалыклары нигезнамәләренә ярашлы рәвештә, шәхси хезмәтне файдалану белән бәйле мөнәсәбәтләр гражданлык-хокукый килешүләр нигезендә дә килеп чыгарга мөмкин. Шуның белән бергә, асылда хезмәткәр һәм эш бирүче арасындагы хезмәт мөнәсәбәтләрен көйләүче очракларда гражданлык-хокукый килешүләр төзү мөмкин эш түгел.

Шулай итеп, әлеге төр буенча белдерүләрне тикшергәндә гражданлык-хокукый килешүләр төзүнең иң элек законга ярашлыгы фактын тикшерү зарур. Бу очракта хезмәт мөнәсәбәтләре Россия Федерациясе Хезмәт кодексында ачык күрсәтелгән. Моннан кала, Вәкил фикеренчә, эш башкару өчен белгечләр җыйганда эш бирүченең аларны нинди юл белән җыюы исәпкә алынырга тиеш (таләп ителгән белгеч белән гражданлык-хокукый килешү төзелгән вакытта хезмәт закончалыгына ярашлы рәвештә эш бирүченең эшкә алу турында белдерү урнаштыру факты булуы, мәшгульлек хезмәте органнарының эшсез гражданнарны эшкә урнаштыру өчен эшкә бирүчегә җибәрелгән белгеч белән гражданлык-хокукый килешүе төзү факты булуы). Җитештерү имгәнүләре дәрәҗәсе югары булган өлкәләргә эшкә алу турында мәгълүмат булган белдерүләрне тикшергәндә аеруча игътибар таләп ителә.

Татарстан Республикасының дәүләт Хезмәт инспекциясе мәгълүматларына караганда 2015 елда җитештерүдә үлемгә китергән 66 бәхетсезлек очрагы теркәлгән. (2014 елда – 68, 2013 елда – 103).

Кызганычка каршы, җитештерүдә үлем очраклары кимү тенденциясе бар, дип әйтеп булмый, шул ук вакытта республикада җитештерүдә имгәнүләргә юл куймау өчен системалы эш алып барылуын танырга кирәк. Аңа производствода бәхетсезлек очракларына юл куйган эш бирүчеләрне җәзага тарту чаралары да, җитештерү имгәнүләре профилактикасы, һөнәри авырулар профилактикасы буенча чаралар керә.

Системалы эш алып барылуга карамастан, әгәр хезмәткәрләр эш бирүченең хезмәтне саклау буенча чаралар алып бару белән кызыксынмаса, эш тиешенчә булмый. Эш урынына хокук коллектив килешүендә каралган хезмәтне саклау һәм хезмәт шартлары дәүләт норматив таләпләренә туры килүе аерылгысыз дип кабул ителергә тиеш.

Хезмәткәрләрне хәвеф-хәтәрсез эш белән тәэмин итүдә шактый зур рольне профсоюз оешмасы уйный. Төзелеш өлкәсендә Татарстан Республикасы Төзелеш, архитектура, торак-коммуналь хуҗалык

министрлыгының координацияләүче роле игътибарга лаек. Татарстан Республикасы башкарма комитеты (Россия төзүчеләре профсоюзы) һәм Татарстан Республикасы Төзүчеләр берлеге белән берлектә күрсәтелгән министрлык тармак профсоюз оешмаларына коллектив килешүләргә җитештерү имгәнүләрен киметүгә, авыр һәм зарарлы хезмәт шартлары булган эш урыннарын кыскартуга, хезмәт шартларын махсус бәяләүгә юнәлтелгән чаралар керттерергә һәм аларны тормышка ашыруга кирәкле булган акчаны бүлдерүгә иреште.

Коллектив килешүләрендә профсоюз органнары эшчәнлеге белән бәйле хезмәтне саклау турында киңәйтелгән бүлек булган оешмалар саны арту тенденциясе, Вәкил фикеренчә, алга таба да хезмәтне саклау дәүләт идарәсе системасын үстерү өчен яхшы ярдәм.

Торак хокукларын саклау

Республикада торак төзелеше темплары кимеми, һәм Татарстан бу күрсәткеч буенча Россия Федерациясе субъектлары арасында лидерларның берсе булып кала. Татарстанстат мәгълүматларына караганда 2015 елда республикада 2405,5 мең квадрат метр торак сафка бастырылган. Күп квартирлы инвестицион торак программасы буенча 130 һәм кечкенә катлы төзелеш программасы буенча 10082 йорт төзелгән. 661 өлешче квартира алган 4 проблемалы өлешләп төзелгән йорт файдалануга тапшырылган.

Торак шартларын яхшырту программалары буенча 249 Бөек Ватан сугышы ветераны, 70 гаилә торак шартларын яхшырткан. Күп балалы гаиләләр тарафыннан 45 торак сертификаты үзләштерелгән. Тагын 42 гаилә федераль бюджеттан дәүләт торак сертификатлары белән тәэмин ителгән.

Федераль һәм республика торак программаларын тормышка ашыру, шулай ук ипотека торак кредиты базарын үстерүгә карамастан, халыкның кайбер катлавы өчен элеккечә дәүләт яки муниципаль торак фондыннан торак биналарын алып тору (найм) торак шартларын яхшыртуның бердәнбер

мөмкинлеге булып кала. Социаль найм килешүе буенча торак шартларын яхшыртуга мохтаҗлар исемлегендә дистәләгән мең кеше тора.

Муниципаль торак төзелмәгәнлектән, җирле үзидарә органнарының муниципаль торак фондының буш торган яки теге яки бу сәбәпләр аркасында бушаган (гражданнарны суд карары нигезендә чыгару, ялгыз гына яшәүченең үлеме һәм башкалар) квартирлар (бүлмәләр) исәбенә социаль найм килешүе буенча торак биналары бирү буенча нәтиҗәле эшен оештыру зарур. Практика күрсәткәнчә, муниципаль торак фондын бүлмәүнең төп сәбәпләре булып, аларның яшәргә яраксызлыгы, шул исәптән, күп катлы йортны аварияле дип танымау очраклары, коммуналь хезмәтләр буенча элек яшәүчеләрдән калган бурыч тора, гамәлдәге законнар нигезендә әлеге бурыч социаль найм буенча килешү төзелгән затларга күчми.

Әйтик, Казанда яшәүченең аңа социаль найм килешүе буенча торак бирү турында суд карарын үтәмәүләре турында шикаятен тикшерү барышында шул ачыкланды, 2014 елда Казан шәһәре башкарма комитеты гражданнарны аварияле торак фондыннан күчерү буенча адреслы муниципаль программаны үтәү максатларында, аварияле дип табылган йортлардан гражданнарны күчерү планлаштырылган 85 буш квартирны ачыклаган һәм тикшергән. Ләкин, башкарма комитеты мәгълүматы буенча барлык 85 буш квартир да канәгатьләнмәслек хәлдә һәм аларга ремонт кирәк.

Берничә дистә квартирның яшәргә яраксызлыгы бер көн эчендә генә килеп тумаган. Әлеге мисал уңаеннан, тулаем шушы хәл уңаеннан, Вәкил муниципаль торак төзелмәгәндә буш торучы яки яшәүчедән азат ителгән торак биналары исәбенә социаль найм килешүе буенча квартирлар бирү ресурсы нәтиҗәле файдаланылырга тиешлеген билгеләп үтә.

Ата-ана тәрбиясеннән мәхрүм калган балаларның, ятимнәрнең торакка хокукларын тормышка ашырганда акча җитәрлек булмаганда оптималь карарлар табарга кирәк. 2015 елда 331 кеше торак сайлап, Татарстан Республикасының махсус торак фондыннан бирелгән торакка найм килешүе

төзеделәр. Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгы мәгълүматлары буенча 2015 елның 31 декабренә мохтаҗ дип табылган, әмма махсус торак фондыннан торак белән тәэмин ителмәгән ятимнәр һәм ата-ана тәрбиясеннән мәхрүм калган, 18 яшькә җиткән балалар саны 1265 булган.

Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгы мәгълүматларына караганда, торак белән беренче чиратта, ятимнәр һәм ата-ана тәрбиясеннән мәхрүм калган балалар арасыннан алдан исәпкә куелганнары тәэмин ителә.

2013 елның 12 гыйнварында дөнья күргән 8-ЗРТ нче «Ятим балаларны һәм ата-ана тәрбиясеннән мәхрүм калган балаларны торак белән тәэмин итү турында» Татарстан Республикасы Законының 1 өлеш 3 нче маддәсенә һәм «Татарстан Республикасында халыкны адреслы социаль яклау турында» Татарстан Республикасы Законының 8 нче маддәсенә кертелгән үзгәрешләргә ярашлы рәвештә, торак ятим балаларга һәм ата-ана тәрбиясеннән мәхрүм калган балаларга, акылы зәгыйфь балаларга бирелә.

Күрсәтелгән норма буенча торак белән тәэмин итү өчен шәхесне исәпкә кую көне түгел, ә 18 яшькә җитү һәм торак белән тәэмин итү турында гариза бирү юридик әһәмиятле.

Шулай итеп, Вәкил фикеренчә, торак бирү буенча ресурслар кытлыгы шартларында, Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгы тиешле гаризалары булган очракта, ятим балалар һәм ата-ана тәрбиясеннән мәхрүм калган балалар арасыннан аларга закон буенча тиешле торакны алмау вакытыннан чыгып эш итәргә тиеш. Киресенчә булган очракта, торак белән вакытында тәэмин итмәгәндә, муниципаль берәмлекләр хакимиятләре вакытында мохтаҗлык фактын теркәмәгән ятим балалар хокуклары бозылачак.

Алга таба ятим баланың 18 яшькә җиткәнче мәгариф оешмаларында, медицина оешмаларында яки социаль хезмәтләр күрсәтә торган оешмаларда булу вакытында торак биналары даими яшәү өчен яраксызга яки торак биналары өчен билгеләнгән санитар һәм техник кагыйдәләргә һәм

нормаларга җавап бирми торган хәлләргә юл куймау буенча тиешле чаралар күрү мөһим.

Тагын шунысын да билгеләргә кирәк, торак белән тәэмин итү хокукына социаль найм килешүе буенча торак биналарында яшәп торучы яки яшәү мөмкин түгел дип табылган торак милекчеләре булган, ата-ана тәрбиясеннән мәхрүм калган балалар ия. Гамәлдәге законнарга ярашлы рәвештә, торакта яшәүне тану өчен анда бу ятим балаларга, ата-ана тәрбиясеннән мәхрүм калган балаларга карата ата-ана хокукларыннан мәхрүм ителгәннәр яшәп тору мөмкин түгел. Билгеле, балигъ булмаган бала мондый гариза белән судка мөрәҗәгать итми. Ятим балаларның әлеге категориясенә карата бәхәсле хәлләрдән котылу өчен опека органнары һәр очракта, вакытында торакны мәҗбүри алыштыру турында баланың законлы вәкилләренең гаризасын судка җибәрү турында кайгыртырга тиеш.

Милекчеләр яки торак алып торучы ятим балаларның торакка хокукларын тормышка ашыру, аерым алганда, торак һәм коммуналь хезмәтләр өчен түләү мәсьәләсе дә аерым игътибар сорый. 2015 елда Вәкил ятим балалар һәм ата-ана тәрбиясеннән мәхрүм калган балаларның торак-коммуналь хезмәтләр алдындагы финанс йөкләмәләрен үтәү өлкәсендәге законнарны камилләштерү мәсьәләләре буенча эшче төркем эшендә катнашты.

Әлеге мәсьәләне өйрәнү барышында ятим балаларга беркетелгән тораклардагы торак-коммуналь хезмәтләр өчен бурычлар җыелуның төп сәбәбе – бу ата-ана хокукыннан мәхрүм ителгән ата-аналар, шулай ук бу торакларда теркәлгән тәртипсез туганнары бурычлары. Шулай итеп, ятим баланың өенә кайткач торак-коммуналь хезмәтләрнең бурычлы кешесе булуы гадел түгел.

Ятим балаларның торак-коммуналь хезмәтләр алдындагы бурычларын киметү эше системалы булырга тиеш. 2015 елның 1 ноябренә ятим балаларның торак һәм коммуналь хезмәтләр түләүгә шактый бурычы җыелган, ул Казанда – 7,5 млн. сум, Яшел Үзәндә – 2 млн. сум, Саба

муниципаль районында – 381404 сум, Биектау муниципаль районында – 361 мең 986 сум. Коммуналь хезмәтләр өчен законсыз исәпләүләргә игътибар итү практик әһәмиятле эшнең бер өлеше. Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгы мәгълүматларына караганда, 2015 елда судларга мондый эшләр буенча 146 дәгъва кергән, 102 очракта балигъ булмаганнарга карата уңай карарлар чыгарылган.

Республикада Бөек Ватан сугышында катнашучыларны һәм Бөек Ватан сугышында катнашучыларның тол хатыннарын торак белән тәэмин итү буенча зур эш алып барыла. Моңа карамастан, кызганычка каршы, агымдагы елда без ветераннарның озак вакытлар яшәү өчен яраксыз дип табылган һәм төзекләндерергә мөмкин булмаган торакларда яшәвен һәм билгеләнгән закон тәртибендә торак шартларын яхшыртуга мохтаҗ дип танылмавын ачыкладык.

Мәсәлән, массакүләм мәгълүмат чараларының берсендә басылган мәкалә буенча, яшәргә яраксыз дип табылган һәм сүтелергә тиешле күп катлы йортта яшәүче Бөек Ватан сугышында катнашучының торак шартларын яхшырту буенча Әлмәт муниципаль районы башкарма комитетының чаралар күрмәве турында мәгълүматны тикшердек. Тикшерү барышында бу хатын-кызны торакка исәпкә бастыру турында карар кабул итүләре ачыкланды.

Ахырда, тораклары (алар өчен бердәнбер булган) яшәү өчен яраксыз дип табылган һәм төзекләндерергә мөмкин булмаган һәм торак шартларын яхшыртуга мохтаҗ сыйфатында исәптә тормаучы Бөек Ватан сугышында катнашучыларны торак шартларын яхшырту өчен исәпкә кую буенча чаралар күрү турында Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләре һәм шәһәр округлары башкарма комитетлары җитәкчеләре адресына хатлар җибәрелде. Шуннан соң без ветераннар яшәгән йортларны яшәргә яраксыз һәм сүтелергә тиешле дип тану турында карар чыккан соң, башкарма комитетларның берничә көн дәвамында ветераннарны исәпкә куюлары турында мисаллар китерелгән мәгълүматлар алдык. Без Бөек Ватан сугышын узган кешеләргә

карата хөрмәт күрсәтергә тиешбез.

Торaклары төзүчеләр гаебе белән судта үзбелдеклеләнеп төзелгән дип танылган гражданнарның хокукларын тәэмин итү дә актуаль тема булып кала. «Свей» фирмасының 9 катлы йортка рөхсәт алып та, 18 катлы йорт төзү, ялган коттеджларны сүтү темасы массакүләм мәгълүмат чараларында киң яктырылды.

Торак бинасын (аның бер өлешен) үзбелдеклеләнеп төзү дип тану турында дәгъва гаризалары күбрәк Казан шәһәре судларына керә. Бу уңайдан без, үзбелдеклеләнеп төзегән биналарны үз вакытында ачыклау һәм алар буенча чаралар кабул итү буенча «Казан шәһәре муниципаль берәмлеге башкарма комитетының шәһәр төзелешенә рөхсәт бирү идарәсе»н тикшердек. Аның барышында шул ачыкланды, үзбелдеклеләнеп төзү объектларын ачыклау һәм аларга чик кую чараларын кылу өчен «Казан шәһәре муниципаль берәмлеге башкарма комитетының шәһәр төзелешенә рөхсәт бирү идарәсе» хезмәткәрләренә төрле вакыт аралыгы таләп ителгән. Кайбер объектлар буенча беренчел караудан башлап бинаны үзбелдекләре белән төзегән дип тану турында дәгъва бирү вакытына кадәр ярты елдан артык вакыт узган, шул ук вакытта кайберләре буенча сизелерлек аз вакыт таләп ителгән

Йортларны үзбелдекләнеп төзелгән дип тану һәм аларны сүтү турында суд карары кабул ителергә мөмкин булган торак йортларда квартир сатып алуны булдырмау буенча үз вакытында күрелмәгән чаралар, объектларны беренчел караудан башлап судка дәгъва бирү вакытына кадәр үзбелдеклеләнеп төзелгән йортларда торак алган гражданнарга сизелерлек матди зыян китерергә мөмкин. Моннан тыш, дәгъваны тәэмин итү сыйфатында килешүне тыю турында юллама белән торак йортны үзбелдеклеләнеп төзелгән дип тану турында дәгъва бирү вакытын сузу намуссыз төзүчеләргә сатып алучылар табылмаган биналарны сатарга мөмкинлек бирә. Шуңа күрә тикшерү нәтиҗәләре буенча дәгъва бирү турында, шул исәптән үзбелдеклеләнеп төзү объектларны беренчел карау

вакытыннан башлап дәгъва бирү буенча чаралар кабул итүне көйләгән карарлар чыгару юлы белән карарлар кабул итүгә дифференцияле карау очракларын бетерергә кирәк.

Контроль-күзәтчелек органнары тарафыннан яклау тапмыйча, кешеләр даими төстә Вәкилгә идарәче компанияләр өстеннән шикаятьләр белән мөрәҗәгать итәләр. Тикшерүләр нәтиҗәләре буенча идарәче компанияләр адресына коммуналь хезмәтләр күрсәтүне туктату яки чикләү, торак һәм коммуналь хезмәтләр өчен бурычлар түләү тәртибен бозу, шәхси исәпләү приборларын кабул итүгә нигезсез каршы килү очраклары буенча Вәкилнең заключениеләре җибәрелде. Вәкил фикеренчә, идарәче компанияләр тарафыннан җибәрелә торган хокук бозуларның берсе – “бурычлылар белән көрәш» дип атала. Торак-коммуналь хезмәтләр өчен акча җыю кирәкле эш, асылда бер йортта бурычлылар белән яшәгән кешеләрнең мәнфәгатьләрен күздә тота. Аны закон кысаларында башкарырга кирәк, һәм ул коммуналь хезмәтләрдән кулланучыларга зыян китермәскә тиеш. Киресенчә булганда, торак-коммуналь хезмәтләр күрсәтү өлкәсе татарстанлылар өчен көнүзәк тема булып калырга мөмкин.

Сәламәтлек саклауга һәм медицина ярдәменә хокукларны саклау

2015 ел сәламәтлек саклау реформасы билгесе астында үтте: медицина ярдәме күрсәтү тәртибе нигезендә формалаша торган хәлләр яки авырулар төркемнәре буенча, медицина ярдәме стандартлары, медицина ярдәме күрсәтү мәсьәләләре буенча клиник тәкъдимнәр (дәвалау беркетмәләре), махсуслашкан мәгълүмат системасы куллану белән югары технологияле медицина ярдәме күрсәтүне оештыру тәртибе буенча медицина ярдәме күрсәтү сыйфатын бәяләү критерийлары расланды.

Республикада биш ел дәвамында халыкның артуы күзәтелә, Идел буе федераль округы төбәкләре рейтингында Татарстан Республикасы әлеге күрсәткеч буенча алдынгы урынны алып тора, Россия Федерациясе

субъектлары арасында беренче егермелеккә керә. Монда сәламәтлек саклау органнарының өлеше зур, йөрәк-кан әйләнеше системасы авыруларыннан үлү күрсәткече 26 процентка, балалар үлеме 6,1 процентка кимегән.

2015 елда республикада Татарстан Республикасында 2014-2018 елларга кеше хокуклары буенча Стратегиядә билгеләнгән, Татарстан Республикасында медицина ярдәме сыйфатын күтәрүгә юнәлтелгән күп кенә чаралар тормышка ашырылган: табибларның җаваплылыгын иминиятләү килешүе төзелгән, 2015 елда халыкның медицина ярдәме сыйфатыннан канәгатьләнү күрсәткече сораштырылганнарның 74,2 процентын (2014 елда – 67,6 процент) тәшкил итә, йогышлы булмаган авырулардан үлүне, куркыныч факторларны киметү максатыннан йөрәк-кан авырулары белән көрәш елын үткәрү кысаларында сәнагать предприятиеләрендә («Серго исемендәге завод» җитештерү берләшмәсе АҖ (POZIS компаниясе), “Просто молоко» предприятиесе), артериаль басымны контрольдә тоту буенча эш урыннары оештыру буенча пилот проекты тормышка ашырылды, республиканың 48 медицина учреждениеләрендә артериаль басымны үзүлчәү постлары оештырылды. Кан тамырлары торышын һәм аның биологик яшькә ярашуын тикшерүнең заманча ысулын кертү буенча пилот проекты тормышка ашырыла.

Саналган уңышлар белән беррәттән, башлангыч медицина ярдәме күрсәтү өлкәсендә, шулай ук дару белән тәэмин итү өлкәсендә проблемалы мәсьәләләр кала.

Вәкил адресына медицина ярдәме алуга һәм аның сыйфатына кагылышлы шикаятьләр даими килеп тора. Мәсәлән, Вәкил үткәргән “Кайнар элемтә»дә бер көн дәвамында медицина ярдәме күрсәтүнең сыйфаты буенча 104 граждан мөрәҗәгать итте. Гражданнарның шикаятьләрен караудан тыш, Вәкил “Сырхауханәләр һәм хастаханәләр» төрен үз эченә алган “Халык контроле» дәүләт мәгълүмат системасының баш модераторы вазифасын да башкара.

«Сырхауханәләр һәм хастаханәләр» төрендәге гаризаларны анализлау

сәламәтлек саклау өлкәсендә медицина ярдәме алу, халыкка хезмәт күрсәтү сыйфаты буенча берничә проблеманы ачыкларга мөмкинлек бирде.

Шуларның берсе, шул исәптән дәүләт сәламәтлек саклау учреждениеләрендә дә күрсәтелүче түләүле медицина ярдәмен үстерү процесслары яссылыгы аша, дәүләт гарантияләре программасына ярашлы рәвештә гарантияле медицина ярдәме күләменә гражданнар хокукларын тормышка ашыруга бәйле. Россия икътисад үсеше министрлыгында эшләнгән 2015 елга һәм 2016, 2017 елларның планлы чорына социаль-икътисадый үсеш фаразлары буенча илнең халыкка түләүле хезмәт күрсәтү базары структурасында медицина хезмәтләре өлеше базар күләменең 6 процентын били.

Түләүсез нигездә йөрү өлешенең дәүләт сәламәтлек саклау учреждениеләре күрсәтә торган түләүле хезмәтләр өлешенә ярашлыгы проблеманың индикаторы дип кабул ителә. Безнең фикерчә, әлеге күрсәткеч информатив, ләкин, шәхси клиникаларга җибәрелмичә, асылда бушлай медицина хезмәте алучы дәүләт сәламәтлек саклау учреждениеләренә мөрәҗәгать итүчеләрнең гомуми саны кимү, шул ук вакытта гражданнар арасында бушлай медицина хезмәте урынына түләүле медицина хезмәтләре алу таралу белән аңлатыла торган күп факторлар аркасында үзгәреп тора.

Булган кимчелекләр кеше факторы белән бәйле: пациентларның күп агымы белән беррәттән медицина оешмасында кадрлар кытлыгы, кирәкле медицина җиһазлары булмау, сәламәтлек саклау учреждениесе җитәкчелеге ягыннан җитәрлек контроль булмау, халыкның терапевт юлламасыннан башка гына түләүле хезмәтләр кабинеты аша тар белгечләр каравына эләгә алуын сайлавы.

Мәсәлән, Казанда яшәүче балигъ булмаган баласының медицина күзәтүе узу өчен Казан шәһәренең «7 нче шәһәр балалар клиник хастаханә»сенә неврологка һәм окулистка эләгә алмавы һәм учреждение педиатрының түләүле клиникага мөрәҗәгать итәргә кушуыннан зарланып мөрәҗәгать итте. Татарстан Республикасы Сәламәтлек саклау министрлыгы

төр модераторы буларак кадрлар кытлыгы аркасында тар белгечләр кабул итү буенча кыенлыклар турында җавап урнаштыра.

Медицина өлкәсендә түләүле хезмәтләр секторы ачыклыгы пациенттан түләү алу гадәтен кертергә тиеш түгел, ә асылда дәүләт гарантияләре программасы кысаларында медицина ярдәме күрсәтүне урнаштырырга тиеш. Мәсәлән, «Халык контроле» системасында Яр Чаллы шәһәренең «5 нче шәһәр хастаханәсе»нең кабул итү бүлегенә ашыгыч күрсәткечләр буенча кергән пациентка түләүле нигездә УЗИ үткәрү факты теркәлгән (соңрак алга таба мондый хәлләргә юл куймас өчен оештыру чаралары күрелде).

Вәкил фикеренчә, «Халык контроле» системасындагы «Сырхауханәләр һәм хастаханәләр» төре буенча кайбер белдерүләр гражданнарның бушлай медицина ярдәме алуга дәүләт гарантияләре программасына ярашлы рәвештә, планлы медицина ярдәме күрсәтү чикләрендә диагностика тикшеренүләре үткәрү, медицина ярдәме күрсәтү күләме һәм сроклары, шул исәптән көтү вакыты турында белмәвен күрсәтә.

Татарстан Республикасында Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкил Аппараты 2015 елның декабрендә үткәргән медицина оешмалары сайтлары мониторингы гражданнарның хәбәрдарлыгы өлешендәге хокук бозуларның системалы булуын күрсәтә. Бу медицина оешмалары җитәкчеләренең әлеге эшне оештыруга игътибары җитәрлек булмавын дәлилли.

Кайбер сәламәтлек саклау оешмаларында мониторинг үткәрү чорында госпитализация кагыйдәләре һәм сроклары турында (Актаныш, Әтнә, Лениногорск, Нурлат үзәк район хастаханәләре), медицина хезмәткәрләре турында (Баулы, Буа үзәк район хастаханәләре), кулланучылар хезмәтләре турында фикерләр (Казан шәһәренең «7 нче шәһәр клиник хастаханәсе» оешмасы, Бөгелмә үзәк район хастаханәсе), диагностик тикшеренүләргә әзерлек кагыйдәләре турында (Әтнә, Саба үзәк район хастаханәләре), бушлай медицина ярдәме турында (Азнакай үзәк район хастаханәсе), халыкны диспансеризацияләү вакытлары, тәртибе һәм нәтиҗәләре турында (Минзәлә, Яңа Чишмә үзәк район хастаханәләре) мәгълүмат урнаштырылмаган.

Кайбер медицина оешмаларының (Алексеевский, Кама Тамагы, Лаеш, Мамадыш, Минзәлә, Мөслим үзәк район хастаханәләре һәм башкалар) персональ сайтлары юк. Сәламәтлек саклау порталында Менделеев үзәк район хастаханәсе турында урнаштырылган мәгълүматта персонал һәм дәүләт гарантияләре программасы турындагы хәбәр генә бар. Ә Сарман үзәк район хастаханәсе турында мәгълүмат бөтенләй юк.

Медицина оешмалары сайтларын, медицина оешмалары тарафыннан хезмәт күрсәтү сыйфатының бәйсез бәяләвен үткәрү өчен кирәкле мәгълүмат белән тутыру, аны яңарту уңаеннан камилләштерү – медицина оешмалары җитәкчеләренең даими игътибарында булырга тиеш.

Халыкның сәламәтлеге күрсәткечләренең тотрыклы уңай үсешенә ирешү өчен Татарстан Республикасында медицина ярдәменең сыйфаты, аның һәркемгә күрсәтелүе зур әһәмияткә ия. Шуның белән бергә компетентлы органнарның мәгълүматларын анализлау бу өлкәдә проблемалар булуын күрсәтә.

Әйтик, мәҗбүри медицина иминияте территориаль фонды мәгълүматлары буенча 2015 елда нигезле шикаятьләрнең төп сәбәпләре булып түбәндәгеләр тора: медицина оешмасы эшен оештыру, мәҗбүри медицина иминияте программалары буенча медицина ярдәме күрсәтүдән баш тарту, медицина хезмәте сыйфаты, мәҗбүри медицина иминияте программалары буенча акча алу. Күпчелек очракта медицина оешмалары үзләре дә иминиятчеләр нәтиҗәләре һәм гариза бирүчеләр дәлилләре белән килешә. Нигезле дип табылган шикаятьләрнең күпчелеге (91,6 процент) судка кадәр үк канәгатьләндерелә. Территориаль фондка һәм иминият медицина оешмаларына иң күп шикаять Казан шәһәренең «7 нче шәһәр клиник хастаханәсе», Чаллы шәһәренең «5 нче шәһәр хастаханәсе», Казан шәһәренең «20 нче шәһәр сырхауханәсе», Яр Чаллы шәһәренең « 3 нче шәһәр клиникасы», Түбән Кама, Бөгелмә, Кама Аланы, Лениногорск, Яшел Үзән үзәк район хастаханәләре өстеннән килгән.

Суд каравына кадәр барып җиткән бәхәсле очракларда дәгъваларның яртысы диярлек канәгатьләндерелгән. Канәгатьләндерү сәбәбенең иң киң таралганы – күрсәтелгән медицина ярдәме сыйфаты белән бәйле эшләр (77 процент).

Медицина ярдәме күрсәтү сыйфаты мәсьәләләре аны күрсәткәндә куркынычсызлыкны тәэмин итү белән дә бәйләнгән. Мәсәлән, кулланучылар хокукларын һәм кеше иминлеген яклау өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәтнең Татарстандагы идарәсе дәгъвасы буенча Сарман район суды Сарман үзәк район хастаханәсенең санитар законнарны бозуларны бетерү буенча тиешенчә эшләмәвен таныган. Суд карарын үтәүгә кадәр медицина оешмасының пациентларга рентгенодиагностик тикшеренүләр үткәрү эше физик факторлар чыганаклары белән эшләү шартлары турында (ионлашкан нурланыш – радиация) санитар-эпидемиологик заключениесез башкарылган.

Шулай итеп, нигезле шикаятьләр арту шартларында сыйфат менеджменты системасы кертү, медицина эшчәнлеге сыйфатының эчке контролен оештыру кирәклеге тагын да актуаль булып кала.

Гражданнарның авыруның иртә чорында ук медицина ярдәме алу мөмкинлеге гражданнарның сәламәтлек саклауга хокукын тормышка ашыруның мөһим аспекты булып тора.

Узган 2015 елда Татарстан Республикасының кайбер муниципаль районнарында туберкулез белән авыру очраклары арту күзәтелде. 2015 елның тугыз ае йомгаклары буенча бу күрсәткеч узган елның шул чоры белән чагыштырганда Әтнә, Югары Ослан, Зәй, Минзәлә, Сарман, Ютазы районнарында ике, аннан да күбрәк тапкыр арткан. Моннан тыш, Яңа Чишмә муниципаль районында 2015 елда да авыруның артуы дәвам иткән.

Татарстан Республикасы Сәламәтлек саклау министрлыгы мәгълүматлары буенча, авыру арту туберкулез белән авыруның югары куркынычтагы социаль төркеменә керүче затлар белән бәйле.

Шуның белән бергә Әтнә муниципаль районында беренче тапкыр

ачыкланган авырулар: учреждениеләр хезмәткәрләре, пенсионерлар. Авыру артуның төп сәбәпләреннән берсе – озак вакыт (өч-биш ел, аннан да күбрәк) флюорография узмау.

Кызганычка каршы, 2015 ел йомгаклары буенча халыкның онкологик авырулардан үлүе арту күзәтелә, 100 мең кешегә – 197,2 (2014 елда бу сан – 180,9).

Шуның белән бергә, Татарстанның кайбер муниципаль районнарында (Әлки, Зәй, Кайбыч, Кама Тамагы, Тәтеш) 2015 елның беренче яртыеллыгында 2014 елның шул чоры белән чагыштырганда беренче тапкыр яман шеш белән авыручыларның артуы теркәлгән.

Гражданнарның сәламәтлек саклауга хокукларын бозуга юл куймау өчен, Вәкил фикеренчә, Татарстан Республикасы Сәламәтлек саклау министрлыгына өлкәннәрне, шул исәптән пенсионерларны, эшсезләрне үз вакытында профилактик медицина тикшеренүләренә җәлеп итү буенча, Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгы белән берлектә укучыларның флюорография тикшеренүләрен үткәрү, шулай ук онкологик авыруларны иртә ачыклау эшен оештыруга контрольне көчәйтү буенча чаралар күрү максатка ярашлы булыр иде.

Уңайлы әйләнә-тирәлеккә кеше хокукларын саклау

Әйләнә-тирәлекне саклау проблемалары Татарстан Республикасы тормышында алдынгы урыннарның берсен алып тора. Экологик хәлгә җылылык энергетика комплексы һәм нефть сәнагате, химия, нефть химиясе һәм машина төзелеше, төзелеш комплексы һәм авыл хуҗалыгы предприятиеләре тәэсир итәләр.

Сәнагать үсеше белән үрелгән социаль-икътисадый үсешкә омтылуга карамастан, экологиягә юнәлтелгән уңайлы әйләнә-тирәлек булдыру Татарстан үсешенең төп максаты булып кала, ул 2015 елның 17 июнендә дөнья күргән 40-ЗРТ номерлы закон белән расланган Татарстан

Республикасының 2030 елга кадәрге социаль-икътисадый үсеше Стратегиясендә чагылыш тапкан.

2015 ел башыннан ук экологик хәлне яхшырту буенча интенсив чаралар үткәрү елы булыр дип көтелде, шул уңайдан, Россия Федерациясе Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының 2014 елга докладында Татарстан Республикасы атмосферага күп зарарлы калдыклар чыгаручы (576,3 мең тонна), шул исәптән стационар чыганаклардан (293,7 мең тонна), күп ташландык сулар чыгаручы (439,4 миллион кубометр), бүлү челтәрләренә санитар-химик күрсәткечләрнең тиешле нормаларына туры килми торган су җибәрүче (11,9 процент), су белән тәэмин итүнең үзәкләштерелмәгән системасында санитар-химик күрсәткечләр буенча нормаларга туры килми торган эчәр су бирүче (29,8 процент) Россия Федерациясе субъектлары рәтенә кертелде.

Шул ук вакытта атмосфера һавасы торышында сизелерлек үзгәрешләр күзәтелде. 2014 ел белән чагыштырганда шәһәрләрдә атмосфера пычрану дәрәҗәсе кимеде. Татарстан Республикасы Экология һәм табигый ресурслар министрлыгы мәгълүматларына караганда, 2014 елда һавага чыгарырга рөхсәт ителгән химик матдәләр күләме Казан шәһәрендә 28 мг/кубометр, Яр Чаллыда – 18, Түбән Камада – 17 мг/кубометр тәшкил итсә, 2015 ел нәтиҗәләре буенча ул 17, 11 и 8 тәшкил итте.

Әлеге нәтиҗәләр гомуми суммасы 1 247 500 мең сум булган бюджет акчасы исәбенә 291 максатчан табигатьне саклау чараларын тормышка ашыру аркасында ирешелде.

Моннан тыш, күрсәтелгән нәтиҗәләргә ирешү санкция чаралары куллану аркасында да мөмкин булды. Татарстан Республикасы Экология һәм табигый ресурслар министрлыгы мәгълүматлары буенча, республика судлары 71 предприятиенең эшен туктату турында карар кабул итте.

Бу мәсьәләдә гражданнар да активлык күрсәтте, алар «Халык контроле» дәүләт мәгълүмат системасына атмосфераны пычрату турында

шикаятьләр җибәрде. Аларда күкерт водороды, газ, төрле калдыклар исенә, аллергия, төтенгә зарландылар.

Татарстан Республикасы Президентының 2015 елның 4 декабрендә дөнья күргән указы белән агымдагы ел республикада Су саклау зоналары елы дип игълан ителде.

2015 ел йомгаклары буенча республика территориясенең су объектларына ташландык су ташлау белән көрәштә уңай үзгәрешләрне билгеләп үтәргә була.

Мисал өчен, Татарстан Республикасы Экология һәм табигый ресурслар министрлыгы мәгълүматлары буенча, хәзерге вакытта Октябрьский шәһәре биологик чистарту корылмаларын файдалану аркылы Ык елгасын алга таба да пычратмау, шулай ук 4700 м озынлыктагы канализация челтәрен алыштыру һәм алга таба биологик чистарту корылмаларын төзекләндерү тормышка ашырыла.

Моннан тыш, су объектларын экологик күзәтү кысаларында Татарстан Республикасы экология һәм табигый ресурслар министрлыгының махсуслашкан инспекциясе тарафыннан ай саен Ык тамагы һәм Кама елгаларыннан су үрнәге алына.

Шуның белән бергә, Ык елгасына ай ай дәвамында диярлек ташлык сулар агызу факты үзенә җәлеп итә, табигатьне саклау законнары таләпләрен саклау буенча тикшерү су объектына сизелерлек зыян китергәч кенә башкарылган.

Ташландык сулар ташлау темасы актуальлеге турында Татарстан Республикасы Хисап палатасы 2015 елда уздырган тикшерүләр дә раслый. Тикшерү нәтиҗәләре буенча алынган мәгълүматлар буенча 3564 үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү чыганакларының 10,5 проценты санитар нормаларга һәм кагыйдәләргә җавап бирми.

Анализ состояния канализация һәм чистарту корылмаларының торышын анализлау шуны күрсәткән, күп кенә торак пунктларында чистарту корылмалары канәгатьләнмәслек эшли, су объектларына халык сәламәтлеге

өчен куркыныч тудырган ташландык суларны ташлау дәвам итә. Татарстан Республикасы Хисап палатасы коллегиясендә яңгыраган мәгълүмат буенча, чистарту корылмаларының нәтиҗәсез эшләвендә искергән конструкцияләр, гидравликага басымның көчле булуы, корылмалардан канәгатьләнмәслек файдалану сәбәпче.

Элеккечә үк әйләнә-тирә мохитны саклау эшендә шәһәрләрне яшелләндерү әһәмиятле булып кала.

2015 елны Парклар һәм скверлар елы дип игълан итү яшелләндерү буенча күп кенә чаралар үткәрергә мөмкинлек бирде. Программаны тормышка ашыру кысаларында 140 яңа объект төзелде. Казанда гына да 700 яңа ылыслы һәм яфраклы агачлар, 6500 куак утыртылды, 35 км велосипед юллары булдырылды, 19,5 мең квадрат метр асфальт түшәлде, 1 меңнән артык яңа утыргыч, 1,5 меңнән артык яңа яктырткычлар урнаштырылды.

Шуның белән бергә, муниципаль берәмлекләр территорияләрендә законсыз чүплекләр барлыкка килү проблема булып кала. Күзәтчелек органнары мәгълүматлары буенча кайбер чүплекләр берничә мең квадрат метрга җитәргә мөмкин. Шундый чүплек Яшел Үзән районының Улитино авылы янында, Чувашстан белән чиктә ачыкланган.

2016 елның 5 гыйнварында Россия Федерациясе Президенты В.В.Путин «Россия Федерациясендә Экология елы үткәрү турында» указга кул куелды, аңа ярашлы рәвештә, 2017 елда Экология елы үткәреләчәк, аны үткәрү буенча оештыру комитеты оештырылган, хөкүмәт төп чаралар планын эшләячәк һәм раслаячак, Россия Федерациясе субъектларының башкарма хакимият органнарына Экология елы кысаларында үткәреләчәк тиешле чараларны тормышка ашырырга кирәк.

Татарстан Республикасында Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкил Россия Федерациясендә Экология елы алдыннан аны әзерләү буенча чараларны үтәүдә актив катнашырга һәм экологик вәзгыятьне алга таба яхшыртуга ирешергә кирәк дип саный.

Инвалидлар хокукларын яклау

Россия Федерациясенең 2006 елның 13 декабрендә инвалидлар хокуклары турында Конвенциягә кул куюы һәм ратификацияләве инвалидларның икътисадый, социаль, юридик һәм башка хокуклар буенча халыкара стандартларга юнәлтелгән шартларын формалаштыру турындагы мәсьәләләрне актуальләштерергә булышлык итте. Инвалидларны башка гражданнар белән бертигез транспортка, мәгълүмат һәм элемтәгә, шулай ук ачык яки халыкка тәкъдим ителә торган башка хезмәтләргә һәм объектларга хокукын тәэмин итү буенча тиешле чаралар кабул итүгә олы әһәмият бирелә. Россия Федерациясе хөкүмәтенең 2015 елның 1 декабрендә расланган 1297 нче номерлы Россия Федерациясендә 2011-2020 елларга «Уңайлы тирәлек» дәүләт программасында күрсәтелгәнчә, инвалидлар һәм халыкның башка аз хәрәкәтләнә торган катлавы өчен уңайлы тирәлек булдыру шәһәрләрдә, шулай ук авылларда яшәүче миллионлаган Россия Федерациясе гражданнары хокукларына һәм ихтыяҗларына кагыла торган социаль-икътисадый бурычларның берсе булып тора.

Татарстанда инвалидлар һәм халыкның аз хәрәкәтләнә торган катлавы өчен уңайлы тирәлек булдыру гражданнарны социаль яклау буенча дәүләт сәясәтенең аерылгысыз юнәлеше булып карала. Татарстан Республикасы Хезмәт, мәшгульлек һәм социаль яклау министрлыгы мәгълүматлары буенча 2014-2020 елларга “Татарстан Республикасында гражданнарны социаль яклау» дәүләт программасының «Уңайлы тирәлек» программасы кысаларында 2015 елда 101 социаль инфраструктура объекты (20 сәламәтлек саклау объекты, 22 социаль яклау һәм мәшгульлек объекты, 25 мәдәният объекты, 16 физик культура һәм спорт объекты, 18 профессиональ белем бирү учреждениесе) барлык төр инвалидлар өчен җайлаштырылган. Узган ел башында республиканың яхшы эше турында Россия Федерациясе Хезмәт һәм социаль яклау министры М.А.Топилин сөйләде, Казан һәм Сочины

Россиядә инвалидлар өчен иң уңайлы шәһәрләр дип атарга була дип белдерде.

Әйтелгәннәргә карамастан, инвалидларның уңайлы тирәлеккә хокукларын тормышка ашыру белән бәйле проблемаларын һәм дәүләт органнары, җирле үзидарә органнары өчен хәзергә кадәр ачыкланмый калган башка проблемаларны аерып күрсәтергә була.

Инвалид өчен каршылыксыз тирәлек ул яши торган йорттан чыгу мөмкинлегеннән башлана. Бу уңайдан күпквартирлы йортларда яшәүче арбалы инвалидлар һәм йөрми торган инвалид балалары булган гаиләләргә, аларны инвалид яки инвалид бала ата-анасы милкендә булган квартирны югары каттан түбәнге катка алыштыру буенча ярдәм темасына тукталмый булмый. Россия Федерациясенең башка субъектларында моны уңай хәл итү тәҗрибәсе бар.

Федераль дәрәҗәдә бу мәсьәлә Россия Федерациясе хөкүмәтенең 1996 елның 27 июлендә дөнья күргән 901 нче карары белән расланган инвалидларга, инвалид баласы булган гаиләләргә аларны торак белән тәэмин итү, торак һәм коммуналь хезмәтләргә түләүгә ташламалар бирү кагыйдәләре белән көйләнә. Бу кагыйдәләргә ярашлы рәвештә Россия Федерациясе субъектларының башкарма хакимияте органнары һәм җирле үзидарә органнары инвалидларның һәм инвалид баласы булган гаиләләрнең күчәргә ризалыгы булса һәм инвалидны тернәкләндерү индивидуаль программасына ярашлы рәвештә, түбәнге катка күчерүдә ярдәм итә ала. Асылда төбәкләрдә инвалидларга булышуның төрле юллары кулланыла.

Мәсәлән, Ханты-Манси автоном округы – Югра территориясендә автоном округы хөкүмәтенең 2012 елның 22 мартында дөнья күргән 110-п номерлы «Ханты-Манси автоном округы – Югра коммерциячел файдаланудагы торак фондыннан торак бүлеп бирү тәртибе турында» карары гамәлдә. Аңа ярашлы рәвештә, авыруы аркасында арбадан файдаланырга мәҗбүр булган инвалидларны түбән каттагы квартирларга күчерү максатыннан, үзенә хезмәт күрсәтү һәм хәрәкәт итү мөмкинлекләре

чикләнгән (өченче дәрәҗә) беренче төркем инвалидларга һәм үзенә хезмәт күрсәтү һәм хәрәкәт итү мөмкинлекләре чикләнгән (икенче дәрәҗә) икенче төркем инвалидларга квартирын Ханты-Манси автоном округы – Югра коммерциячел файдаланудагы торак фонды квартирына алыштыру мөмкинлеге каралган.

Массакүләм мәгълүмат чараларының интернет челтәрендәге мәкаләләрен анализлау шуны күрсәтте, бу проблема Кемерово өлкәсе җитәкчелеген дә борчый. Алар торак алыштыруга документлар җыйганда арбада йөрүче инвалидларга бушлай юридик ярдәм күрсәтергә карар иткәннәр.

2013 елдан башлап Татарстан республикасында Татарстан Республикасы Президенты каршындагы Дәүләт торак фонды инвестицион программасына кертелә торган барлык торак йортлар проектлары беренче каттагы квартирларны аз хәрәкәтләнә торган гражданнар өчен йөрү юллары белән тәэмин итүне күздә тота.

Ләкин, кызганычка каршы, социаль ипотека программасы буенча кичектергесез булмаган һәм башка программаларда торак алу буенча яки социаль найм килешүе буенча исәптә тормаган инвалидларга карата системалы эш юк.

Мәсәлән, граждан мөрәҗәгать иткәннән соң, Лениногорск шәһәрендә яшәүче инвалид мәнфәгатен яклап, Вәкил җирле хакимияткә торак алыштыру вакытында инвалидка юридик ярдәм күрсәтергә тәкъдим итте. Җирле үзидарә вәкилләре күчемсез милек агентлыгына сорау җибәрде, әмма әлегә кадәр мәсьәлә хәл ителмәгән.

Асылда күпквартирлы йортларда ялгыз гына яшәүче, якыннары ягыннан даими ярдәм алу мөмкинлеге булмаган арбалы инвалидлар социаль инфраструктура объектларына бару түгел, квартирыннан чыгу мөмкинлегенә дә ия була алмый. Мондый хәлләргә юл куймас өчен республикага башка төбәкләр тәҗрибәсен куллану мәслихәт, мәсәлән, арбалы инвалидларның

торакларын социаль ипотека программасы буенча төзелгән торак исәбенә алыштыру практикасын куллану мөмкинлеген карарга кирәк.

Инвалидка башка гражданнар белән беррәттән социаль инфраструктура объектларына керү, шул исәптән шәхси транспорт чарасы яки җәмәгать транспортыннан уңайлы файдаланырга мөмкинлек бирүче чаралар белән тәэмин итү, тормышның мөһим өлкәсендәге хезмәтләргә һәм объектларга каршылыксыз керү шартларын формалаштыру нәтиҗәсе булып тора.

2015 елда без транспорт чараларын йөртүче яки җәмәгать транспорты пассажирлары булган инвалидлар өчен уңайлы тирәлек тәэмин итү белән бәйле кискен мәсьәләләр белән дә очраштык.

Казан шәһәрендә яшәүченең Казанның маршрут транспорт чараларының ишек төбенә бүлү уемнары куйганлыктан (болар пассажирларны исәпкә алу өчен куелган) арбалы инвалидларга һәм халыкның аз хәрәкәтләнә торган башка вәкилләренә йөрү чикләнү турында кергән шикаяте уңаеннан тиешле тикшерү үткәрдек. Тикшерү нәтиҗәсендә бүлү уемы төзек булмау очрагы ачыкланды, шунлыктан арбалы инвалидларның транспорттан файдалануы вакытында каршылыклар туган. Шикаятьне караганнан соң «Метроэлектротранс» предприятиесенә маршрут транспорт чараларының ишек төбенә куелган бүлү уемнарындагы тоткычлардан файдалану уңаеннан арбалы инвалидларның һәм халыкның аз хәрәкәтләнә торган башка вәкилләренең җәмәгать транспортында каршылыкка очрау очракларына юл куймау буенча өстәмә чаралар кабул итәргә, шулай ук аерым чыгу урыны турындагы мәсьәләне карарга тәкъдим ителде.

Казан шәһәренең җирле әһәмияттәге гомуми файдаланудагы автомобиль юлларында муниципаль парковкадан (машина кую урыннары) файдаланган өчен түләү билгеләү турында (беренче һәм икенче төркем инвалидлардан тыш) шикаятьне карау нәтиҗәләре буенча, «Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында» 1995 елның 24 ноябрендә дөнья күргән 181 нче законының 15 маддә 9 өлеше положениесен,

Таможня берлегенең «Тәгәрмәчле транспорт чаралары куркынычсызлыгы турында» (ТР ТС 018/2011) техник регламентына 3 нче кушымтаның 15.1 пунктын һәм Россия хөкүмәтенең 2000 елның 21 декабрендә дөнья күргән 998 нче карарын исәпкә алып, Казан шәһәре башкарма комитеты адресына өченче төркем инвалидларының муниципаль парковкаларда түләү очракларына юл куймау буенча чаралар күрүне тәкъдим иткән заключение җибәрелде. Ул Россия Федерациясе субъектларының социаль органнары яки Россия Федерациясе социаль иминият фонды аша алынган һәм инвалидларны тернәкләндерү яки инвалидлык профилактикасы өчен кабаттан җиһазландырылган җиңел автомобильләре булган өченче төркем инвалидларыннан, шулай ук гамәлдәге закон буенча бирелгән тәртиптә транспорт чарасын үзгәртүгә рөхсәте булган, инвалидлар куллану өчен махсус җиһазландырылган автомобильләрдә туктап торган өченче төркем инвалидларыннан акча алмауга кагыла. Заключениене карап, башкарма комитет тәкъдимнәрне үтәде.

Шуның белән бергә, 1968 елның 8 ноябрендә Венада кул кую өчен ачык булган юл хәрәкәте турында Конвенциягә өстәмә Европа килешүенә кушымтаның 18 пунктында (моңа Россия Федерациясе дә кул куйды) эчке законнар белән хәрәкәте чикле булган инвалидларга аларның транспорт чараларын дәүләт автоюлларында туктап тору урыннары тыелган җирләрдә куярга яки вакыты чикләнгән туктап тору урыннарында күрсәтелгән вакыттан күбрәк тоту рөхсәт ителә ала диелә.

Инвалидларның уңайлы тирәлеккә хокукларын тормышка ашыру белән бәйле югарыда күрсәтелгән документ положениеләрен тормышка ашыру кысаларында, Казан шәһәре башкарма комитеты хәрәкәте чикле булган өченче төркем инвалидлардан аларның автомобиле инвалидлык профилактикасы яки инвалидларны тернәкләндерү өчен җиһазлану-җиһазланмавына карамастан, туктау урыннары өчен акча алмаса да ярар иде.

Инвалидлар хокуклары турында Конвенциягә һәм илебез законнарына ярашлы рәвештә инвалидлар хезмәткә һәм эшсезлектән яклау хокукына ия.

Инвалидларны эшкә урнаштыруның үз үзенчәлекләре булуын исәпкә алу мөһим. Ул махсус эш шартлары булдыру, эш урыннарын тернәкләндерү шартларына ярашлы рәвештә кабат җиһазландыруны күздә тота.

Татарстан Республикасы Хезмәт, мәшгульлек һәм социаль яклау министрлыгы мәгълүматлары буенча мәшгульлек хезмәте органнарына мөрәҗәгать иткән инвалидларның яртысы гына (52 процент) эшкә урнаша ала. Вәкил фикеренчә, инвалидны эшкә урнаштыруга тәэсир итүче факторларның берсе – инвалид хезмәт эшчәнлеген тормышка ашырырга сәләтле очракларда индивидуаль тернәкләндерү программасында күрсәтелгән чаралар турында мәгълүматларның тулы булуы.

2015 елда иң күп инвалидлар эшкә урнашкан оешмалардан алынган мәгълүматларга караганда, хезмәткәр-инвалидларның индивидуаль тернәкләндерү программасы таләпләрен исәпкә алып тернәкләндерү чаралары үткәрү һәм махсус эш шартлары булдыру аерым кыенлыклар тудыра. Эш бирүчеләргә индивидуаль тернәкләндерү программаларында булган гомуми типтагы «махсус булдырылган шартларда эшли ала» яки «Бөтенроссия сукырлар оешмасы системасында эшли ала» дигән тәкъдимнәрне мөстәкыйль хәл итәргә кала. Нәтиҗәдә, эш бирүчеләр күрсәтүенчә, аларга тернәкләндерү программаларын тормышка ашыру ысулларына төгәллек кертү өчен берничә тапкыр медико-социаль экспертиза органнарына мөрәҗәгать итәргә туры килә.

Инвалидны эшкә алган эш бирүче позициясе аңлашыла. Аңа инвалидны эшкә урнаштырган өчен алган акчаны нәрсәгә тотарга кирәклеге ачык булырга тиеш. Инвалид хокукларын тәэмин итү күзлегеннән караганда, тернәкләндерү программасында булган мәгълүматларның тулылыгы аның һөнәри яраклашуына булышлык итә һәм эш шартлары тиешенчә булмаганда сәламәтлеге начараю куркынычын киметә. Медико-социаль экспертиза органнарының инвалидларның индивидуаль тернәкләндерү яки абилитация программаларында эшләү мөмкинлеге булган инвалидларның үрнәк мисалларын, шулай ук эш һәм ял режимын, эшнең авырлыгын,

киеренкелеген, эш урыннардагы санитар-гигиена шартларын, эш урыннарын җайлаштырганда техник чаралар тасвирламасын күрсәтүе бу мәсьәләне хәл итүнең уңайлы варианты булып тора.

Вәкил кабаттан психоневрология интернатларына урнаштырылган акылга зәгыйфь гражданнар хокукларын саклау темасына мөрәҗәгать итә. Узган ел Вәкил адресына Татарстан Республикасы Хезмәт, мәшгульлек һәм социаль яклау министрлыгының, министрлык карамагында булган психоневрология интернатларына гамәлдәге законнарда социаль хезмәт күрсәтү стационар учреждениеләреннән акылга зәгыйфь гражданнарны вакытлыча өйгә җибәрүне караган нормаларның булмавы турында мәгълүмат хаты җибәрүе турында хәбәр алынды. Бу хат уңаеннан психоневрология интернатлары туганнарга «ялга җибәрү» практикасын туктаткан.

Әлеге “ялга җибәрү» практикасын тыю акылга зәгыйфь дип табылган гражданның туганнары аның опекуннары булмаган очракта гына законлы һәм гражданнар хокукларын бозмый. Әлеге караш гамәлдәге гражданнар законнарының положениеләре белән нигезләнә. Россия Федерациясе Гражданнар кодексының 39 маддәсенә ярашлы рәвештә, элек билгеләнгән опекун яки попечительне аның вазифаларын башкарудан азат итү турындагы карар опека һәм попечительлек органнары тарафыннан, алар карамагындагы кешенең мәнфәгатьләренә каршы килмәгән очракта гына кабул ителә. Шулай итеп, акылга зәгыйфь гражданны психоневрология интернатына урнаштырганда опека һәм попечительлек органына элек билгеләнгән опекунның үз вазифаларыннан азат ителүе яки аның карамагындагы кеше мәнфәгатьләреннән чыгып опекун булып калуы турындагы хәлне ачыкларга кирәк.

Тормышта әлеге мәсьәләне бик тиз хәл итәләр. Психоневрология интернатлары урнашкан районнарның опека һәм попечительлек органнары биргән мәгълүматларга караганда, социаль хезмәт күрсәтүнең бу төр учреждениеләренә акылга зәгыйфь гражданнарны опекуннарының

вазифаларын башкарудан азат итмичә урнаштыру очраклары юк. Кагыйдә буларак, опекунның шәхси гаризасы нигезендә акылга зәгыйфь гражданны психоневрология интернатына билгеләүгә рөхсәт турында һәм акылга зәгыйфь кешене психоневрология интернатына урнаштыру вакытыннан алып гражданны опекун вазифаларыннан азат итү турында карарлар әзерләнә. Бары Түбән Кама муниципаль районыннан гына безгә гаризалар һәм документлар кабул иткән вакытта опека бүлеге белгеченең гражданнарга аларның опекун булып калу хокукын аңлатуы турында мәгълүмат керде.

Бу гамәлләр акылга зәгыйфь гражданнар мәнфәгатьләре икенче урында икәнне күрсәтә. Кызганыч, кайбер кешеләр өчен йортларында үз якыннары белән очрашулар болай да катлаулы тормышларында уңай тәэсирләр калдыра алыр иде.

Моннан тыш, элек аның опекуны вазифаларын башкарган граждан яшәгән торак пунктта акылга зәгыйфь кешенең милке булган очракта, аларга ике яки күбрәк опекун билгеләү максатка ярашлы булыр иде. Акылга зәгыйфь кеше өчен якын булган һәм элегрәк аның опекуны вазифаларын намус белән башкарган граждан үз карамагындагы кешенең милкен саклау буенча командировкага җибәрелгән учреждение хезмәткәренә караганда оператив һәм даими чаралар күрү буенча зуррак мөмкинлекләргә ия.

Шулай итеп, Вәкил фикеренчә, опека һәм попечительлек органнары акылга зәгыйфь гражданнарны медицина оешмаларына яки социаль хезмәтләр күрсәтүче оешмаларга урнаштырганда, һәр очракта опекун белән аңлату эшләре алып барырга тиеш, аны вазифаларыннан азат итү аның карамагындагы кешенең мәнфәгатьләренә каршы килмәскә тиеш.

Инвалидлар өчен Татарстанда, тулаем Россия Федерациясе өчен характерлы булган проблемалар (тернәкләндерү техник чаралары белән үзвакытында тәэмин итмәү, пандуслар булмау һәм башкалар) актуаль булып кала. 2016 елның 1 гыйнварыннан федераль дәрәҗәдә инвалидлар хокуклары турындагы Конвенция буенча Россия Федерациясе йөкләмәләрен үтәү өчен күрелә торган чаралар хакында докладлар әзерләү турында

нормалар көченә керде, докладлар якын елларда халыкара килешүләрне үтәүгә күзәтчелек итү буенча вәкаләтле орган булган инвалидлар хокуклары буенча комитетка җибәреләчәк. Вәкил масштаблы чаралар (законнардагы үзгәрешләр, дәүләт проблемаларын чишү) инвалидларның социаль интеграциясенә юнәлтелгән конкрет чаралар белән алып барылыр дигән ышаныч белдерә.

Миграция мөнәсәбәтләрендә кеше хокукларын саклау

2015 елда миграция мөнәсәбәтләре һәм үз иле территориясен хәрби низаглар аркасында ташлап китәргә мәҗбүр булган затлар адаптациясе темасы – Украинаның 2 миллионнан артык гражданын кабул иткән Россия өчен генә түгел, Якын көнчыгыш илләреннән килгән качакларны яшәтү һәм социаль яклауны тәэмин итү кирәклеге белән очрашкан барлык дөнья өчен дә актуаль булды. Миграция сәясәте буенча фикерләре төрле булуга карамастан, дәүләтләргә халыкара нормалар белән качаклар проблемаларын нәтиҗәле хәл итү һәм аларны саклау механизмнарын булдыру буенча вазифалар йөкләнгән. Чит ил гражданнарының хокукларын бозуга юл куймау максатыннан ихтыярсыздан күчәргә мәҗбүр булган Украина гражданнарын кабул итү, урнаштыру һәм документлар бирү буенча республикадагы хәл Вәкил тарафыннан даими күзәтелә.

Татарстан Республикасына барлыгы тугыз меңгә якын кеше килде, шуларның ике меңгә якыны – балигъ булмаганнар. Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 1390 нчы карарына ярашлы рәвештә, Вәкил Татарстан Республикасына сыену урыны эзләп килгән, Украина территориясендә даими яшәгән, гражданлыгы булмаган Украина гражданнарына хокукый ярдәм күрсәтү буенча Консультацион төркемгә керде. Мониторинг кысаларында, шулай ук Консультацион төркем эшчәнлеге кысаларында Вәкил һәм аның җаваплы кешеләре чит ил

гражданнарын вакытлыча урнаштыру пунктларына барды, аларның яшәү шартларын, медицина белән тәэмин ителешен тикшерде.

Татарстанда булу чорында, күчеп килергә мәҗбүр булганнарга медицина белән тәэмин итү буенча (3407 мөрәҗәгать буенча ашыгыч медицина ярдәме, 3291 мөрәҗәгать буенча планлы медицина ярдәме күрсәтелгән), эшкә урнаштыру буенча (3745 граждан эшкә урнаштырылган), социаль тәэминат буенча (Украинаның 2595 гражданы матди ярдәм алган) һәръяклы ярдәм күрсәтелгән. 2015 ел ахырына Татарстан Республикасында хәрби хәрәкәтләр зонасында калган территорияләрдә яшәгән Украина гражданнары өчен 11 вакытлыча урнаштыру пунктлары эшләвен дәвам итте.

Килгән чит ил гражданнарының үз вакытында үз хокукый статусларын билгеләп, патентлар, вакытлыча яшәп тору өчен рөхсәт яки Россия Федерациясендә законлы булуга рөхсәт бирүче башка статус алулары мөһим. Чаралар күрмәү кешеләрнең законсыз булуын күрсәтә.

Вәкил адресына булган квота чикләрендә вакытлыча яшәп торырга рөхсәт ала алмаган гражданнардан гаризалар даими рәвештә килеп тора. Квотадан тигез файдалануны тәэмин итү максатыннан Россия Федераль миграция хезмәтенең Татарстандагы идарәсе 2014 елда аны бүлү буенча комиссия төзеде, шулай ук вакытлыча яшәп торуга рөхсәт алуга дәгъва итүче затларга туры килү шартлары һәм критерийләре кертелде. Шулай итеп, гражданнар яшенә, белеменә, белгечлеге буенча эш тәҗрибәсенә һәм хәтта республикада үзенең торагы булуга карамастан, комиссиядән өстенлекләр алырга мөмкин.

2015 елда әлеге практика принципиаль чишелеш алды. Татарстан Республикасы Югары судының административ эшләр буенча суд коллегиясенең апелляция шикаятен карау нәтиҗәләре буенча Россия Федераль миграция хезмәтенең Татарстандагы идарәсе каршында эшләүче вакытлыча яшәп торуга рөхсәткә квота бүлү буенча комиссия карарын законсыз һәм квота булганда законда каралмаган өстәмә таләпләр

билгеләнүе уңаеннан гариза бирүчеләрнең хокукларын бозу дип тапты. Мондый карар Алтай краенда да бар.

2015 елдагы кебек, 2016 елда да вакытлыча яшәп торуга рөхсәт бирүне сорап мөрәҗәгать итүче чит ил гражданнарының саны билгеләнгән квотага караганда күбрәк булачагын искә алып, Россия Федераль миграция хезмәтенең Татарстандагы идарәсенә Россия Федерациясендә вакытлыча яшәп торуга рөхсәт бирү буенча дәүләт хезмәте күрсәткәндә квотаны чит ил гражданнарының үз хокукларын яклау өчен судка мөрәҗәгать итүен көтмичә, булган суд практикасын исәпкә алып каравын максатка ярашлы булыр дип уйлыйбыз.

2015 ел йомгаклары буенча Россия Федераль миграция хезмәтенең Татарстандагы идарәсенең чит ил гражданнарын һәм гражданлыгы булмаган затларны вакытлыча тоту махсус учреждениесендә тотылучы затларны Россия Федерациясе чикләреннән административ чыгарып җибәрү турында суд карарларын башкару сроклары кимүен әйтергә кирәк. Махсус учреждениедә тотылган чит ил гражданнарының 63 проценты бер айдан артмаган вакыт эчендә чыгарып җибәрелде.

Россия Федераль хезмәтенең Татарстандагы идарәсе махсус учреждениесендә Таҗикстан Республикасы гражданнары озаграк тотыла, алар Россия Федераль миграция хезмәтенең Татарстандагы идарәсе җибәргән сорау хатына җавапны 4 ай, аннан да күбрәк көтәргә мәҗбүр.

Мисал өчен, Россия Федераль миграция хезмәтенең Татарстандагы идарәсе махсус учреждениесендә тотылучы, махсус учреждениегә 2015 елның 26 мартыннан урнаштырудан алып шушы көнгә кадәр яшәүче затка карата, ил консуллыгына Таҗикстан Республикасы гражданлыгы булу-булмавы турында сорау җибәрелгән 4 хат бүгенге көнгә кадәр җавапсыз кала. Тагын бер кешегә карата 2015 елның июленнән 2016 елның гыйнварына кадәр җибәрелгән шундый ук 4 сорау хаты да үтәлмәгән. Рәсми җаваптан башка затлар илдән чыгарыла яки гражданлыгы булмаган затлар дип танылa алмый, шунлыктан алар Россиядә калдырылды.

Мондый хәлләрдә Таҗикстан Республикасы гражданнарын административ чыгарып җибәрү турында суд карарларын тизрәк башкаруга булышлык итү максатыннан, Вәкил үзара хезмәттәшлек кысаларында, шулай ук Омбудсманнарның Азия берләшмәсе директорлары Советы әгъзасы статусын исәпкә алып, Таҗикстан Республикасының Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкиленә килеп туган хәлгә игътибар итүне һәм кирәкле чаралар күрүне сорап хат җибәрде.

Гражданлыгы булмаган затларны илдән чыгарып җибәрүе тагын да кыенрак.

2015 елның декабрь ахырына Россия Федераль миграция хезмәтенең Татарстандагы идарәсе махсус учреждениесендә 133 кеше тотылды, шуларның 10ысы гражданлыгы булмаган затлар, аларның өчесе махсус учреждениегә 2014 елда ук урнаштырылган. Бу кешеләрне Россия Федерациясе чикләреннән чыгарып җибәрү яки аларның үзләре чыгып китүе чикне чыгу өчен гамәлдә булган документлары булмау аркасында мөмкин түгел.

Мондый хәлләрне исәпкә алып, гражданлыгы булмаган затларның хокукларын саклау өчен миграция хезмәте органнары белән суд приставлары хезмәте арасында хезмәттәшлекне көчәйтергә кирәк дип саныйбыз. Күздә тотылган ил гражданлыгы расланмау сәбәпле административ чыгарып җибәрү турында суд карарын башкару мөмкин булмау факты билгеләнгәндә Суд приставлары Федераль хезмәтенең Татарстандагы идарәсе җитәкчеләренә кыска срокларда административ эш буенча эшне туктату турында судка мөрәҗәгать җибәрү һәм гражданлыгы булмаган затка Россия Федерациясендә законлы калу мөмкинлеге бирү максатка ярашлы булыр иде дип исәплибез. Мондый вакытта Россия Федераль миграция хезмәтенең Татарстандагы идарәсе хезмәткәрләренә гариза бирүчене икенче тапкыр тоткарламасыннар өчен затның законлы яшәве өчен кирәкле документларны эшләү буенча җаваплылык йөкләнә.

Гражданлыгы булмаган затларга күрсәтелгән чараларны кабул итү кирәклеге суд практикасы, шул исәптән, кеше хокуклары буенча Европа суды карарлары белән расланган (мәсәлән, 2014 елның 17 июлендәге «Ким Россиягә каршы» дигән 44260/13 нче эше буенча).

Россия Федераль миграция хезмәтенең Татарстандагы идарәсенең чит ил гражданнарын һәм гражданлыгы булмаган затларны тотучы махсус учреждениесендә чит ил гражданнарын тоту шартлары һәм сроклары Вәкилнең даими контролендә кала.

Пенитенциар система учреждениеләрендә тотылучы затлар хокукларын саклау

Вәкил пенитенциар системасы учреждениеләре эшенә контрольлек итү, шулай ук сак астына алынган һәм иректән мәхрүм итү рәвешендә җәза узучы хөкем ителгән затларны тоту шартларына мониторинг үткәрү буенча даими эш алып бара. Тулаем алганда, Татарстан Репсубликасындагы пенитенциар учреждениеләренең канәгатьләнерлек эшен билгеләргә була. Ел дәвамында төзәтү учреждениеләрендә илнең төрле төбәкләрендә булган тәртипсезлекләргә, массакүләм каршылык акцияләренә юл куелмады. Тиешле тоту шартлары булдыру, шул исәптән, Россия Федерациясе Эчке эшләр министрлыгы һәм Россия Федерациясе Җәзаларны үтәтү федераль хезмәте объектларында инвалидлар өчен уңайлылык күрсәткечләрен арттыру буенча эш дәвам иттерелде.

Шул ук вакытта уңайлы социаль-психологик климат формалаштыру төзәтү учреждениеләрендәге тәрбия һәм төзәтү эшләре белән үрелеп алып барылырга тиеш. Бу җәһәттән җәзаларны үтәүгә хөкем ителүчеләр арасында наркотик матдәләр әйләнеше өлкәсендә (тотылган хөкем ителүчеләрнең гомуми санынннан 23 проценттан артык), шулай ук исерек хәлдә җинаять кылганнарның күп булуы игътибарны җәлеп итә.

Россия Җәзаларны үтәтү федераль хезмәтенең Татарстан Республикасы буенча идарәсе мәгълүматларына караганда, 538 наркотик кулланучы, 105 алкоголь бәйлелек белән җәфаланучы исәптә тора. Әлеге төркемнәрдә торучы кешеләр арасында кылынган җинаятьләр авырлыгы аеруча зур. Россия Җәзаларны үтәтү федераль хезмәтенең Татарстан Республикасы буенча идарәсе мәгълүматларына караганда, 2015 ел йомгаклары буенча 48 проценты, ягъни наркотик һәм психотроп матдәләр саклау, сату, әзерләү һәм эшкәртү өчен хөкем ителгән һәр икенче тоткын рецидивист булып тора.

Бу хөкем ителгәннәрне төзәтү һәм аларның яңа җинаятьләр кылуын кисәтү рәвешендә җәза үтәтү максатлары, төзәтү учреждениеләре хезмәткәрләренең психокоррекцион һәм тәрбия эшенә тулысынча ирешмәвен дәлилли. Рецидив җинаятьчелекнең югары дәрәҗәсе шулай ук күрсәтелгән гражданнарны тормышка яраклаштыру проблемалары белән дә бәйле. Иректән мәхрүм итү урыннарыннан азат ителгән һәркем диярлек хезмәт, көнкүреш, медицина, психологик һәм хокукый характердагы проблемаларны хәл итүдә җирле үзидарә органнары катнашыннан башка мөмкин булмаган квалификацияле ярдәмгә мохтаҗ.

Иркутск өлкәсе пенитенциар учреждениеләренең наркобәйлелектән тернәкләндерү үзәкләре волонтерлары белән республика төзәтү учреждениеләренең хезмәттәшлеге буенча тәҗрибәсе кызыклы. Мондый оешмалар наркотикка бәйле булган кешеләр белән эшләүнең уникаль тәҗрибәсенә ия һәм тернәкләндерүнең нәтиҗәле программасын эшләү өчен мәйданчык буларак, хөкем ителүчене азат ителгәннән соң югалтмыйча, аны тернәкләндерүне наркобәйлелектән тернәкләндерү граждан үзәкләрендә дәвам итү өчен төзәтү учреждениеләрендә даими агарту эше алып бара алалар. Калининград өлкәсендә Җәзаларны үтәтү федераль хезмәте идарәсе һәм наркомания белән бәйле авыру затларны тернәкләндерү үзәге арасында хезмәттәшлек турында килешү төзелгән.

Алкоголь бәйлелеккә дучар затлар белән эшләүдә шулай ук Россия төбәкләрендәге уңышлы тәҗрибәгә таянырга кирәк, мисал өчен, Красноярск

краена, анда 2006 елның ноябреннән Җәзаларны үтәтү федераль хезмәте идарәсе учреждениеләрендә хөкем ителгәннәрне алкоголь бәйлелектән ирекле дәвалау проекты тормышка ашырыла. Бу вакыт эчендә 10 меңнән артык хөкем ителүче дәваланган. Татарстан Республикасында ирекле дәвалану буенча акция 2012 елда өч төзәтү учреждениеләрендә генә үткәрелгән һәм 25 хөкем ителүче генә җәлеп ителгән, 2015 елда бер төзәтү учреждениесендә 9 тоткын алкоголизмнан ирекле дәвалану узган.

Рецидив җинаятьчелекне кылуны булдырмау максатында, башка төбәкләрнең уңай тәҗрибәсен исәпкә алып, Россия Җәзаларны үтәтү федераль хезмәтенең Татарстандагы идарәсенә 2016 елда Татарстан төзәтү учреждениеләрендә тотылучы хөкем ителүчеләрне алкогольгә бәйлелектән ирекле дәвалау буенча проектны кабаттан, масштаблы итеп тормышка ашыру максатка ярашлы булыр иде.

Россия Җәзаларны үтәтү федераль хезмәтенең Татарстандагы идарәсе мәгълүматларына караганда, 2015 елның 12 аенда билгеләнгән тәртиптәге җәза үтәүнең хокук бозулар дәрәҗәсе 1000 затка исәпләгәндә 1427 очракны тәшкил итте. 2014 елда 1000 хөкем ителүчегә 1187 тәртип бозулар тәшкил итте. Колонияләрдә хокук бозулар саны арту һәм җинаятьләр рецидивының югары дәрәҗәсе хөкем ителүчеләрне вакытыннан алда шартлы рәвештә азат итү буенча булган практикага тискәре тәэсир итәләр.

Шул ук вакытта вакытыннан алда шартлы рәвештә азат ителү Вәкил һәм Татарстандагы Иҗтимагый күзәтү комиссиясе әгъзалары кабул итүләрендә һәм язмача мөрәҗәгатьләрендә хөкем ителүчеләрне иң кызыксындырган сорауларның берсе булып тора.

Төзәтү учреждениеләрендә хөкем ителүчеләрнең тәртибен бәяләү комиссияләре әгъзасы буларак, Вәкил 2015 елда «социаль лифтлар» буенча комиссияләр каравына вакытыннан алда шартлы рәвештә азат итү турында бирелгән 2916 юлламаның 2066 сы «социаль лифтлар» буенча комиссияләр тарафыннан уңай характеристика бирелгән кешеләр буларак яклануын билгеләп үтә (мөрәҗәгать иткән хөкем ителүчеләрнең 70 проценты). Шул ук

вакытта судлар 771 юлламаны гына канәгатьләндерде. (Гомуми санның 24 проценты).

Кабул ителгән суд карарларының законлылыгы һәм нигезлелеген тикшермичә, хөкем ителгәннәргә «социаль лифтлар» буенча комиссияләр тәкъдим иткән уңай характеристикалар белән вакытыннан алда азат итү турында юлламаны канәгатьләндерү буенча суд карарлары арасындагы сизелерлек аерманың сәбәпләренең берсе – беренчеләренең җитәрлек дәлилләмәве, ә хөкем ителүче аны азат итү өчен төзәлгән дип исәпләү өчен тиешле конкрет хәлләрне тулысынча күрсәтмәү тора.

Әлеге нәтиҗә Татарстан Республикасы төзәтү учреждениеләрендә законнарны күзәтүгә күзәтчелек буенча Түбән Кама прокурорының Менделеевский районы суды карарларын анализлау нәтиҗәләре белән дә раслана. Аның йомгаклары буенча шул билгеләнгән: төзәтү учреждениесе хакимиятенең судка җибәргән материалларында һәрвакытта да хөкем ителгәннәргә объектив-нигезле характеристикалар бирелми, бу суд эше буенча законлы һәм нигезле карар кабул итүгә тоткарлык итә.

Күрсәтелгән хәлләр законлылык, гаделлек һәм гуманлык принципларын саклауга турыдан туры йогынты ясый, хөкем ителгәннәрнең язмышында тискәре чагылыш таба, шулай ук аларны тормышка яраклаштыру эшенә комачаулык итә.

Югары әйтелгәннәрне исәпкә алып, Россия Җәзаларны үтәтү федераль хезмәтенең Татарстандагы идарәсенә республиканың төзәтү учреждениеләре хакимиятләренең игътибарын судларга җибәрелгән материалларның объективлыгына һәм тулы булуына, шулай ук азат итү турында юлламаны карау өчен әһәмиятле булган хәлләрне чагылдырмаган «шаблон» характеристикалар эшләү очракларына юл куймауга юнәлтүне максатка ярашлы дип саныйбыз.

Вәкилнең пенитенциар система органнары эшчәнлегенә контрольлек итүче субъектларның берсе булуын исәпкә алып, сак астына алынган тоткыннарның, иректән мәхрүм итү рәвешендә җәза үтәүче хөкем

ителгәннәрнең хокукларын һәм ирекләрен яклау белән бәйле мәсьәләләр аның игътибар үзәгендә калачак.

Татарстан Республикасы гражданнарының бушлай юридик ярдәм алуга хокукларын тәэмин итү

Россия Федерациясе Конституциясенең 48 нче маддәсе барлык гражданнарның квалификацияле юридик ярдәм алуга хокукын билгели. Бертөсле юридик яклау белән тәэмин итү һәркемгә гарантияләнгән, шул ук вакытта дәүләт дәрәҗәсендә аерым игътибар социаль яклауга мохтаҗ гражданнарның шушы хокукын тормышка ашыруга юнәлтелә.

Бушлай юридик ярдәм турындагы законнар гражданнарга бушлай юридик ярдәм күрсәтүнең ике – дәүләт һәм дәүләтнеке булмаган системасын күздә тота. Югары профессиональ дәрәҗәдә бушлай хокукый ярдәм күрсәтү – дәүләт өчен дә, юридик җәмәгатьчелек өчен дә мөһим бурыч.

Татарстан Республикасында бушлай юридик ярдәмнең дәүләтнеке булмаган системасында юридик клиникалар, дәүләтнеке булмаган бушлай юридик ярдәм үзәге һәм социаль юнәлешле коммерциячел булмаган оешмалар катнашучылар булып тора.

Хәзерге вакытта Татарстан Республикасында югары белем бирүнең 8 мәгариф оешмаларында консультация, аналитика һәм хокук ярдәме күрсәтүне тормышка ашыручы юридик клиникалар төзелгән. Юридик клиникалар мәгълүматы буенча 2014 елда алар 1451 гражданга, 2015 елда 1702 гражданга бушлай ярдәм күрсәткән.

2013 елда Казан шәһәренең икътисад, идарә һәм хокук институты каршында Татарстан Республикасы бушлай юридик ярдәмнең дәүләтнеке булмаган үзәге оештырылган, аның белгечләре бушлай юридик ярдәм күрсәтә. Үзәк тормышка ашыра торган актуаль проектлар арасында пациентлар хокукларын, укучылар, чит ил гражданнары хокукларын яклауга юнәлтелгән проектлар бар.

Бушлай юридик ярдәмнең дәүләтнеке булмаган системасында катнашучылар гражданнарның бозылган хокукларын, ирекләрен һәм законлы мәнфәгатьләрен яклау өчен тигез шартлар тудыруда мөһим роль уйныйлар, аларга коммерция оешмасына мөрәҗәгать итү мөмкинлеге булмаган һәм бушлай юридик ярдәмнең дәүләт системасында билгеләнгән критерийларына эләкмәүче гражданнар мөрәҗәгать итәргә мөмкин.

Законга ярашлы рәвештә бушлай юридик ярдәмгә хокукы булган гражданнар категорияләре исемлеге чикләнгән булуны исәпкә алып, бушлай юридик ярдәм күрсәтүдә шулай ук Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкил институты да мөһим роль үти. Мәсәлән, Татарстан Республикасында Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкил Аппараты, гражданнарга телдән һәм язмача консультация үткәрүдән тыш, кеше хокуклары һәм ирекләре , аларны яклауның формалары һәм ысуллары мәсьәләләре буенча хокукый агарту бурычын тормышка ашыру кысаларында, консультация һәм агарту характерында чаралар оештыра.(«Хокукый ярдәм көннәре», төрле максатчан аудиторияләр өчен Хокукый белемнәр мәктәбе, «түгәрәк өстәлләр», телефоннан «кайнар элемтәләр»).

Татарстан Республикасы Прокуратурасы, Татарстан Республикасы Хәрби комиссариаты, Россия Федерациясе Җәзаларны үтәтү федераль хезмәтенең Татарстандагы идарәсе, кулланучылар хокукларын һәм кеше иминлеген яклау өлкәсендә күзәтчелек буенча Федераль хезмәтнең Татарстандагы идарәсе, Татарстан Республикасы мәҗбүри медицина иминиятенең территориаль фонды, Россия Федерациясе Пенсия фондының Татарстан Республикасындагы бүлеге, Татарстан Республикасы Хезмәт, мәшгульлек һәм социаль яклау министрлыгы, Татарстан Республикасы дәүләт торак инспекциясе, «Татарстан Республикасы Адвокат палатасы», «Татарстан Республикасы Нотариаль палатасы» коммерциячел булмаган оешмалары, «Россия пенсионерлары берлеге» бөтенроссия иҗтимагый оешмасының Татарстандагы төбәк бүлеге, «Яңа гасыр» автоном хәйрия коммерциячел булмаган оешмасы, «Мигрантларга хокукый ярдәм күрсәтү

үзәге» иҗтимагый оешмасының төбәк бүлеге, социаль якланмаган катлауга хокукый ярдәм күрсәтү буенча «Юридик клиника» вәкилләре бу чараларның актив катнашучылары һәм социаль партнерлары булып тора.

Татарстан Республикасында гражданнарга бушлай юридик ярдәм күрсәтү буенча эшчәнлекне тормышка ашыручы социаль юнәлешле коммерциячел булмаган оешмалар арасында Татарстан Республикасы Юстиция министрлыгы белән бушлай юридик ярдәм күрсәтү өлкәсендә төрле актуаль проектларны тормышка ашыручы «Россия юристлар берлеге» гомумроссия иҗтимагый оешмасының Татарстан төбәк бүлеге аеруча актив позиция алып тора.

Татарстан Республикасы башкарма хакимияте органнары һәм алар карамагындагы учреждениеләр бушлай юридик ярдәмнең дәүләт системасы катнашучылары буларак, аларга кагылышлы мәсьәләләр буенча телдән һәм язмача хокукый консультацияләр рәвешендә бушлай юридик ярдәм күрсәтәләр. Республика башкарма хакимиятенең һәр органында бушлай юридик ярдәм күрсәтү буенча җаваплы затлар , гражданнарны кабул итү вакыты һәм көннәре билгеләнгән, рәсми сайтларда «Бушлай юридик ярдәм» дигән мәгълүмат бүлекләре оештырылган.

Татарстан Республикасында, Россия Федерациясенең күпчелек субъектларындагы кебек үк, бушлай юридик ярдәм күрсәтүгә адвокатлар җәмәгатьчелеге җәлеп ителгән. Ел саен, 2013 елдан башлап, 2011 елның 21 ноябрендә дөнья күргән 324 нче «Россия Федерациясендә бушлай юридик ярдәм турында» федераль законга һәм Татарстан Республикасы Президентының 2013 елның 24 маенда дөнья күргән УП-444 нче «Татарстан Республикасы территориясендә бушлай юридик ярдәмнең дәүләт системасында катнашучылар хезмәттәшлеге тәртибен раслау турында»гы указына ярашлы рәвештә, Татарстан Республикасы Адвокат палатасы һәм Татарстан Республикасы Юстиция министрлыгы адвокатларның бушлай юридик ярдәм күрсәтүе турында килешүләр төзиләр.

Татарстан Республикасы Адвокат палатасы мәгълүматлары буенча, 2015 елда 203 граждан (2014 елда – 250) адвокатлардан юридик ярдәм алганнар. Аларга язмача һәм телдән консультацияләр (1497 консультацияләр), шикаятьләр, юлламалар, дәгъвалар, гаризалар һәм хокукый характердагы башка документлар төзү буенча – 831 ярдәм күрсәтелгән, 107 очракта судларда, дәүләт органнарында, оешмаларда вәкил буларак катнашканнар.

2014-2015 елларда беренче һәм икенче төркем инвалидлар, инвалид балалар, ятим балалар, әти-әни тәрбиясеннән мәхрүм балалар, Бөек Ватан сугышы ветераннары бушлай юридик ярдәм алучылар булган. Мөрәҗәгатьләрнең тематикасы – кулланучылар хокукларын яклау, гражданнарның торакка хокукын тормышка ашыру, күчемсез милек килешүләре, җир мөнәсәбәтләре, социаль яклау чаралары һәм алиментлар алу мәсьәләләре.

Бушлай юридик ярдәмнең дәүләт системасында катнашучы адвокатлар (2015 елның 24 декабренә 146 адвокат) Спасс муниципаль районыннан кала, Татарстан Республикасының барлык территориясендә эшлиләр. Күрсәтелгән районда яшәүче кешеләр якын районнардагы адвокатларның бушлай хезмәтләреннән файдалана ала.

2014-2015 елларда Татарстан Республикасы Юстиция министрлыгы Татарстан Республикасы Адвокат палатасы белән берлектә, бушлай юридик хезмәтнең дәүләт системасында катнашучылар булган адвокатларны Татарстан Республикасы дәүләт һәм муниципаль хезмәтләре күрсәтүнең күп функцияле үзәкләренә урнаштыру буенча эш башкарылды. Хәзерге вакытта Татарстан Республикасы 27 муниципаль берәмлегендә гражданнар күп функцияле үзәкләрдә адвокатлар хезмәтләреннән файдалана ала.

Ләкин Татарстан Республикасы Юстиция министрлыгы мәгълүматлары буенча, дәүләт системасы катнашучылары булган 146 адвокатның бары 24 е генә 2014-2015 елларда бушлай юридик ярдәм күрсәткәннәр. 2015 елның 30 ноябрендә «Татарстан Республикасында

бушлай юридик ярдәмнең дәүләт системасы: алга таба үстерү юллары» дигән темага Татарстан Республикасы Юстиция министрлыгы оештырган «түгәрәк өстәл» утырышы кысаларында Татарстан Республикасы Адвокат палатасына бушлай юридик ярдәмнең дәүләт системасында катнашучылар булган адвокатларны өстәмә матди стимуллаштыру мөмкинлеге табарга кушылды.

Татарстан Республикасы Юстиция министрлыгына гражданнардан бушлай юридик ярдәм күрсәткәндә адвокатлар гамәлләреннән зарланган шикаятьләр килә. Шикаятьләрне тикшергәч гражданнарның бушлай юридик ярдәм хокукыннан явызларча файдалануы ачыклана. «Түгәрәк өстәл» утырышында билгеләп үтүләренчә, мондый хәлләргә юл куймас өчен Санкт-Петербургта адвокатларның сан-сыйфат күрсәткечләрен күзәтеп бару тәҗрибәсе бар. Мәсәлән, бер үк кешенең икенче тапкыр адвокаттан бушлай юридик ярдәм алуы комиссиянең (коллегия) тиешле карары булган очракта гына мөмкин. Күрсәтелгән хәл гражданнар ягыннан явызларча файдалану мөмкинлеген юкка чыгара, адвокатлар да үз күрсәткечләрен арттырып күрсәтә алмый.

Бушлай юридик ярдәм системасын камилләштерү һәм бушлай ярдәмгә хокукны раслаучы документлар җыюны җиңеләйтү максатыннан, Вәкил 2016 елда Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2014 елның 12 ноябрендә дөнья күргән 863 нче карарында билгеләнгән, «Татарстан Республикасы халкының социаль регистры» дәүләт мәгълүмат системасы чикләрендә «Бушлай юридик ярдәм» системасын булдыруны мөһим дип саный.

Халыкка квалификацияле хокукый ярдәм һәм хокукый агартуга булышлык итү буенча эш гражданнарның хокукларын һәм ирекләрен нәтиҗәле яклауда, халыкның юридик грамоталыгы дәрәҗәсен күтәрүдә, шәхестә хокукый активлык формалаштыруда, гражданлык җәмгыяте һәм хокукый дәүләт булдыруда иң мөһим факторларның берсе булып тора.

Шунысын да ассызыклау мөһим, Татарстан Республикасында бушлай юридик ярдәм алуга гражданнарның хокукларын тормышка ашыру өчен кирәкле норматив хокукый база бар. 2013 елның 1 гыйнварыннан 2011 елның 21 декабрендә дөнья күргән 324 нче «Россия Федерациясендә бушлай юридик ярдәм турында» федераль законга нигезләнеп кабул ителгән, 2012 елның 2 ноябрендә дөнья күргән 73 нче "Татарстан Республикасында гражданнарга бушлай юридик ярдәм күрсәтү турында» республика законы эшли. Бу законны үтәү өчен норматив актлар кабул ителде.

Хәзерге вакытта республикада бушлай юридик ярдәм күрсәтү буенча эшне үстерү һәм камилләштерү, күрсәтелә торган хокукый ярдәм сыйфатын тәэмин итү һәм бу конституцион хокукларын нәтиҗәле тормышка ашыру өчен гражданнарга шартлар булдыруга булышлык итү бурычы куела.

Йомгак

Татарстан Республикасында кеше һәм граждан хокукларын һәм ирекләрен саклау буенча хәлгә бәя биргәндә макродәрәҗә факторларын исәпкә алмыйча булмый. Узган 2015 ел халык тормышы дәрәҗәсенә тәэсир итүче икътисадый хәлнең үзгәрүе белән истә калды.

Халыкның чын табышы кимүгә китергән икътисадый авырлыклар чагылышында дәүләт органнарыннан гражданнарның хезмәткә хокукларын саклау һәм тәэмин итү буенча нәтиҗәле чаралар кабул итү көтелә. Эш хакы түләмәү, законда каралмаган нигезләрдә эш хакын тоткарлау, эш бирүчеләрнең эш хакын бирүдән качуы, хезмәт мөнәсәбәтләрен теркәмәве очракларында хезмәткәрләрнең хезмәткә хокукларын яклау гарантияләрен көчәйтү буенча чаралар таләп ителә.

Республикада производствода имгәнүләрне киметү буенча максатчан эш алып барыла. Җитештерүдә бәхетсезлек очракларына юл куйган эш бирүчеләргә җәза бирү буенча системалы эштән һәм производство имгәнүләре һәм һөнәри авырулар профилактикасы буенча чаралардан тыш,

сәламәт һәм имин хезмәт шартларын популярлаштыруга, моңа хезмәткәрләрнең үзләренең күбрәк кызыксынуына мөһим әһәмият бирелергә тиеш.

Ел дәвамында республикада торак төзү буенча бурыч планлы рәвештә хәл ителде, бу күрсәткеч буенча Татарстан чираттагы тапкыр Россия Федерациясе субъектлары арасында иң яхшыларның берсе булды. Төзелеш һәм торакны сафка бастыру темпларының югары булуына карамастан, республиканың аз тәэмин ителгән гражданнарының торак шартларын яхшырту проблемасы үз актуальлеген югалтмый. Социаль найм килешүе буенча торак бирүне оештыру эше нәтиҗәлерәк булырга тиеш. Ятим балалар һәм ата-ана тәрбиясеннән мәхрүм калган балаларның, шулай ук Бөек Ватан сугышы ветераннарының торакка хокукларын тормышка ашыруга зур игътибар бирелергә тиеш.

Үзбелдеклеләнеп төзелгән, дип танылган торак биналарыннан гражданнарны чыгару очраклары күбәюгә юл куймау максатыннан, намуссыз төзүчеләрнең эшенә үз вакытында чик кую чаралары булдыру кирәк. Төзүгә тиешле рөхсәттән башка төзелгән торак йортлары булу фактларын исәпкә алып, бу юнәлештә нәтиҗәле эш алып барылырга тиеш.

Сәламәтлек саклауны үстерү башлангыч медицина ярдәменең нәтиҗәле системасыннан башка мөмкин түгел. Узган ел йомгаклары буенча, контрольлек итүче органнарга гражданнардан медицина ярдәме сыйфатыннан зарланып килгән шикаятьләр саны кимеми. Гражданнар өчен дәүләт гарантияләре белән ярашлы рәвештә медицина ярдәме күләме турында медицина учреждениеләре сайтларында мәгълүмат урнаштыру буенча эш җитәрлек түгел.

Узган ел йомгаклары республиканың кайбер муниципаль берәмлекләрендә туберкулез белән авыручылар арту тенденциясе барлыкка килүне булдырмау өчен өстәмә чаралар кирәклеген күрсәтә. Республиканың берничә муниципаль берәмлекләрендә онкологик авырулардан үлүчеләр саны арту һәм беренче тапкыр беленгән яман шешләрнең соңгы чиктә

ачыклануы сизелерлек арту онкологик авыруларны иртә ачыклау мәсьәләсен актуальләштерә.

2015 елны республикада Парклар һәм скверлар елы дип, ә 2016 елны Су саклау зоналары елы дип игълан итү Татарстанда халыкның экология иминлеге белән бәйле мәсьәләләрне аңлауның мөһимлеген дәлилли. Гражданнарның су объектларына ирекле рәвештә керүен чикләү, судан законсыз рәвештә файдалану фактларына юл куймау белән беррәттән, сәнагать предприятиеләренең су объектларын пычратуы очракларына үзвакытында игътибар итәргә кирәк.

Республикада инвалидларның икътисадый халыкара стандартларын, инвалидларның социаль һәм башка хокукларын саклауга юнәлтелгән шартларын формалаштыруга зур әһәмият бирелә. Инвалидларның физик тирәлеккә, транспортка, мәгълүматка һәм элемтәгә, шулай ук халыкка ачык булган яки күрсәтелгән башка объектларга һәм хезмәтләргә керүен тәэмин итү буенча күрелә торган чараларга карамастан, инвалидларның уңайлы тирәлеккә хокукларын тормышка ашыру белән бәйле берничә кискен проблема кала.

Тәкъдим ителә торган эш шартлары һәм махсус эш урынын җиһазлау буенча тәкъдимнәр турында эш бирүчеләрдә җитәрлек мәгълүмат булмау аркасында инвалидларны һөнәри тернәкләндерүдә аерым кыенлыклар бар. Социаль хезмәт күрсәтү учреждениеләре күзәтчелегенә урнаштырылган акылга зәгыйфь гражданнарның хокукларын саклауга игътибарлырак караш таләп ителә.

Татарстан элеккечә үк мигрантлар өчен үзенә җәлеп итүче төбәк булып кала. Республикада яшәүчеләрнең мигрантлар белән үзара мөнәсәбәтләре тотрыклылыгы шартларының берсе булып, чит ил гражданнарының Россия Федерациясе территориясенә законлы килүенә рөхсәт бирүче статус алуы тора. Вакытлыча яшәп торырга рөхсәт алырга теләүче чит ил гражданнарының һәм гражданлыгы булмаган затларның саны ел саен билгеләнгән квотадан артып китә, аны төгәл бүлү механизмы кирәк.

Чит ил гражданнары һәм гражданлыгы булмаган затларның Россия Федерациясе законнарын бозуы Россия Федерациясе чикләреннән оператив чыгарып җибәрү мөмкинлеге булмау аркасында мигрантларны махсус учреждениеләрдә озак айлар тотуга китерергә мөмкин. Кызганычка каршы, республикада гражданлыгы булмаган затлар буенча шундый хәл бар.

2015 ел йомгаклары буенча, мәҗбүри тоту урыннарында кеше хокукларын саклау буенча вәзгыять уңай. Шуның белән бергә, Россия Федерациясендәге башка субъектларның тәҗрибәсен исәпкә алып, иректән мәхрүм итү урыннарында тотылган наркобәйлелектән һәм алкоголь бәйлелектән җәфа чигүче затларга карата социаль-психологик ярдәм күрсәтүне активлаштырырга кирәк. Төзәтү учреждениеләре хакимиятләренең хөкем ителүчеләрне вакытыннан алда шартлы рәвештә азат итү турында суд органнарына җибәргән характеристикаларын әзерләү эшендә кимчелекләр бар.

Дәүләт органнары, җирле үзидарә органнары һәм вазифадагы затларның кеше һәм граждан ирекләрен һәм хокукларын саклау принципын хөрмәтләүнең аерылгысыз билгесе – халыкны хокукый агарту.

Югарыда әйтелгәннәрне исәпкә алып, кеше һәм граждан хокукларын һәм ирекләрен саклауны тәэмин итү һәм көчәйтү максатларында Вәкил дәүләт органнарына, җирле үзидарәләр органнарына һәм вазифадагы затларга түбәндәге чараларны кабул итәргә тәкъдим итә.

1. Хезмәт мөнәсәбәтләре өлкәсендә кеше хокукларын тормышка ашыру максатларында:

1.1. Хезмәт законнарын саклауга күзәтчелекне тормышка ашыручы дәүләт органнарына:

эш хакы буенча бурыч күләмен арттыруга юл куйган эш бирүчеләргә карата хокукый чаралар кабул итү эшчәнлеген көчәйтергә;

эш хакыннан хезмәт законнарында каралмаган сәбәпләр буенча акча тотып калу очракларын булдырмау буенча эшне көчәйтергә;

хезмәт хокукларын бозу турында шикаятьләр килгән, чынбарлыктагы адреслары юридик затларның бердәм дәүләт реестрындагы белешмәләргә туры килмәгән эш бирүчеләрнең урнашу урынын ачыклау буенча эшчәнлекне көчәйтергә.

1.2. Татарстан Республикасы Профсоюзлар федерациясенә, республика тармак профсоюз органнарына, Татарстан Республикасы эш бирүчеләр координацион советына җитештерү эшчәнлеген тормышка ашыручы оешмаларның күмәк килешүләренә кертүгә йөз тоткан чараларны тормышка ашырырга, җитештерү имгәнүләрен киметүгә, авыр һәм зарарлы хезмәт шартлары булган эш урыннарын кыскартуга, хезмәт шартлары буенча махсус бәяләү үткәрүгә һәм аны тормышка ашыру өчен кирәкле акча бүлүгә юнәлтелгән чараларны тормышка ашырырга.

1.3. Халыкның тормыш дәрәҗәсен күтәрү, хезмәт, Татарстан Репсубликасына чит ил гражданнарын җәлеп итү һәм файдалану мәсьәләләре буенча республика ведомствоара комиссиясенә хезмәт хокукларын бозу турында шикаятьләр килгән, чынбарлыктагы адреслары юридик затларның бердәм дәүләт реестрындагы белешмәләргә туры килмәгән эш бирүчеләргә карата күзәтчелек чаралары үткәргәндә ведомствоара хезмәттәшлек турындагы мәсьәләне карарга.

1.4. Җирле үзидарәләр органнарына «Халык контроле» дәүләт мәгълүмат системасына килгән «Хезмәт мөнәсәбәтләрен теркәмәү» төрендәге белдерүләрне карау кысаларында, һәр очракта эш бирүче эш үтәү яки хезмәт күрсәтү өчен белгечләр җыйганда башкарган барлык хәлләрне исәпкә алып, граждан-хокукый килешүләр төзүнең законга ярашлыгы фактын тикшерергә.

2. Гражданнарның торакка хокукларын тормышка ашыру максатларында:

2.1. Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгына:

Татарстан Республикасы Сәламәтлек саклау министрлыгы һәм Татарстан Республикасы Хезмәт, мәшгульлек һәм социаль яклау

министрлыгы белән берлектә, торак милекчеләре булган яки торак алып торган, 18 яше тулганчы мәгариф, медицина һәм социаль хезмәт күрсәтүче оешмаларда булган ятим балаларның тораклары сакланышы буенча мониторинг системасын эшләргә;

Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләре һәм шәһәр округларының опека һәм попечительлек органнары белән берлектә, 2013 елның 12 гыйнварында дөнья күргән 8-ЗРТ номерлы «Ятим балаларны һәм ата-ана тәрбиясеннән мәхрүм калган балаларны торак белән тәэмин итү» турындагы законның 4 өлеш 1 маддәсендә һәм «Татарстан Республикасында халыкны адреслы социаль яклау турында»гы законның 8 маддәсенә үзгәрешләрдә күрсәтелгән сәбәпләр булган очракта, ятим балалар һәм ата-анасы тәрбиясеннән мәхрүм калган балаларның опекуннарыннан торакны мәҗбүри алыштыру турында дәгъва гаризалары бирү буенча эшне оештырырга;

җирле үзидарә органнары белән берлектә ятим балаларның торак-коммуналь хезмәтләргә булган бурычын киметү буенча системалы эшне тормышка ашырырга.

2.2.Җирле үзидарәләр органнарына:

торак шартларын яхшыртуга мохтаҗ дип танылган гражданнарга муниципаль торак фондының буш торак биналарын социаль найм килешүе буенча бирү һәм төзекләндерү буенча чаралар күрергә;

торак биналарын яшәү өчен яраксыз һәм сүтәргә тиешле дип таныган, аларда федераль бюджет исәбеннән торак белән тәэмин ителү хокукына ия булган Бөек Ватан сугышы ветераннары яшәгән очракларда андый гражданнарны торак шартларын яхшыртуга мохтаҗлар сыйфатында исәпкә бастыру буенча кичектергесез чаралар күрергә;

күпквартирлы йортларны яки күпквартирлы йортта биналарны үзбелдеклеләнеп төзелгән корылма дип тану турында судка дәгъва гаризасы биргән очракларда, һәр очракта дәгъваны тәэмин итү буенча чара сыйфатында килешүне тыю турында юллама белән мөрәҗәгать итәргә;

дәгъва гаризалары бирү турында карарлар кабул итүгә дифференцияле карау очракларын, шул исәптән үзбелдеклеләнеп төзелгән объектларны беренче караган көннән алып дәгъва гаризалары бирү буенча чаралар кабул итүне көйләгән карар бастыру очракларын бетерергә.

3. Гражданнарның сәламәтлек саклауга һәм медицина ярдәменә хокукларын тормышка ашыру максатларында:

3.1. Татарстан Республикасы Сәламәтлек саклау министрлыгына:

Татарстан Республикасы сәламәтлек саклау учреждениеләренә аларның сайтларында гарантияле бушлай медицина ярдәме күрсәтү күләме, табиб-белгечләрнең консультацияләр бирү, диагностик инструменталь һәм лаборатор тикшеренүләр үтү буенча нормада каралган вакыт турында тулы мәгълүмат бирүне оештырырга;

медицина ярдәме күрсәтү сыйфатыннан зарланган нигезле шикаятьләр санын киметү буенча эшне көчәйтергә;

туберкулезны ачыклау максатыннан профилактик медицина тикшеренүләре үтмәгән гражданнар санын киметүгә юнәлтелгән чаралар эшләргә;

онкологик авыруларны иртә ачыклау буенча өстәмә чаралар күрергә.

4. Гражданнарның уңайлы әйләнә-тирәлеккә хокукларын тормышка ашыру максатларында Дәүләт экологик күзәтчелеген тормышка ашыручы органнарга хуҗалык итүче субъектларның ташландык суларны чистарту буенча билгеләнгән таләпләрне үтәвенә контрольне көчәйтергә.

5. Инвалидларның хокукларын тормышка ашыру максатларында:

5.1.Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетына авыруы аркасында утыргыч-арбадан файдаланучы инвалидларның гаризалары булган очракта, үз-үзенә хезмәт күрсәтү һәм хәрәкәт итү мөмкинлекләре 2 нче һәм 3 нче дәрәҗәдә чикле булган инвалидның шәхси милкендәге торагын “Социаль ипотека» программасы буенча төзелгән, күпквартирлы йортларның беренче катында урнашкан торакка күчерү буенча норматив акт кабул итү мәсьәләсен карарга.

5.2. Медико-социаль экспертиза федераль дәүләт учреждениеләренә инвалидларның тернәкләндерү, абилитация индивидуаль программаларында хезмәт эшчәнлеге алып барырга мөмкин булган инвалидларга шартларны тулысынча язмау очракларына юл куймаска.

5.3. Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләренең һәм шәһәр округларының опека һәм попечительлек органнарына акылга зәгыйфь дип танылган гражданнарны медицина оешмаларына яки социаль хезмәтләр күрсәтүче оешмаларга урнаштырганда, аларның опекуннарын вазифаларыннан азат итү очракларын бетерергә.

5.4. Казан шәһәре башкарма комитетына хәрәкәтләнүе чикле булган өченче төркем инвалидларны Казан шәһәренең җирле әһәмияттәге автомобиль юлларында түләүле муниципаль парковкаларга (туктау урыннарына) түләүдән азат итү мәсьәләсен карарга.

6. Чит ил гражданнарының һәм гражданлыгы булмаган затларның хокукларын тормышка ашыру максатларында:

6.1.Россия Федераль миграция хезмәтенең Татарстандагы идарәсенә, булган суд практикасын истә тотып, чит ил гражданнарына һәм гражданлыгы булмаган затларга Россия Федерациясендә вакытлыча яшәп торуга рөхсәткә мөстәкыйль квота бүлү очракларын бетерергә.

6.2. Суд приставлары Федераль хезмәтенең Татарстандагы идарәсенә гражданлыгы булмаган затларга карата, Россия Федерациясе чикләреннән тиз арада чыгарып җибәрү турында башкарма документларны үтәп булмауны дәлилләгән фактлар ачыкланган очракларда административ эшләр буенча үтәү производствосын туктату турында суд приставлары-башкаручыларының гаризаларын суд органнарына бирү эшен оештыру мәсьәләсен карарга.

7. Мәҗбүри тоту урыннарында тотылучы затларның хокукларын тормышка ашыру максатларында:

7.1.Россия Җәзаларны үтәтү федераль хезмәтенең Татарстандагы идарәсенә:

иректән мәхрүм итү урыннарында булган наркобәйлелек һәм алкогольгә бәйлелеккә дучар тоткыннарны тернәкләндерү эше буенча Россия Федерациясенең башка субъектларында булган тәҗрибәне куллану мәсьәләсен карарга;

хөкем ителүчеләрнең вакытыннан алда шартлы рәвештә азат итү турында юлламаларын карау өчен төзәтү учреждениеләре хакимиятләренә судларга объектив һәм тулы материаллар җибәрү мәсьәләсен карарга.

8. Бушлай юридик хезмәт күрсәтү эшен камилләштерү максатларында:

8.1. Татарстан Республикасы Юстиция министрлыгына:

Татарстан Республикасында бушлай юридик ярдәм күрсәтү системасын комплекслы үсешен тәэмин итү буенча эшне алга таба да камилләштерү буенча чаралар күрергә;

Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2014 елның 12 ноябрендә 863 нче «Татарстан Республикасы халкының социаль регистры» дәүләт мәгълүмат системасы турында» карары белән билгеләнгән «Татарстан Республикасы халкының социаль регистры» дәүләт мәгълүмат системасы чикләрендә «Бушлай юридик ярдәм” системасын булдыру мәсьәләсен карарга;

Хәрби хәрәкәтләр ветераннарын, өченче төркем инвалидларны Татарстан Республикасында бушлай юридик ярдәмнең дәүләт системасы кысаларында бушлай юридик ярдәм алуга хокуклы гражданнар категорияләре исемлегенә кертү мөмкинлеген карарга;

Бушлай юридик хезмәтләр күрсәтүче үзәкләр турында мәгълүмат урнаштыру һәм порталда бушлай онлайн һәм оффлайн консультацияләр үткәрү мөмкинлеген тәэмин итү белән Татарстан Республикасы бушлай юридик ярдәм Бердәм республика порталын булдыру мөмкинлеген карарга;

Хокукның актуаль һәм таләп ителгән өлкәләре буенча агарту программалары эшләү белән халыкның хокукый грамоталыгын күтәрү өчен якшәмбе курслары оештыру мөмкинлеген карарга.

8.2. Матбугат һәм массакүләм коммуникацияләр буенча «Татмедиа» республика агентлыгына халыкның бушлай юридик ярдәм алу мөмкинлекләре турында, Татарстан Республикасының хокукый агарту буенча үрнәк тәҗрибәсе турында мәгълүмат таратырга.

Татарстан Республикасында
Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкил С.Х. Сабурская

2016 ел, гыйнвар

ДОКЛАД УПОЛНОМОЧЕННОГО ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА В РЕСПУБЛИКЕ ТАТАРСТАН

О СОБЛЮДЕНИИ ПРАВ И СВОБОД ЧЕЛОВЕКА И ГРАЖДАНИНА В РЕСПУБЛИКЕ ТАТАРСТАН В 2015 ГОДУ

Аппарат Уполномоченного по правам человека в Республике Татарстан
Адрес: 420015, г. Казань, ул. К. Маркса, 61
Тел./факс: (843) 236-41-80
E-mail: tat.ombudsman@tatar.ru
www.upch.tatarstan.ru

Отпечатано в типографии «ЗурКазан».
Тираж 250 экз.
420095, г. Казань, ул. Серова, 4а
Тел.: (843) 253-58-33

***

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА КЕШЕ ХОКУКЛАРЫ БУЕНЧА ВӘКАЛӘТЛЕ ВӘКИЛ ДОКЛАДЫ

2015 ЕЛДА ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА КЕШЕ ҺӘМ ГРАЖДАННЫҢ ХОКУКЛАРЫН ҺӘМ ИРЕКЛӘРЕН САКЛАУ ТУРЫНДА

Татарстан Республикасында Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкил Аппараты
Адрес: 420015, Казан ш., К. Маркс ур., 61
Тел./факс: (843) 236-41-80
E-mail: tat.ombudsman@tatar.ru
www.upch.tatarstan.ru

«ЗурКазан» типографиясендә нәшер ителде
Тираж 250 данә.
420095, Казан ш., Серова ур., 4а
Тел.: (843) 253-58-33